

Kirjastosta osallistava palvelualusta Lähikirjastojen tapahtumatuotannon tulevaisuus Turussa

Tarja Rajala

Kulttuurituottaja YAMK

(60 op)

12/2021

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kulttuurituottaja YAMK

Tekijät: Tarja Rajala

Opinnäytetyön nimi: Kirjastosta osallistava palvelualusta, lähikirjastojen tapahtumatuotannon tulevaisuus Turussa

Sivumäärä: 76 ja 9 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Minna Hautio

Työn tilaaja(t): Turun kaupunginkirjasto

Digitaalisuus sulautuu vähitellen kaikkeen ja ilmastonmuutos vaatii ihmiskuntaa muuttamaan toimintatapojaan. Kirjastokaan ei ole enää vain kirjalainaamo, vaan siltä odotetaan tukea, kun lukutaito heikkenee, väestö ikääntyy ja totuus saa uudenlaisia muotoja. Kirjastolaki, kuntien strategiat ja muutokset yhteiskunnassa ohjaavat kirjastoja etsimään uusia tapoja toteuttaa tarkoitustaan. Kulttuurin tuomaan hyvinvointiin on herätty ja kunta lupaa kulttuurin jokaisen ulottuville Turussa. Tapahtumatuotanto on noussut kirjastoissa tärkeään rooliin, joitakin kirjastojen tehtäviä ei voi toteuttaa ilman sitä. Kirjastoista maalailaan juhlapuheissa yhteisöllisiä olohuoneita ja lähiöiden kulttuurikeskuksia, mutta arki näyttää vielä lähikirjastoissa varsin perinteiseltä. Lähikirjastojen pitäisi varautua tulevaisuuden haasteisiin tavoittaakseen jatkossakin lähiseudun asukkaat.

Tutkimuskysymys tässä opinnäytetyössä on: Miten lähikirjasto voisi olla palvelualustana alueen tapahtumille ja toimia kuntalaisten yhteisenä, aktivoivana kulttuuriolohuoneena? Minkälaisia asioita kirjaston pitäisi ennakoida ja ottaa huomioon toimintaa kehitettäessä? Yhteistyön kehittäminen kunnan monenlaisten toimijoiden kanssa voisi olla ratkaisu. Pitäisi kehittää myös keinoja, joilla kuntalaiset voivat osallistua aktiivisina toimijoina kirjaston tapahtumiin eri rooleissa. Alustoituminen on trendi nyt myös kuntasektorilla, voisiko se olla ratkaisu kirjastoille. Työn pohjana on ollut tulevaisuuden ennakointi. Yhdessä Turun lähikirjastojen henkilökunnan kanssa työpajoissa on tehty analyysia lähikirjastojen tapahtumista, tutkittu megatrendejä ja perehdytty kunnan strategiaan. Pohjana työskentelylle olivat kyselyt potentiaalisille yhteistyökumppaneille ja taidealan opiskelijoille sekä muutamien kirjastojen tapahtumatoiminnan vertaisarviointi. Tuloksena on yhdessä lähikirjastolaisten kanssa laadittu tulevaisuustaulukko ja sen pohjalta avatut skenaarit lähikirjastojen tulevaisuudesta.

Kehittämistyön aikana löydettiin ehdotuksia siihen, miten kirjasto voisi kehittää alustamaista toimintatapaa ja miten lähikirjastoja voisi tukea tapahtumatuotannossa. Lähikirjastojen arvo alueillaan tulisi ymmärtää ja suunnata resursseja niiden toiminnan kehittämiseen. Verkostojen kartoitus ja rakentaminen sekä asiakkaiden osallistaminen ovat avainasemassa alustamaisen toiminnan kehittämiseksi. Vuoropuhelu kirjaston ja kunnan muiden toimijoiden kanssa on keskeistä alustamaisessa toimintatavassa. Kirjaston on hyvä viestiä lähikirjastojen potentiaalista kehittyä kulttuuriolohuoneiksi ja yhteisönsä kruunuiksi. Nämä ovat tehtäviä koko kirjastoalalle.

Asiasanat: kirjastot, sivukirjastot, tapahtumatuotanto, alustat, tulevaisuus, ennakointi

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Cultural Manager (Master's Degree)

Author: Tarja Rajala

Title: Library will be an engaging platform, the future of the event production in branch libraries in Turku City.

Number of Pages: 76 and 9 attachment pages

Supervisor(s): Minna Hautio

Commissioned by: Turku City Library

Digitality is gradually becoming a part of everything and climate change demands mankind to recast its operating models. There are many expectations for libraries when skills of literary weakens, the population is getting older and the truth gets various forms. Public Libraries Act, strategies in municipalities and changes in the whole society direct the library to find new ways to fulfill its purpose. There has been awakening that culture is a tool for better well-being and Turku municipality promises to bring culture within every inhabitants reach. Event production has risen to important role in the library, some of the responsibilities can not be fulfilled without events. In speeches many authorities paint rosy images of communal living rooms and cultural centers in suburbs, but the everyday activities in branch libraries are quite traditional. Branch libraries should prepare for the challenges to come, so they can reach local inhabitants also in future.

The research question in this thesis is: How can the branch library be a service platform to the events in the neighbourhood and serve as a common, activating cultural living room? What kind of issues should the library foresee and take into consideration when developing the activities?

The solution might be to develop collaboration to various actors in community. Library should also find methods how inhabitants can participate and play different kind of active roles in library events. Platforming is now a trend also in the public sector, could it be the answer to the libraries. The basis of the work has been foresighting the future. Together with the branch library personnel we have had workshops where we made analysis on branch library events, researched megatrends and took a look at the municipal strategies. The ground of our work were surveys for potential companions and students of arts. There was also benchmarking of the library event production in some other cities. The result is futures table and the scenarios that were written out of the matrix. During the work we found some propositions to how the library could build the course of action to service platform and how to support branch libraries with producing events. The municipalities should understand the value of branch libraries in neighbourhoods and resource the improvements there.

The crucial questions to gain the service platform are analysis and building networks in neighbourhoods and engage also inhabitants. A constructive dialogue with the library and other actors in habitat is a key if library wants to be seen as a platform. It is important to communicate the potential of the branch library to grow as a cultural living room and the crown of the community. That is a task for whole library field.

Keywords: Public Libraries, Branch Libraries, event production, platforms, future, forecasting

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KEHITTÄMISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	8
	2.1 Turun kaupunginkirjasto.....	8
	2.2 Kehittämistyön tavoitteet.....	10
	2.3 Kehittämistyön aikataulu ja vaiheet.....	13
3	KIRJASTOJEN MUUTTUVA ROOLI.....	17
	3.1 Megatrendit.....	19
	3.2 Osallisuus, oppiminen ja toiminnan organisoiminen.....	21
4	ALUSTOITUMINEN	23
5	MENETELMÄT	26
	5.1 Tulevaisuuden ennakointi.....	26
	5.2 Tulevaisuuksien muistelu	26
	5.3 Kyselyt.....	27
	5.4 Työpajat	28
	5.5 Benchmarking.....	29
	5.6 Skenaariot	30
6	TAPAHTUMAT TULEVAISUUDEN KIRJASTOSSA	33
	6.1 Tulevaisuustyöpaja 5.5.2021	33
	6.2 Lähikirjastojen vastaukset kyselyyn	38
	6.3 Lähikirjastojen kehittämistyöpajat.....	40
	6.3.1 SWOT-analyysi.....	41
	6.3.2 Työpajat kohti skenaarioita.....	43
	6.4 Vertaisarvioimalla uusia näkökulmia	48

6.4.1 Oulun Elämykset-tiimi.....	48
6.4.2 Vantaan kirjastopoliittinen ohjelma 2030	49
6.4.3 Joensuun vuosikellot.....	50
6.4.4 Tallinnan teemakirjastot.....	52
7 YHTEISTYÖNÄKYMIÄ	53
7.1 Kyselyn tulokset	53
7.2 Kulttuurialan opiskelijoiden ajatuksia	56
8 SKENAARIOT	59
8.1 Paluu menneisyyteen	62
8.2 Katastrofiskenaario	63
8.3 Nykyiseen tapaan.....	63
8.4 Kohti unelmaa.....	64
8.5 Mahdollisuuksien tulevaisuus.....	65
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	66
10 KOHTI PALVELUALUSTAA.....	71
LÄHTEET	74
LIITTEET.....	77

1 JOHDANTO

Kirjastojen uusiksi tehtäviksi 2016 kirjastolaissa tuli aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistäminen (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016). Laissa haluttiin tuoda esiin sitä maailmaa, joka kirjastoissa oli jo alkanut: kirjastot nähdään osallistamisen ja vuoropuhelun paikkana, jonkinlaisena antiikin torina (Vaarne 2017). Lakia laadittaessa silloinen opetus- ja kulttuuriministeri Grahn-Laasonen korosti olevan tärkeää, että kirjastot tekevät yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden sekä järjestöjen, seurojen ja muiden paikallisyhteisöjen kanssa. Näin kirjastot voivat toimia myös paikkakunnan ja alueen elinvoiman lisääjänä. Kirjastot nähdään lain laatijoiden silmin avoimina sivistyksen olohuoneina, monipuolisia oppimis- ja työskentelyympäristöinä sekä paikallisina kulttuurikeskuksina. (OKM 2016.) Kirjastolain valmisteluun liittyvissä perusteluissa korostettiin kirjaston roolia yhteistyön rakentajana ja aktiivisena toimijana yhteistyössä etenkin kunnan eri toimijoiden, mutta myös muiden tahojen kanssa. Esityksessä todetaankin, että “Yleinen kirjasto muodostaisi tilallisen, toiminnallisen ja tiedollisen kiinnostuksen yksilöiden sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden verkottumiselle ja yhteistyölle”. (Valtioneuvosto 2016.)

Paitsi tietopalvelua, kirjastojen odotetaan tarjoavan myös tukea monipuoliseen lukutaitoon esimerkiksi mediasisältöjen vastaanottamisen ja tuottamisen sekä viestintäteknologian käytössä. Kirjasto tilana sisältyy kirjastolain tehtäviin, siihen on kirjattu myös velvoite tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. Yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua kirjastojen odotetaan toteuttavan edistämällä kieli- ja kulttuuriryhmien vuorovaikutusta ja kohtaamista sekä hyvää keskusteluilmapiiriä. (Hallintoneuvosto 2016.)

Yleisten kirjastojen laatusuositus ohjaa osaltaan kirjastoja toimimaan yhteistyössä ja kumppanina. Se suosittelee kirjastoja kehittämään kumppanuuksia ja verkostoitumaan palvelujen sekä kirjaston oman osaamisen kehittämiseksi. Suosituksessa mainitaan kirjastojen toimiminen yhteistyössä esim. kulttuuri-, koulu-, nuoriso- ja sosiaalitoimen ja kansalaisjärjestöjen kanssa palvelujen kehittämiseksi ja aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi. Samoin verkostoituminen nähdään kirjastoille välineenä syrjäytymisen ehkäisemisessä sekä yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kumppanuuksia paikallisen elinkeinoelämän kanssa on myös otettu mukaan suositukseen. (OKM 2010.) Yleisten kirjastojen arvot on kirjattu Yleisten kirjastojen suunta 2021–2025-asiakirjaan. Yleisten kirjastojen arvot ovat yhdenvertaisuus, vastuullisuus, yhteisöllisyys, rohkeus ja sananvapaus. (Yleisten kirjastojen neuvosto 2021.)

Yleinen kirjasto on nähty solmuna, joka sitoo ihmisiä ja toimijoita yhteen. Tämä voi tarkoittaa kiinnekohtaa mutta myös aktiivista yhteistyökumppanuutta julkisen, yksityisen kuin kolmannen sektorin välisten verkostojen kutojaa.

Ritva Hyttinen (2018.)

Joihinkin kirjastojen uusiin haasteisiin, kuten aktiivisuuden edistämiseen voidaan vastata parhaiten kehittämällä tapahtumatoimintaa kirjastossa. Tapahtuma tässä opinnäytetyössä tarkoittaa esitystä, esitelmää, työpajaa tai muuta toimintoa, johon asiakas voi osallistua joko seuraajana tai aktiivisesti toimimalla. Tapahtuma voi kuulua myös tapahtumasarjaan. Tapahtumina tässä työssä käsitellään myös asiakkaille annettavaa opastusta digitaalisten laitteiden ja palveluiden käyttöön sekä kirjaston omien palveluiden opastamista, mikäli se tapahtuu kirjastossa kaikille avoimena tilaisuutena. Tapahtuma voi siis olla yhtä hyvin laajempi tapahtuma, satutunti, musiikkiesitys, osallistava toimintapiste tai työpaja. Lisäksi kirjastoissa on erilaisia aktiivisia palveluita kuten kerhoja, inforuudulla tai virtuaalisesti esitettäviä sisältöjä, joita tässä kehittämistyössä sivutaan.

Kirjasto on tulevaisuudessa osa kaupungin innovaatioalustaa ja myös itse palvelualusta monenlaisille toimijoille ja yhteistyökumppaneille (Raunio, Nordling, Ketola, Saarinen & Heinikangas 2016, 12). Samalla se on myös yhteinen kulttuuriolohuone kuntalaisille. Suomessa on monenlaisia yleisiä kirjastoja ja niillä omia tarpeitaan tapahtumatuotannolle.

2 KEHITTÄMISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Turun kaupunginkirjasto

Turun kaupunginkirjasto on jakautunut tapahtumatuotannon suhteen kahteen osaan, vilkkaaseen ja toiminnalliseen pääkirjastoon ja lähikirjastoihin, joissa resurssit eivät tahdo riittää tapahtumien järjestämiseen. Lähikirjastoja on 10 kappaletta Turun eri asuma-alueilla ja ne ovat keskenään erilaisia riippuen kaupunginosan asukasprofiilista, kirjastorakennuksista ja suhteistaan alueen mihin toimijoihin. Lisäksi on yksi palvelupiste ja kaksi kirjastoautoa. Osa lähikirjastoista toimii myös omatoimikirjastona. (Turun kaupunginkirjasto 2021.) Lähikirjastoissa tarve osallistavaan ja aktivoivaan toimintaan on kuitenkin ilmeinen (Varsinais-Suomen alueen hyvinvointikertomus 2018). Tässä kehittämistyössä on keskitytty nimenomaan kymmenen lähikirjaston tapahtumatuotantoon, kirjastoautot on rajattu kehittämisen ulkopuolelle.

Turun kaupunginkirjaston lähikirjastot ja kirjastoautot:

Asiointipiste Monitori, kauppakeskus Skanssi
Aunelan monitoimitalo, Aunelan kirjasto, Omatoimikirjasto
Ilpoisten kirjasto, Omatoimikirjasto
Lausteen kirjasto, Omatoimikirjasto
Nummen kirjasto, Omatoimikirjasto
Paattisten kirjasto, Omatoimikirjasto
Pansion kirjasto
Runosmäen kirjasto
Syvälahden monitoimitalo, Hirvensalon kirjasto, Omatoimikirjasto
Varissuon kirjasto
Vasaramäen kirjasto, Omatoimikirjasto
Yli-Maarian monitoimitalo Ypsilon / Yli-Maarian kirjasto, Omatoimikirjasto
Kirjastoautot: auto1 Lieke (sähköauto) ja auto2

Kirjastojen tapahtumatoiminta on vilkasta ja kirjastojen tilastoissa seurataankin jo erilaisia tapahtumia tiiviisti. Näiden lukujen perusteella myös arvioidaan kirjastojen vaikuttavuutta. Resurssien niukkuus ja tuottamisen projektimaisuus ovat kuitenkin usein syynä siihen, että tapahtumatoiminta on henkilösidonnaista ja satunnaista. Ulkopuolelta tuotu tapahtuma ei kasvata henkilökunnan osaamista. Tämän olen havainnut omassa työssäni informaattikkona ja projektisuunnittelijana Turun kaupunginkirjastossa 2014–2021 sekä keskusteluissa eri kaupunkien kirjastojen kollegojen kanssa.

Turun vapaa-ajan palvelukokonaisuuden (aiemmin vapaa-aikatoimala) strateginen sopimus 2021 listaa toimintasuunnitelmassaan tavoitteita, jotka koskevat myös kirjastoa. Strategia painottaa asukkaiden hyvinvoinnin edistämistä ja siinä on listaus tavoitteista.

- Aktiivisuus mahdollisimman monen turkulaisen elämäntavaksi
- Kumppanuuksia kehittämällä ja laajentamalla tuotetaan monimuotoisia palveluja kustannustehokkaasti
- Mahdollistetaan digitaalisuuden kautta monikanavaiset ja vuorovaikutteiset palvelut
- Edistetään asukkaiden kansalaistaitoja.

(Turun kaupunki 2020.)

Tavoitteet on määritelty koko vapaa-ajan palvelukokonaisuudelle. Kirjasto on orkesterin, nuorisotoimen ja liikuntatoimen lisäksi yksi sen palvelualueista (Turun kaupunki 2020). Kaikissa edellä listassa mainituissa tavoitteissa on asioita, joita voidaan tukea erityisesti lähikirjastojen tapahtumatoimintaa kehittämällä. Monet tavoitteista ovat pitkäaikaisia ja tulevat vaikuttamaan sekä vapaa-ajan palvelukokonaisuuden että kirjaston toimintaan myös tulevina vuosina.

Turun kaupunki kehittää vuoden 2021 lopulla kulttuurilupausta, joka liittyy uuden pormestariohjelman kärkihankkeisiin. Alustavan suunnitelman otsikkona on: Kulttuuri luo merkityksellistä arkea ja elämän laatua kaupunkilaisille. Suunnitelma on vielä alustava, mutta siinä näkyvät yhteisöllisyys, harrastaminen, kulttuurin olosuhteiden kehittäminen, kulttuuri asuinalueilla, digitaalisuus ja kumppanuudet. (Niemi 2021.) Nämä suunnitelmasta poimitut asiat liittyvät lähikirjastojen tapahtumatoimintaan ja sen kehittämiseen. Kulttuurin kärkihanketta ohjaa Vapaa-ajan palvelukokonaisuus.

2.2 Kehittämistyön tavoitteet

Opinnäytetyö tuottaa tietoa siitä, miten tapahtumia voisi tuottaa lähikirjastoissa ja etsii ratkaisua palvelualustana toimimiseen, osallisuuden edistämiseen ja yhteistyöhön kunnassa toimivien muiden tahojen kanssa liittyen kirjastoissa järjestettäviin tapahtumiin. Tavoitteena on selkeyttää tapahtumatuotannon yleisiä tavoitteita kirjastossa ja sitä, miten tapahtumatuotanto lähikirjastoissa voitaisiin tulevaisuudessa järjestää kumppanuuksien avulla kuntalaisia osallistaen ja alueiden elinvoimaa, hyvinvointia ja aktiivisuutta lisäten.

Opinnäytetyö etsii suuntaviivoja toimintatavalle, joka nostaisi tapahtumatuotannon yhdeksi kirjaston perustoiminnoksi myös lähikirjastoissa. Se antaisi lähikirjastoille ja muille pienille kirjastoille mahdollisuuden aktivoida kuntalaisia ja lisätä osallisuutta sekä tuoda lähiöihin uudenlaista toimintaa ja nostaa kirjaston oman alueensa keskuksiksi. Kirjasto näyttäytyisi asiakkaille myös selkeänä ja kiinnostavana kulttuuritilana.

Se tutkii mahdollisuuksia toteuttaa kirjastolain sisältöä ja näyttäytyä kulttuurin palvelualustana kuntalaisille ja aktivoida kuntalaisia osallistumaan sekä toimimaan jopa osana kirjaston ‘tuotantotiimiä’.

Kehittämistyön onnistumiseksi on tärkeää osallistaa myös kirjaston sisäiset toimijat. Tämä lähikirjastojen tapahtumatoiminnan kehittämistyö on tehty yhdessä henkilökunnan kanssa, mitä enemmän ihmiset pääsevät vaikuttamaan työhönsä, sitä enemmän herää myös sitoutuminen ja ymmärrys. Osallistamalla saadaan aikaan myös jaksamista ja innostusta. Samalla saadaan kerättyä tietoa, jota ei löydy mistään kirjattuna. (Maury 2020, 271.) Toisaalta koko organisaatiolla on mahdollisuus oppia prosessin aikana.

Tutkimuskysymyksenä on;

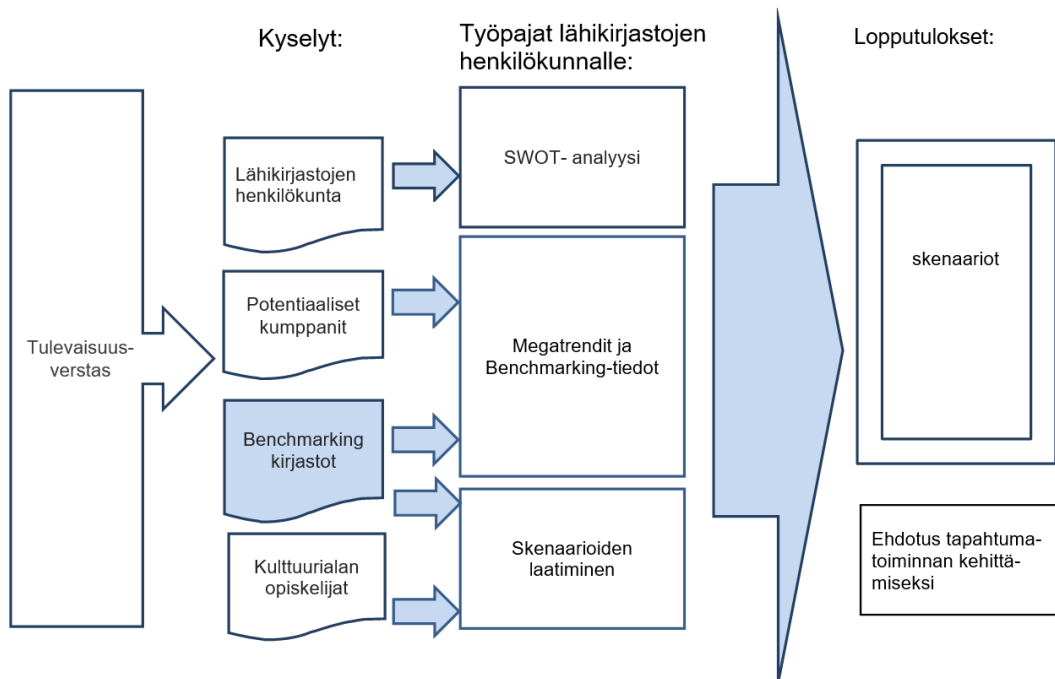
- Miten lähikirjasto voisi olla palvelualustana alueen tapahtumille ja toimia kuntalaisten yhteisenä, aktivoivana kulttuuriolohuoneena?
- Minkälaisia asioita kirjaston pitäisi ennakoida ja ottaa huomioon toimintaa kehitettäessä? Tähän liittyy yhteistyö kunnan monenlaisten toimijoiden kanssa ja miten se voidaan toteuttaa tapahtumia avoimesti ja selkeästi sekä se, miten kuntalaiset/ kirjaston asiakkaat voivat osallistua aktiivisina toimijoina kirjaston tapahtumiin eri rooleissa.

Pohjana tutkimukselle on tulevaisuuden ennakointi sekä kirjastokentän kehittyminen tapahtumatuotannon osalta. Tutkimuksessa on tarkoitus keskittyä tulevaisuuteen, ei niinkään kehittää tämänhetkistä tilannetta, vaan katsoa kauemmas ja suunnata kohti toivottua tulevaisuutta. Lähdeaineistoon kuuluukin paljon tulevaisuuden ennakointiin ja siihen liittyviin menetelmiin, kuten skenaarioiden tekemiseen liittyvää aineistoa. Aineistoa peilataan erilaisiin kansallisiin linjauksiin liittyen kirjasto- ja kulttuurikenttään ja toisaalta siihen, mitä kirjastomaailmassa laajemmin on käynnissä. Tulevaisuuden ennakoinnissa käytetään sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 80). Tässä spiraalimaisesti etenevässä työskentelyssä aineisto on tulkittu lähinnä laadullisesti.

Kehittämistyötä tehdessä on käytetty monenlaisia menetelmiä ja etsitty tietoa sekä lähikirjastojen henkilökunnalta, yhteistyökumppaneilta että kulttuurialan opiskelijoilta. Myös muiden kirjastojen vertaisarviointi on ollut tietolähteenä. Tavoitteena on ollut samalla tukea henkilökunnan aktiivista osallistumista lähikirjastojen tapahtumatoiminnan kehittämiseen.

Kehittäminen on nähty ennen kaikkea sosiaalisena prosessina, jossa eri osapuolet voivat myös sitoutua kehittämiseen. Mukana on myös seurannut ajatus, että ne, joita kehittäminen koskee ovat oikeutettuja olemaan mukana kehittämistyössä. Osallisuudella ei ole pelkästään moraalista puolta, vaan tutkimusten mukaan osallisuus on keino myös parempiin tuloksiin. Itseohjautuva, tasa-arvoinen ryhmä löytää helpommin toimivia ratkaisuja kuin hierarkkinen organisaatio. (Toikko & Rantanen 2009, 89–95.)

Tärkeää kehittämisen kannalta on ollut se, että lähikirjastojen henkilökunta itse hakeutunut työpajoihin ja kehittämisen pariin kutsun perusteella. Edellisten vaiheiden ja kyselyiden tuloksia on käytetty pohjana työpajoissa, joten prosessi on tuonut työskentelyyn koko ajan uutta tietoa, joka on vaikuttanut kehittämiseen. Skenaariot ovat lähteneet rakentumaan vähitellen keskustelujen pohjalta sekä alun tulevaisuuspajasta ja nykytilaa arvioivasta analyysistä. Kyselyjen tulokset on lisätty tähän työskentelyyn vaiheittain, samoin vertaisarvioinnista saadut tiedot. Alla olevassa kaaviossa on kuvattu prosessin etenemistä ja siihen liittyviä syötteitä. Tärkein tietolähde on ollut lähikirjastojen henkilökunnan osaaminen.

Kuvio 1. Menetelmät kehittämisprosessin aikana

Tutkimusote on laadullinen, aineisto on monilähteistä, sitä kerätään tutkittavilta vuorovaikutussuhteessa ja huomio on tutkittavien näkökulmissa ja näkemyksissä (Kananen 2019). Kehittämistyötä on tehty yhdessä lähikirjastojen henkilökunnan kanssa työpajoissa, joissa on käsitelty ja analysoitu yhteistyökumppaneille ja kulttuurialan opiskelijoille tehtyjen kyselyiden aineistoa sekä rakennettu niiden pohjalta yhteistä näkemystä skenaarioiden pohjaksi. Työssä on myös toimintatutkimuksen piirteitä, työyhteisö on kehittänyt omaa työkenttäänsä ja on ratkonut itseään koskevia haasteita. Tässä kehittämissyössä ei toteutunut koko toimintatutkimuksen sykli, koska suunnitelmia ei viety käytäntöön eikä kerätty palautetta ratkaisun toimivuudesta. Toimintatutkimuksessa tyypillisesti tutkija on osa yhteisöä, jota hän tutkii, hän pyrkii vaikuttamaan ja tekemään aloitteita (Heikkinen 2009, 170–185). Itse olen työsuhteessa Turun kaupunginkirjastoon ja sen henkilökunta on minulle tuttua. Kehittämissyössä oma roolini on ollut kuitenkin enemmän fasilitaattorin kuin työntekijän rooli, koska oma kokemukseni lähikirjastoista on varsin vähäinen. Fasilitaattori pyrkii kannustamaan työyhteisön jäseniä muutostyöhön ja toimii asiantuntijana kehittämisessä sekä on työskentelyyn osallistuvien käytettävissä (Toikko & Rantanen 2009, 91).

Lähestymistapa on ollut myös konstruktivistinen: kehittämisessä on vaiheita, mutta etenemistä ja sen suunnittelua tehdään prosessin kuluessa yhdessä kehittämiseen aktiivisesti osallistuvien lähikirjastojen henkilökunnan kanssa. Samalla syntyy uutta osaamista ja pohja organisoinnille eli työskentelyn kuluessa muotoutuu se, miten tapahtumatuotanto jatkossa lähipalveluissa toteutetaan. Kehittäminen on myös prosessorientoitunutta, siinä korostuu reflektiivisyys ja tietoa syntyy toiminnan aikana. Tämä uusi tieto ohjaa toimintaa eteenpäin. (Mt., 49–53.)

2.3 Kehittämistyön aikataulu ja vaiheet

Kehittämistyön prosessissa ovat vaihdelleet erilaiset kyselyt ja työpajat. Alun tulevaisuustyöpajan tavoitteena oli taustoittaa tutkimusta ja rakentaa orientaatiota organisaatioon. Kaikki kyselyiden ja tutkimusten tulokset on käyty läpi työpajoissa ja käytetty jatkotyöskentelyn pohjana. Myös kirjastolaki ja sekä Turun vapaa-ajan palvelukokonaisuuden että kirjaston strategia-aineistot ovat olleet esillä työpajoissa ohjaamassa toimintaa kohti organisaation tavoitteita. SWOT-analyysistä on vähitellen lähdetty rakentamaan pohjaa skenaarioita varten ja lopuksi koostettu myös ehdotus toiminnan organisoimiseksi jatkossa.

Taulukko 1. Kyselyt ja työpajojen teemat sekä keskeiset dokumentit

Toimenpide	pvm	työmuoto	tavoite	aineisto
Tulevaisuus-työpaja	5.5.2021	Tulevaisuuksien muistelu (Sitran menetelmä)	Orientaatio, asenteet ja ajatukset tulevaisuuden tapahtumatoiminnasta Turun kaupungin-kirjastossa	Tulevaisuusmuistot, Kirjasto 2029 (Padlet)
Kysely, vastauksiin viitataan tekstissä lyhenteellä LV	kesäkuu 2021	Lähikirjastojen henkilökunta vastasi	Tilanne lähikirjastoissa ja pohjatieto, osallistujat työpajoihin ilmoittautuivat kyselyssä	
Kysely, vastauksiin viitataan tekstissä lyhenteellä YV	kesäkuu 2021	Potentiaaliset kumppanit kulttuurialalla ja järjestöissä vastasivat	Tietoa odotuksista ja valmiuksista.	
Työpaja 1	17.6.	SWOT	Nykyhetken analysointi ja mahdollisuuksien ja uhkien tunnistaminen.	
Työpaja 2	23.6.	SWOT jatkuu + työpajojen suunnittelu	Mahdollisuudet ja uhat lisäkeskustelua ja megatrendien esittely. Työpajojen sopiminen syksyksi.	SWOT-analyysi (Padlet)

Työpaja 3	24./25.8.	Kumppanikyselyn esittely + keskustelu	Kumppanit osana tulevaisuutta. Kumppanilistan luonti.	Lähikirjastojen kumppanit-taulukko.
Kysely, vastauksiin viitataan tekstissä lyhenteellä OV	syyskuu 2021	Kulttuurialan opiskelijat vastasivat (Humak ja TuAMK)	Tulevaisuuden odotuksia ja toiveita lähikirjastojen tapahtumista, sekä asiakasnäkökulmasta että kulttuuritoimijoina.	
Työpaja 4	7./8.9.	Ympäristö ja sen muutosten vaikutus tapahtumiin ja kirjaston toimintaan	Kirjastolaki, Turun kaupungin strategiat ja lähikirjastojen tapahtumat suhteessa näihin. Megatrendit ja Vantaan ja Espoon kirjastojen visiot.	
Kysely, vastauksiin viitataan tekstissä lyhenteellä BV	syys-lokakuu 2021	Benchmarking-kysely: Oulu, Vantaa, Tallinna, Joensuu kaupungin kirjastoista vastattiin	Miten muut kirjastot tuottavat lähikirjastojen tapahtumat.	
Työpaja 5	21./22.9.	Megatrendien vaikutus	Skenaarion tulevaisuuksien määrittely ja muuttujat.	Megatrendit oman kirjaston tapahtuma-toiminnassa. (Jamboard)

Työpaja 6	20.10.	Kulttuurialan opiskelijoiden näkemykset / esittely ja keskustelut, Skenaario-työskentely	Odotukset ja ajatukset lähikirjastojen tapahtumista kulttuuriväen asiakasnäkökulmasta. Laadittiin alustavat skenaariot.	Alustava tulevaisuus- taulukko.
Työpaja 7	2.11.	Benchmarking-tulokset + skenaariot valmiiksi	Skenaariot valmiiksi	Tulevaisuus- taulukko ja ensimmäiset tekstiskenaariot.
Työpaja 8 Ei toteutunut.	17.11.	Organisointi	Ehdotus tapahtumatoiminnan organisoinnista lähikirjastoissa.	Alustavia ajatuksia
Tulosten esittely tilaajalle	joulukuu			

3 KIRJASTOJEN MUUTTUVA ROOLI

Kirjastojen perustoimintaa on perinteisesti ollut erilaisten aineistojen lainaaminen. Kirjastopalveluilla on tulevaisuudessa rooli sekä tarpeellisen ja mielenkiintoisen tiedon tarjoajana että digitaalisen ajan kulttuurikeskuksina. (Kietäväinen 2016.) Tänä päivänä kirjastojen roolin voidaan nähdä myös siten, että kirjasto tekee työtään muuttaakseen tiedon ymmärrykseksi (Hodge 2013, 74).

Kirjastot elävät koko ajan muuttuvassa todellisuudessa digitalisaation saavuttaessa vähitellen kaikki elämän alueet (Sitra 2020). Kirjastojen perinteinen rooli lainaamona on jäänyt jo kauas historiaan, vaikka edelleen vallitsee varsin yleisesti käsitys siitä, että kirjastot ovat paikkoja vain niille, jotka harrastavat lukemista tai opiskelevat. Turun kaupunkistrategia, joka katsoo vuoteen 2029, näkee kirjastot paikkoina, joissa kuntalaisilla on mahdollisuus osallistua ja jotka voivat vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin matalalla kynnyksellä (Turun kaupunki 2018).

Kirjastojen roolin voidaan nähdä pienentyvän, kun verkon kautta on mahdollista saavuttaa monenlaista tietoa, ja äänikirjojakin voi kuunnella omalla puhelimella. Rooli ei välttämättä pienene vaan kirjastojen tehtävät ja niiden merkitys kansakunnalle muuttuvat ajan myötä. Tosin on olemassa myös kriittisyyttä tätä uutta roolin määrittelyä kohtaan: Kokoelmia on vähennetty esimerkiksi Oodissa muiden toimintojen tieltä, kun kirjasto on määritelty monimuotoiseksi oppimis-, elämys-, tapaamis- ja esiintymistilaksi (Sevänen & Vainio 2020, 163–164). Toisaalta myös asiakaskyselyissä monet nykyiset asiakkaat toivovat nimenomaan rauhallista ilmapiiriä ja työrauhaa (Vantaan kaupunginkirjasto 2021).

Omatoimiset itsepalvelukirjastot ovat konsepti, joka on yleistynyt vauhdilla ja kasvattanut myös pienten lähikirjastojen lainauslukuja (Turun kaupunginkirjasto 2020). Tässä on vaarana, että lähikirjastot muuttuvat kirjalainaamoiksi, jotka eivät välttämättä vastaa nykyaikaisiin asiakastarpeisiin. Tilojen käyttö tehostuu, mutta palvelu ja kirjastojen laissa mainitut ydintehtävät voivat jäädä huomiotta alueilla. (Juntunen & Saarti 2014, 56.)

Kirjastot ovat jo pitkään olleet kuitenkin voimakkaan muutoksen kohteena ja ne haluavat olla kaikkien kuntalaisten saavutettavia luotettavan tiedon, oppimisen ja osallistumisen tiloja, joihin kuntalaiset voivat tulla matalalla kynnyksellä ja jotka ovat kaikkien saavutettavissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa 2025 (OKM 2017) kirjastot mainitaan toimintamuodoiltaan monipuolisina ja todetaan niiden edistävän osallisuutta sekä tukevan

aiempaa vahvemmin varhaiskasvatuksen, koulun toiminnan, paikallisten yhteisöjen ja asuin-alueiden kehittämisen tavoitteita.

Monet kirjastot ovat tehneet strategisia suunnitelmiaan uuden kirjastolain pohjalta ja tutkineet siinä yhteydessä käynnissä olevia muutoksia. Vantaan kaupunginkirjasto on laatinut suuntaviivat vastikään Kirjasto 2030 -ohjelmassaan. Siinä on tunnistettu kuusi kirjastoihin vaikuttavaa muutosilmiötä. Näitä ovat väestön keskittyminen, moninaistuva ja ikääntyvä väestö, digipalvelut ja uudet teknologiat, kestävä talous, sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoistuminen sekä disinformaatio ja valeutiset. (Helmet 2021.) Vantaalla esiin nostetut ilmiöt ovat trendejä, jotka vaikuttavat kaikkien kirjastojen toiminnassa. Lisäksi Vantaalla oli tunnistettu kirjaston merkitys lähipalveluna, erityisesti lähikirjastojen merkitys lasten ja ikääntyneiden hyvinvoinnille ja oppimiselle. Vantaalla on myös kartoitettu kirjaston rooleja. (Malho 2021.)

Taulukko 2. Kirjaston monet tärkeät roolit (Malho 2021).

Lukemisen kulttuurin, monilukutaidon ja kirjallisuuden edistäminen
Apua yhteiskuntaan sopeutumisessa
Tasa-arvoinen pääsy tietoihin ja välineisiin
Moniarvoisuuden, sivistyksen ja luotettavan tiedon keskus
Vastuullista jakamistaloutta
Yhteistyökumppani paikallisille toimijoille
Monipuolisia tilaisuuksia maksutta

Kaikkiin näihin rooleihin voidaan löytää liittymäkohta kirjaston tapahtumatoimintaan, vähintään kirjastossa annettavaan digiopastukseen tai palveluohjaukseen. Oman kokemukseni mukaan myös palveluiden saavutettavuus edellyttää sitä, että palveluita voidaan esitellä ja niihin tutustua tapahtumassa, jossa on aikaa ja resursseja kohdata asiakas.

Myös Espoon kaupunginkirjastossa on pohdittu kirjastolain sisältöä ja mitä se tarkoittaa omassa kunnassa. Espoossa tiivistetään tavoitteeksi olla luomassa tasa-arvoinen ja mukaan ottava yhteiskunta, jossa kaikki voivat oppia, luoda ja kunnioittaa toisiaan. (Tyrni 2021). Sekä Espoon että Vantaan esimerkit osoittavat, että kirjaston tapahtumilla on keskeinen rooli siinä, miten kirjasto toteuttaa kirjastolakia – myös lähikirjastoissa.

3.1 Megatrendit

Megatrendit-käsitteen kehitti 1980-luvulla futuristi John Naisbitt kirjoittaessaan aiheesta samannimisen kirjan. Megatrendit kuvaavat nykyhetkeä, mutta ovat pitkävaikutteisia, joten niillä on vaikutus myös tulevaisuuteen. Megatrendit ovat suuria linjoja eli ne ovat yleisesti tunnettuja, voisi sanoa, että kaikki tunnistavat ne. Megatrendit vaimenevat ja voivat synnyttää myös vastatrendejä. Megatrendien muuttumisen hetket ovat erityisen kiinnostavia ennakoinnin kannalta. Megatrendien lisäksi työskentelyn taustalla ovat vaikuttaneet heikot signaalit, jotka ovat nousvista muutoksista kertovia merkkejä. (Hiltunen 2012, 78–80, 102–108.)

Sitra on koonnut megatrendejä Suomen kannalta tärkeimmistä yhteiskunnallisista muutoksista ja niitä onkin käytetty pohjana työpajoissa tulevaisuuden hahmottamiseksi ja erilaisten näkökulmien tuomiseksi ennakointiin. Sitra tekee Suomessa työtä tunnistaakseen, tulkitakseen ja sanoittaakseen megatrendejä koko kansakunnan käyttöön ja julkaisee tuloksia tästä työstä. (Sitra 2020.)

Tärkein tulevaisuuteen vaikuttava tekijä on ekologisen jälleenrakennuksen kiireellisyys. Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja näihin liittyvät ongelmat koskettavat meitä kaikkia. Tämä on Sitran mukaan keskeisin tulevaisuuteemme vaikuttava tekijä. Toinen megatrendi on verkostomaisen vallan voimistuminen. Valta toisaalta globalisoituu, toisaalta siirtyy erilaisiin verkostoihin. Tähän liittyvät myös populismi, sananvapaus ja osallisuuteen liittyvät kysymykset sekä demokratian kehitys. Kolmas kehityskulku liittyy väestön ikääntymiseen ja monimuotoistumiseen. Toisaalta ollaan huolestuneita huoltosuhteesta, toisaalta nähdään esimerkiksi suomalaisuuden kaipaavan uutta määrittelyä. Neljäs megatrendi on talousjärjestelmän suunnan etsiminen: otetaanko myös talouden tavoitteeksi ympäristön parempi tila. Myös työelämän muutos, osaamisen kehittäminen ja taloudellinen tasa-arvo liittyvät tähän megatrendiin. Teknologia sulautuu kaikkeen, on viides Sitran tunnistama megatrendi, se kasvaa yhä suuremmaksi osaksi yhteiskuntaa ja arkea. Tämä vaikuttaa myös kaikkiin edellä mainittuihin asioihin ja koko elämän kirjoon. Koemmeko teknologian uhkana vai mahdollisuudesta ja miten se vaikuttaa päätöksentekoon ja tasa-arvoisuuteen. (Sitra 2020.)

1. Ekologisella jälleenrakennuksella on kiire
2. Verkostomainen valta voimistuu
3. Väestö ikääntyy ja monimuotoistuu
4. Talous etsii suuntaa

5. Teknologia sulautuu kaikkeen (Sitra 2020).

Periaatteessa kaikilla Megatrendeillä on vaikutus kirjaston toimintaan ja megatrendien merkitys tässä kehittämistyössä on tunnistaa niitä tekijöitä, joilla on vaikutusta nimenomaan lähikirjastojen tapahtumatoimintaan. Megatrendeistä löytyy sekä aiheita ja teemoja että pohjaa uusille toimintatavoille. Esimerkkinä tästä on väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen, joka voi etenkin tietyissä lähikirjastoissa tarkoittaa tietyn kohderyhmän erityistä huomioimista tapahtumatoiminnan suunnittelussa.

Ekologia ja etenkin ilmastonmuutos on noussut niin merkittäväksi trendiksi, että myös kirjaston on reagoitava siihen. Kirjaston tapahtumatuotannossa tämä on jo nyt selkeästi näkyvä aihe ja sen tiimoilta kirjastoilla on myös mahdollisuus nostaa profiiliaan jakamistalouden pioneerinä. Toisaalta kirjasto on perinteisestikin ollut paikka, josta tietoa ajankohtaisista kysymyksistä voi saada ja tämä aihe kiinnostaa nyt laajasti. Lähikirjastoissa on mahdollisuus tuoda tieto ja mahdollisuus toimia lähelle asukkaita konkreettisesti erilaisten tapahtumien kautta.

Verkostomaisen vallan ja yleisemminkin verkostoitumisnäkökulman voimistuminen on mahdollisuus, johon tarttuminen vaatii toimenpiteitä. Vanhoja rakenteita tarkastellaan uudelleen ja jäykistä rakenteista siirrytään myös kunnissa joustavampaan, verkostomaiseen toimintatapaan. On syytä miettiä, onko kirjasto yksi verkoston solmukohta tulevaisuudessa ja minkälainen. Tapahtumatuotannossa erilaiset kumppanit ja asiakkaiden mukaan ottaminen koko prosessissa on mahdollisuus kehittää toimintaa asiakkaiden ehdoilla ja kustannustehokkaasti.

Väestön ikääntymisen vaikutukset näkyvät kirjastossa konkreettisesti ikääntyneiden asiakkaiden määrässä ja heidän tarpeissaan. Samoin väestön monimuotoisuus, etenkin osassa lähikirjastoja maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä on huomattava. Saavutettavuuden merkitys näkyy myös omassa työssäni yhä vahvemmin: heikko kielitaito, kognitiiviset ongelmat ikääntyessä ja erilaiset puutteelliseen lukutaitoon ja syrjäytymiseen liittyvät haasteet tulevat näkyviin myös kirjastossa. Kirjaston tapahtumatuotannossa onkin jatkossa mietittävä erilaiset kohderyhmät ja se, minkälaista sisältöä tarjotaan ja toisaalta voidaanko osallistuminen tehdä joustavaksi kunkin asiakkaan mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaisesti.

Talouden suunta vaikuttaa moniin asioihin aina kirjastojen rahoituksesta siihen, miten asiakkaiden mahdollisuudet ja haasteet pystytään huomioimaan. Talousjärjestelmän ja työelämän

muutokset vaikuttavat myös siihen miten esimerkiksi uuden verkostoimaisen työelämän elinikäiset oppijat ja etätyöläiset hakeutuvat kirjaston tiloihin. Onko tässä yksi uusi kohderyhmä lähikirjastojen tapahtumille vai odottavatko nämä ihmiset kirjastolta hiljaista työskentelytilaa.

Teknologian sulautuminen kaikkeen on megatrendi, jonka vaikutukset myös lähikirjastoissa ja niiden tapahtumatoiminnassa ovat ilmeisiä. Asiakkaat odottavat kirjaston olevan paitsi apuna digitalisaatiossa, myös kirjaston palveluiden huomioivan uuden teknologian. Teknologia myös mahdollistaa uudenlaisia tapoja sekä tuottaa että osallistua tapahtumiin. Onko kirjasto myös paikka tutustua uusimpaan teknologiaan ja päästä kokeilemaan digitaalisia palveluita ja erilaisia laitteita.

Megatrendejä on käsitelty tässä kehittämistyössä työpajoissa lähikirjastojen henkilökunnan kanssa ja siinä yhteydessä etsitty asioita, joita olisi huomioitava lähikirjastojen tapahtumatuotannossa. Megatrendit ovat toimineet heijastuspintana sille, minkälaisessa maailmassa kirjastot tulevaisuudessa tapahtumia tuottavat ja minkälaisia odotuksia lähikirjastoihinkin mahdollisesti kohdistuu. Osa megatrendeistä on jo hyvin tuttuja ja näkyvät kirjastojen toiminnassa, osa herättää monenlaisia ajatuksia ja tunteita henkilökunnassa.

3.2 Osallisuus, oppiminen ja toiminnan organisoiminen

Kaupunkisosiologi Pasi Mäenpää ja kestävän kaupungistumisen, osallisuuden ja yhteistoiminnallisen hallinnan erikoistutkija Maija Faehnle kirjoittavat kirjassaan 4. sektori kansalaisaktivismista. He mainitsevat, että Suomessa on tällä hetkellä meneillään osallisuuden toinen aalto, jossa osallisuus on lähtöisin aktiivisista kansalaisista itsestään eikä hallinnosta. Osallisuudessa on kysymys kuulumisen tunteesta, he toteavat, ja ehdottavat osallisuuden käsitteen päivittämistä monimuotoisemmaksi. Uudessa osallisuudessa huomioitaisiin ihmisten kiinnittyminen eri toimijoiden välisiin prosesseihin ja siihen, miten niissä voidaan toteuttaa omaa roolia toimijuudesta. (Mäenpää & Faehnle 2021, 238–239.)

Mäenpää ja Faehnle toteavat, että kirjastojen rooli on laajentunut ihmisten kohtauttamiseen ja demokratiaan, joten he ehdottavat kirjastolle roolia kiertotalouden välittäjänä kirjaston oman valikoiman ulkopuolella. He liittävät tähän myös muuta kuin lainaustoimintaa. (Mt. 2021.)

”Kirjastot voisivat kykyjensä mukaan tarjota tiloja, välineitä, tietoa ja neuvontaa tavaroiden tuunaamiseen. Kirjastolaitos jakamistalouden tukikohtaverkostona näyttäisi tietä valtion ja kuntien aktiiviseen asemoitumiseen jakamistalouden aika-kauteen.” (Mt. , 282–283.)

Edellä mainitut toteavat itse kaupunkiaktiivisuuden olevan keskiluokkainen, tiedostavien ja koulutettujen ihmisten toimintatapa (Mt. , 288–289). Voi kuitenkin olla, että tämä ajattelutapa leviää vähitellen yhteiskunnassa ja nousee myös myös lähiöissä merkittäväksi. Paikalliset asukkaat lähiöissäkin voivat aktivoitua toimimaan oman ympäristönsä ja sen ihmisten hyväksi laajemminkin.

Lehtori Arto Lindholm ja opiskelija Jenni Pekkarinen (2018) ovat osallistuneet hankkeeseen, jossa kerättiin systemaattisesti tietoa osallistavista toimintakokeiluista lähiöissä ja jonka tuloksena tuotettiin Lähiöiden osallisuuskirja. Heidän osallisuuskirjaan liittyvässä artikkelissaan viitataan siihen, että olisi hyvä tuntee lähiö paremmin ja olla läsnä pidemmän aikaa. Aidosti lähiölähtöinen toiminta perustuu paitsi alueen, myös siellä toimivien kumppanien, ihmisten ja verkostojen, tuntemiseen. Toiminnan todellinen uskottavuus syntyy vasta, kun siihen osallistuvat aidosti paikalliset tahot. Usein lähiöihin viedään projekteissa päälleliimattua toimintaa, joka on suunniteltu muualla. Kirjoittajat tiivistävätkin ajatuksen hyvin: ”Lähiötyö onkin enemmän mahdollistamista kuin täysin valmiiksi tekemistä ja lähiötyöntekijä on pikemminkin fasilitaattori kuin tapahtumajärjestäjä.” (Lindholm & Pekkarinen 2018, 64–70.) Tämä on erinomainen aineisto lähikirjastoja kehittämissä. Lähikirjasto on lähiössä pysyvästi ja tuntee asiakkansa ja alueensa.

Lähiössä osallistavan tapahtuman tapahtumapaikkana olisi hyvä olla tuttu osallistujille, toteavat Lindholm ja Pekkarinen. Kirjoittajat kehottavatkin etsimään kullekin kohderyhmälle tutun ja luonteenomaisen paikan. Tapahtumapaikan on myös vastattava tapahtuman luonnetta. (Mt. , 68.)

Lähiöiden osallisuuskirjassa annetaan ohjeita osallistavaan toimintaan lähiöissä. Yksi ohjeista on välttää objektin ja subjektin rooleja eli sitä, että koetaan asiakkaat toiminnan kohteiksi. Osallisuuskirja pistää miettimään, millaisia tapahtumia kannattaa järjestää: työpajamuoto ei välttämättä ole se, jonka parissa vapaa-aikaa halutaan viettää, innovoimalla voi kehittää mielenkiintoisempia toimintamuotoja. Osallisuuskirja kehottaa tarjoamaan erilaisia osallistumistapoja. Kaikille ihmisille ei sovi samanlainen osallistuminen, joillekin riittää tapahtuman seuraaminen tai kevyt osallistuminen, toiset ovat valmiita tarvittaessa myös toimimaan aktiivisessa roolissa tapahtuman järjestämisessä. Osallisuuskirjassa nostetaan lisäksi esiin verkkotapahtumat, erityisesti nuoret voivat mieluiten osallistua tapahtumiin verkon kautta. (Röksi & Lindholm 2018, 78–83.)

4 ALUSTOITUMINEN

Tällä hetkellä alustoituminen on iso trendi. Erilaisista alustoista puhutaan monissa yhteyksissä ja myös käsitteen merkitys voi vaihdella. Alustatalous on yksi yleisimmistä termeistä ja se yhdistetään useimmiten liiketoimintamalleihin ja esimerkkeinä aiheesta kirjoitettaessa käytetään yleensä AliBaba verkkokauppaa tai Facebookia. Monesti alustoilla tarkoitetaan nimenomaan digitaalisia alustoja. (Ailisto 2016, Koponen 2019, Moilanen ym. 2018.) Kirjaston visioissa nostetaan esiin ajatus kirjastosta palvelualustana (Turun kaupunginkirjasto 2018). Tässä opinäytetyössäni palvelualustalla tarkoitetaan kuitenkin ennemminkin alustamaista, verkostoihin perustuvaa toimintatapaa, jossa ylläpitäjänä ja yhdistäjänä sekä toimintaympäristönä on kirjasto. Kirjasto nähdään kumppanina, joka kokoaa erilaisia toimijoita yhteistyöhön ja mahdollistaa ihmisten, teknologioiden ja sisältöjen kohtaamisia (Pilppula 2021).

Kuten julkisen sektorin palvelutoimintaa tutkinut Ilpo Laitinen (2013) artikkelissaan toteaa, julkisten palveluiden tuottamista on vaikea tulevaisuudessa nähdä pelkkien julkisten asiantuntija- tai ammattilaisryhmien prosesseina, vaan monien osallisten ja osallisryhmien monitasoisena prosessina. Näissä asiakas on aktiivisesti osallinen palvelun tuottamisessa. Tässä uudessa ajattelutavassa merkittäviä ovat kunnan suhteet sekä kuntalaisiin että julkisen-, kolmannen- ja yksityissektorin toimijoihin. (Laitinen 2013, 97.) Tämä lähestymistapa korostaa nimenomaan yhteisöllisyyttä, osallisuutta, demokratiaa sekä kumppanuutta. Alustojen kautta kaupunkilaiset voivatkin päästä aktiiviseksi osaksi julkisten palvelujen kehittämistä ja sisällön tuottamista. (Raunio, Nordling, Ketola, Saarinen & Heinikangas 2016, 5.) Kirjasto voisi olla myös paikka tuottaa omia ideoita, toimia ilmaisena ja kaikille avoimena innovaatioalustana (Hodge 2013, 73).

Verkostovaikutus tarkoittaa sitä hyötyä, jonka alustan käyttäminen sitä käyttäville tuo. Verkostovaikutus voimistuu, kun verkoston jäsenten määrä kasvaa. On kuitenkin tärkeää, että alustan käyttäjät tuntevat saavansa lisäarvoa toiminnastaan. Parhaimmillaan tuloksena on verkostovaikutus, jossa kaikki hyötyvät ja haluavat jatkaa toimintaa alustalla. Jo toiminnan alussa olisi hyvä määritellä yhteisön jäsenten ja käyttäjien roolit, ketkä voivat toimia ja millä tavalla, kenen on vastuu mistäkin. Systemaattinen prosessi on se asia, joka tekee toiminnasta alustamaista. (Raunio ym. 2016, 34.) Alusta-ajattelu perustuu vuorovaikutukseen, joka on hyödyllistä niille,

jotka osallistuvat, mutta se lisää myös muiden alustalla olevien hyötyjä (Koponen 2019). Kirjaston toimiessa palvelualustana sillä on managerin ja myös fasilitaattorin rooli, verkoston jäsenillä on kullakin oma roolinsa ja vastuunsa. Verkoston toiminta hyödyttää myös niitä kuntalaisia, jotka eivät kirjastoa käytä sekä yhteiskuntaa laajemminkin.

Toimiakseen alusta tarvitsee yhteisön, jonka roolit olisi määriteltävä.

- kehittäjä (tai innovaattori tai tuottaja) luo tarjontaa tai vastaa kysyntään
- kuluttaja luo kysyntää tai kuluttaa tarjontaa
- asiakas maksaa alustalle saamastaan palvelusta
- omistaja perustaa alustan ja kustantaa alustan toiminnan/ käynnistyksen
- fasilitaattori ja manageri vastaavat alustan arjen toiminnasta ja kehityksestä.

(Raunio, Nordling, Ketola, Saarinen & Heinikangas 2016, 24–25.)

Kirjaston toimiessa alustana on tärkeää miettiä, kuka on kehittäjä ja toisaalta asiakas. Vaikka kunnallisessa palvelussa asiakas ei maksa palvelusta suoraan, asiakkaan määrittely auttaa pohittamaan, miten tavoitetaan asiakkaat ja minkälaisia hyötyjä he odottavat. Tällä voidaan vaikuttaa siihen, että asiakkaat todella saadaan mukaan alustalle. Alustan omistajan roolina on fasilitoida toiminta ja määritellä toiminnan tavoite. Fasilitaattori mahdollistaa yhteistoiminnan ja tukee yhteisöllisyyttä. Managerin rooliin kuuluu operatiivisesta johtamisesta huolehtiminen. Tärkeintä alustamaisessa toiminnassa on kuitenkin asenne, että ryhmä itse on pääosassa toimintaa suunniteltaessa. (Mt. , 25–29.)

”Alusta on siis yksinkertaisimmillaan mikä tahansa toimintaympäristö, teknologia, järjestelmä, tuote tai palvelu, jonka kehittäminen on systemaattisesti avattu ulkopuolisille kehittäjille ja arvonluonnille, ja jonka keskeisenä tavoitteena on alustan käyttäjien toisilleen tuottama hyöty ja osallistumisen luoma verkostovaikutus.”

(Mt. , 37.)

Alustat voivat olla työkalu myös kaupungin osallistavassa kehittämisessä. Ne avaavat osallistumisen mahdollisuuksia kaikille kaupunkiyhteisössä, niin yrityksille, oppilaitoksille kuin

asukkaillekin. Ailisto käyttää sanaa ekosysteemi kuvaamaan verkostoa, joka toimii alustalla. (Ailisto 2016, Raunio ym. 2016.) Useissa kirjoituksissa viitataan liiketoimintaan ja voiton tuottamiseen alustatalouden yhteydessä. Yritysten elinvoiman lisääminen on tavoitteena puhuttaessa alustataloudesta, mutta yhtä hyvin tämä koskee kirjastoa. Kirjaston palvelualustan tarkoitus on ennemminkin rakentaa toimiva ekosysteemi, jossa kumppanit ja asiakkaat pääsevät osallistumaan ja luomaan oman näköistään kirjastoa sekä kehittämään yhdessä muiden kanssa sen tapahtumatoimintaa. Samalla kirjaston resurssit riittävät paremmin ja asiakkaat saavat palvelua, joka ainoastaan kunnan resurssein ei olisi mahdollinen.

5 MENETELMÄT

5.1 Tulevaisuuden ennakointi

Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti kuvaavat kirjassa *Kehittämistyön menetelmät* (2014, 80) tulevaisuuden ennakointiä menetelmänä, jonka tarkoitus on tutkia nykyajan ilmiöitä tulevaisuuden kehittymisen näkökulmasta. Tässä opinnäytetyössä on nimenomaan haluttu katsoa tulevaisuuteen ja löytää sieltä uhkia ja etenkin mahdollisuuksia tapahtumatoiminnan kehittämiseksi lähikirjastoissa. Ennakoinnin avulla pyritään tunnistamaan strategisia kehittämisalueita. Tarkoituksena kehittämistyössä onkin etsiä useita vaihtoehtoisia lähestymistapoja ja antaa valinnanmahdollisuuksia varsinaista toimintaa suunniteltaessa ja organisoitaessa. Tulevaisuutta ei voi ennustaa, vain ennakoida, sanoo tulevaisuustutkija Elina Hiltunen kirjassaan *Matkaopas tulevaisuuteen* (2012, 17–18). Ennakoinnissa varaudutaan muutoksiin ja pyritään vaikuttamaan siihen, millainen tulevaisuus tulee olemaan (Ojasalo ym. 2014, 81).

Ennakoinnissa suositellaan käytettävän useita tietolähteitä (Ojasalo ym. 2014, 82). Tietolähteiksi tähän työhön valitsin ryhmän lähikirjastojen työntekijöitä, joukon nykyisiä ja mahdollisia tulevia yhteistyökumppaneita sekä kulttuurialan opiskelijoita. Lisäksi olen käyttänyt kirjaston erilaisia tilastoja ja dokumentteja aiheesta. Tietoa on saatu myös vertaisarvioimalla muita kirjastoja. Pohjana työskentelylle ovat toimineet megatrendit.

5.2 Tulevaisuuksien muistelu

Sitran työkaluissa tulevaisuuden ennakointiin liittyen on työkalu nimeltä Tulevaisuuksien muistelu. Tulevaisuuksien muistelu auttaa tuomaan tulevaisuuden konkreettisemmaksi, ihmisen tasolle ja tuo toivoa ajatuksiin tulevasta. Tulevaisuuksien muistelu on harjoitus, jossa kuvitellaan ja konkretisoidaan tulevaisuudesta jotakin asiaa. Harjoituksessa kuvitellaan, mikä voisi olla toisin tulevaisuudessa, valitaan muutama tuttu asia ja rakennetaan niistä muisto. Muisteltava asia sijoitetaan tulevaisuuteen, mutta siitä yritetään tehdä yhtä yksityiskohtainen kuin se olisi, jos se olisi muisto menneestä. (Sitra 2020b.) Tulevaisuustyöpajassa aivan tutkimuksen alussa kokoontui kirjaston tapahtumatiimi, josta suurin osa työskentelee vain pääkirjastossa. Mukaan kutsuin myös lähikirjastojen työntekijöitä, joista osa osallistuikin. Lisäksi kutsuin osan kulttuurikoordinaattoreista, jotka työskentelevät kirjaston organisaatiossa. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, mitä kirjaston henkilökunta ajattelee kirjaston tapahtumien tulevaisuudesta ja

peilata samalla organisaation asenteita ja toiveita. Tavoitteena on avata näkymiä siihen, miten tapahtumia kirjastossa tulevaisuudessa voisi tuottaa.

Kutsuin osallistujat, koska uskoin heillä olevan kiinnostavia näkökulmia tapahtumatuotantoon kirjastossa ja visioita siitä, minkälaisia tapahtumia tulevaisuudessa voisi järjestää. Alustuksena oli tulevaisuuden muistelutehtävä, johon osallistujat voivat jo etukäteen tutustua ja kirjoittaa halutessaan omia ehdotuksiaan. Työpajaan varattu aika oli kuitenkin turhan lyhyt, koska orientaatio jäi ohueksi ja paja ei lähtenyt odotetusti käyntiin, vaan lievä pessimismi kehittämistä kohtaan jäi haittaamaan työskentelyä. Toisaalta pajan tuloksina oli kiinnostavia tulevaisuuskuvia erilaisista tapahtumista ja se myös avasi kirjaston henkilökunnan asenteita, osin pessimistisiäkin, mutta myös innostuneita ja kehittämisorientoituneita.

5.3 Kyselyt

Kyselylomakkeet valikoituivat käyttöön, koska niiden avulla pystyy asettamaan samat kysymykset koko vastaajajoukolle, eikä esimerkiksi haastattelutilanne vaikuta vastaamiseen. Vastaajilla on myös mahdollisuus valita sopiva hetki ja keskittyä kyselyyn rauhassa. Toisaalta lomakekyselyssä vastausten määrä jää helposti vähäiseksi. (Valli 2009, 100–112.) Tässä kehittämistyössä merkitystä oli myös epidemiatilanteella, joka osittain esti tapaamiset kasvokkain.

Lähikirjastojen henkilökunnalle lähetin kyselyn siitä, kuinka paljon tapahtumia on järjestetty, minkälainen on nykytilanne ja millainen on ollut tilanne ennen koronapandemiaa lähikirjastojen tapahtumatoiminnassa (Liite 1). Tarkoituksena oli saada tietoa kehittämistyön pohjaksi sekä päivittää omaa osaamista. Kyselyn pohjalta kokosin myös ryhmän lähikirjastojen henkilökuntaa, joka osallistui työpajoihin. Kyselyn vastauksiin viitataan jatkossa lyhenteellä LV, lähikirjastojen vastaukset.

Potentiaalisille yhteistyökumppaneille tein kyselyn siitä, minkälaisia toiveita ja mahdollisuuksia heillä osallistua lähikirjastojen tapahtumatoimintaan (Liite 2). Kyselyn vastauksiin viitataan tekstissä lyhenteellä YV, yhteistyökumppaneiden vastaukset. Tavoitteena kyselyllä oli saada tietoa paitsi erilaisten kulttuuri ja järjestötoimijoiden suhtautumisesta mahdolliseen yhteistyöhön lähikirjastojen kanssa, ja myös siitä, minkälaista yhteistyötä olisi mahdollista tehdä ja laajemmin, mihin suuntaan yhteistoimintaa kannattaisi kehittää. Kyselyyn valikoitui erilaisten kulttuurin ja järjestötoimijoiden joukko 24 kpl. Nämä löytyivät kysymällä vinkkejä kulttuuri- ja järjestökentän hyvin tuntevilta kulttuurikoordinaattoreilta Turun kaupungin organisaatiossa.

Joukko olisi voinut olla vielä laajempi ja kattavampi, mutta kyselyn varsinainen tarkoitus oli kuitenkin tuottaa materiaalia työpajojen pohjaksi ja nostaa keskusteluun yhteistyökumppaneita ja toimintatapoja heidän kanssaan.

Kulttuurituotannon opiskelijoille Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ja taidealojen opiskelijoille Turun ammattikorkeakoulussa tein avointen kysymysten lomakkeen, jossa kysyttiin sekä toiveita henkilökohtaiseen osallistumiseen lähikirjastojen tapahtumiin, mutta myös amatillista näkemystä kirjaston tulevaisuuden tapahtumista. Tämän kyselyn vastauksiin viitataan jatkossa lyhenteellä OV. Avoimet kysymykset valittiin, koska ajatuksena oli saada vastausten avulla uudenlaisia ideoita (Valli 2009, 100–112). Tämä kysely tehtiin tälle kohderyhmälle, koska monet heistä ovat kirjaston tapahtumatuotannon potentiaalisia yhteistyökumppaneita, mutta tällä hetkellä mahdollisesti vasta asiakkaan roolissa suhteessa kirjastoon. Varsinaista asiakaskyselyä en tehnyt, koska kokemuksen perusteella ja lähikirjastojen henkilöstöä haasteltuani totesimme, että kyselyissä asiakkaat yleensä toivovat niitä asioita, joita kirjasto jo tarjoaa. Toimiva tapa olisi voinut olla kasata asiakasraati, mutta pandemiatilanteen vuoksi sen järjestäminen olisi ollut haastava, ellei mahdotonta. Kulttuuri- ja taidealojen opiskelijat olivatkin hyvä ryhmä vastaamaan kyselyyn, heillä oli kosketus kulttuuriin ja tulevaisuusajatteluun liittyvää ennakkoluulottomuutta. Päätinkin, että käytämme lähikirjastojen henkilökunnan kokemuksia asiakkaista ja osallistumisesta sekä kulttuurialan opiskelijoiden vastauksia yhden työpajan pohjamateriaalina. Tällöin avointen vastausten analysointi voitiin tehdä ryhmässä (Mt. , 100–112).

5.4 Työpajat

Työpajat lähikirjastojen henkilökunnan kanssa muodostivat keskeisen osan kehittämistyötä ja ne olivat keino käsitellä kyselyistä saatua tietoa. Työpajoissa jalostettiin eri lähteistä saatu tieto skenaarioiksi ja toisaalta kerättiin uutta tietoa toiminnan organisoimiseksi lähitulevaisuudessa. Lähikirjastojen henkilökunnalla oli tarvittava osaaminen ja ymmärrys omasta toimintaympäristöstään. Oma roolini oli esittää kysymyksiä ja auttaa peilaamaan tietoa erilaisiin lähteisiin. Fasilitointia käytetään kehittämisessä silloin, kun ryhmällä on jo asian ratkaisemiseen tarvittava tieto. Fasilitaattori on prosessin ohjaaja, joka ei pyydä ryhmää muuttumaan vaan pohtimaan muutosta kanssaan, joten hän on neutraali ryhmäprosessin ohjaaja. (Nummi 2007.) Työpajatoiminnassa oma roolini oli pääosin fasilitointia. Tavoitteena oli työpajatoiminnan aikana löytää

skenaarioiden tekemiseen liittyvää tietoa ja luoda yhteistä näkemystä siitä, miten lähikirjastojen tapahtumatoiminta kannattaisi organisoida.

Työpajat pidettiin verkossa Teams-alustalla ja niihin osallistui kevään 2021 aikana 9 lähikirjastoissa työskentelevää henkilöä ja syksyn aikana 10 henkilöä. Mukaan työpajoihin kutsuttiin henkilöt, jotka alustavassa kyselyssä ilmoittivat halukkuutensa työskennellä asian parissa, mutta niihin oli avoin pääsy kaikilla kiinnostuneilla lähikirjastojen henkilökunnasta. Teams valikoitui ympäristöksi pandemian vuoksi, mutta myöhemmin lähikirjastojen henkilökunta halusi jatkaa etätyöskentelyä, koska näin oli helpompi päästä mukaan kiireisen arjen keskellä. Lähikirjastojen henkilökunnan aikataulujen vuoksi päädyin pitämään kutakin työpajaa kaksi kappaletta, jotta mahdollisimman moni voisi osallistua työskentelyyn. Käytännön syistä joinakin viikkoina kuitenkin pidettiin vain yksi työpaja. Välineinä käytin Padlet ja Jamboard-alustoja, joihin osallistujat kirjoittivat ajatuksia ja mielipiteitä. Nämä alustat toimivat hyvin ja niistä tuliakin palautetta, muiden osallistujien ajatukset saivat aikaan uusia ideoita ja ruokkivat ajattelua. Samalla kertyi dokumentaatio työpajojen tuloksista. Työpajoissa lähdettiin liikkeelle SWOT-analyysistä, jossa kartoitettiin nykytilan vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Analyysi keskittyi erityisesti mahdollisuuksien etsintään, koska heikkoudet ja uhat nousevat korostetusti esiin työpajojen keskusteluissa.

Elokuun työpaja keskittyi mahdollisille yhteistyökumppaneille tehdyn kyselyn purkamiseen ja keskusteluun sekä syksyn ohjelman selkiyttämiseen. Syyskuun kahdessa työpajassa käsiteltiin sitä, miksi lähikirjastoissa pitää järjestää tapahtumatoimintaa ja pohdittiin resursseja ja asioita, jotka mahdollistavat tai estävät sitä. Lokakuun työpaja keskittyi kulttuurialan opiskelijoiden vastauksiin kyselyssä ja pohdintaan niiden pohjalta. Lisäksi työpajassa laadittiin edellisten työpajojen pohjalta tulevaisuustaulukkoon alustavia skenaarioita. Skenaarioiden viimeistely tehtiin marraskuun aikana. Varsinainen organisointiehdotus jäi tekemättä, koska lähikirjastojen henkilökunta ei päässyt osallistumaan viimeiseen työpajaan.

5.5 Benchmarking

Benchmarking-toiminnan tavoitteena on kerätä muilta tietoja ja taitoja, joita voidaan soveltaa omassa toiminnassa ja etsiä parhaita käytänteitä. Taustalla on ajatus organisaation jatkuvasta oppimisesta esikuvilta ja parhaiden käytäntöjen soveltamisesta omassa ympäristössä. Tärkeää

on myös tunnistaa kohteet, joilta olisi opittavaa. (Tuominen 2011; Vuorinen 2013.) Vertaisarvioimalla on katsottu kohti kirjastokenttää Suomen kaupungeissa, joissa on samantyyppisiä lähikirjastoja kuin Turussa ja toisaalta myös rajojen ulkopuolelle. Kirjastoalan voimana on jakaa hyviä käytäntöjä ja oppia muiden kirjstojen toiminnasta (Hodge 2013, 76).

Tiedon keräämiseksi käytin avoimia kysymyksiä sisältävää sähköpostiviestiä joko suomeksi tai englanniksi. (Liite 4) Kysymyksillä etsin vastaajien mielestä parhaita käytäntöjä ja hyvin onnistuneita tapahtumia lähikirjastoissa. Samoin kysyin tulevaisuudensuunnitelmista lähikirjastojen tapahtumatuotannossa.

Lähetin kyselyn Espoon, Helsingin, Joensuun, Oulun ja Vantaan kirjastoihin sekä Århusin, Göteborgin ja Tallinnan kirjastoihin. Valitsin kirjastoja, joilla on selkeä pääkirjasto ja lähikirjastoja alueilla sekä sellaisia kirjastoja, jotka alalla tunnetaan innovatiivisesta toiminnastaan. Vastaukset sain Joensuun, Oulun, Vantaan ja Tallinnan kirjastoista.

Oulun kirjaston Elämykset-tiimistä ja sen verkostoista on tehty opinnäytetyö, jota käytin tietolähteenä Oulun kirjaston vastausten laajentamiseksi. Lisäksi perehdyin Vantaalla ja Espoossa tehtyyn ennakointityöhön ja sen perusteella tulevaisuutta luotaaviin ohjelmiin. Kirjastoseuran Kuntavaikuttaminen ja kirjastot -webinaarissa 10.2.2021 esiteltiin Vantaan ja Espoon ennakointityötä. Webinaarin tietojen pohjalta tutustuin myös Vantaan ennakointiaineistoon ja analysoin siitä tehtyjä dokumentteja.

Tutustuttuani Vantaalla juuri tehtyyn kirjaston tulevaisuustyöhön, sovin lyhyen keskustelun Vantaan kirjastopalvelujohtaja Katariina Ervastin kanssa. Vantaan kaupunginkirjasto on laatinut 2021 uudet suuntaviivat kohti tulevaisuutta ja määrittänyt tarkoitustaan uuden kirjastolain ja tulevaisuuden ennakoinnin pohjalta (HelMet 2021). Vantaalla on myös monenlaisia lähiöitä, joten ympäristö on kiinnostava nimenomaan lähikirjastojen näkökulmasta. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää, miten lähikirjastot ja niiden merkitys näkyvät Vantaan uudessa kirjastopalveluiden visiossa ja Kirjasto 2030-ohjelmassa. Myös vertaisarvioinnin tuloksia käsiteltiin työpajoissa.

5.6 Skenaariot

Ennakointiin liittyvä skenaariotyöskentely kuvaa vaihtoehtoisia tulevaisuuspolkuja (Ojasalo ym. 2014, 131–132). Skenaariot eivät ole ennusteita, vaan näkemyksiä siitä, miten erilaiset

mahdolliset tapahtumaketjut voisivat vaikuttaa tulevaisuuteen. Skenaarioiden tarkoitus on auttaa varautumaan erilaisiin tilanteisiin tulevaisuudessa ja ne kannustavat erilaiseen ajatteluun. Skenaariot esitetään havainnollistettuina myös tarinoiden tai kuvien muodossa, jolloin ne on helpompi muistaa ja sisäistää. Skenaarioissa ympäristö ja sen muutokset tiivistetään erilaisten epävarmuus- ja muutostekijöiden joukoksi, mikä helpottaa johtopäätösten tekoa. (Hiltunen 2012, 180–184.)

Tässä työssä on ollut tarkoituksena tuottaa skenaarioita siitä, minkälaisia vaihtoehtoja tapahtumatuotannossa voisi lähikirjastoissa olla ja miten kirjasto voisi toimia kulkeakseen kohti toivottavaa tulevaisuutta. Suositeltavaa on aina tuottaa useampi skenaario, ei pelkästään parasta ja huonointa vaihtoehtoa (Ojasalo ym. 2014, 133). Skenaariot auttavat päättäjiä näkemään ympäristössä piileviä vaihtoehtoja ja avaavat silmiä uusille mahdollisuuksille. Toisaalta skenaariot kannustavat erilaiseen ajatteluun, ajattelemaan uudella tavalla. Ne ovat myös hyvä tapa yksinkertaistaa todellisuutta ja etsiä olennaisia epävarmuustekijöitä, ilman että malli on liian yksinkertainen. Skenaarioiden avulla on selkeää käydä keskustelua ja tarkastella tulevaisuutta organisaatiossa. Niiden avulla voidaan myös nostaa erilaisia tekijöitä keskusteluun. (Hiltunen 2012, 195–196.) Tavoitteena on ollut löytää sellaista tietoa ja sellaisia innovaatioita, että skenaarioista saataisiin moniulotteisia ja niiden pohjalta voitaisiin tehdä valintoja lähikirjastojen tapahtumatuotannon suuntaamiseksi ja toiminnan organisoimiseksi.

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Turun kauppakorkeakoulun ja Turun yliopiston tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali Topi kuvaa neljä mallia, jotka voidaan havaita skenaarioprojektien tuloksista. ”Business as usual” eli muuttumaton kuvaa tilannetta, jossa kehitys jatkuu entisen kaltaisena. Katastrofiskenaariossa jokin yllättävä tapahtuma tai muutos toimintaympäristössä muuttaa tutkittavan asian olosuhteita. Paluu menneeseen on malli, jossa hyvä ja tavoiteltava tilanne oli menneisyydessä ja kehitys on johtanut huonompaan. Neljäntenä mallina on muutosskenaario, jossa otetaan huomioon yllättävät muutokset toimintaympäristössä. (Rubin 2021.)

Skenaariot auttavat hahmottamaan erilaisia tulevaisuuksia. Lähdimme lähikirjastojen henkilökunnan kanssa konkretisoimaan tulevaisuutta skenaarioiden kautta ja etsimään niitä asioita, joilla olisi merkitystä tapahtumatoiminnan kehittämisen kannalta. Valitsin perinteiset neljä skenaariota, joiden arvelin avaavan tulevaisuuden näkymiä lähikirjastoissa. Skenaariot kirjoitettiin

tekstiksi taulukosta tavoitteena tuoda taulukon sisältö konkreettiseksi ja liittää se läheisemmin tapahtumatoimintaan.

6 TAPAHTUMAT TULEVAISUUDEN KIRJASTOSSA

Tässä luvussa kuvaan, miten kehittämistyön prosessi eteni alun tulevaisuustyöpajasta valmiisiin skenaarioihin. Kyselyiden vastaukset kertovat eri näkökulmista siitä, minkälaisena kirjasto nähdään tulevaisuudessa ja minkälaisia toiveita ja odotuksia sen tapahtumatoimintaan kohdistuu. Lähikirjastojen työpajojen osallistujat löytyivät kyselyn pohjalta ja lähikirjastojen henkilökunnan kanssa pidetyt työpajat jalostivat kerättyä tietoa. Työn kuluessa työpajoissa laadittiin SWOT-analyysi, tutustuttiin kirjastolakiin, Turun kaupungin ja vapaa-ajan palvelukokonaisuuksien strategioihin ja koko kirjastoalan tilanteeseen. Pajoissa peilattiin kerättyä tietoa ja pohjamateriaalia suhteessa lähikirjastojen tapahtumiin. Megatrendeihin perehtyminen avasi vielä laajempaa tulevaisuusorientoitunutta näkymää. Muiden kirjastojen tapahtumatoimintaan tutustuminen toi työskentelyä konkreettiseksi ja auttoi löytämään asioita, jotka päättyivät skenaarioihin muuttujiksi. Toisaalta muista kirjastosta löytyi myös toimintamalleja, joita kannattaisi kekeilla jo lähitulevaisuudessa.

6.1 Tulevaisuustyöpaja 5.5.2021

Tulevaisuustyöpaja pidettiin Teams-palaverina ja apuna käytettiin Padlet-toimintaympäristöä, johon kerättiin ajatuksia. Mukaan kutsuin Turun kaupunginkirjaston ns. tapahtumatiimin, joka on virtuaalinen ja epämuodollinen. Tiimiä vetää ohjelmapäällikkö, ja siihen osallistuu joka osastolta vähintään yksi henkilö sekä lähikirjastoista satunnaisesti muutama henkilö. Tiimi pitää muutaman tapaamisen vuodessa ja sillä on Teams-ryhmä, jossa käydään keskustelua ja jossa tapahtumien työnjaosta ja järjestelyistä usein sovitaan. Lisäksi laitoin kutsun lähikirjastojen sähköposteihin, jota kautta muutama henkilö ilmoittautui mukaan. Kutsuin mukaan myös aluekehittämistyötä tekevän informaation sekä työikäisten kulttuurikoordinaattorin. Osallistujia oli 10.

Kirjaston tapahtumat 2029-padlettiin osallistujat vastasivat kysymyksiin. Valitsin vuosiluvun siksi, että Turun kaupunkistrategia katsoo kyseiseen vuoteen. Kysymykset olivat seuraavat:

- Vuoden 2020 strategiassa lukee: Kirjasto on palvelualusta. Miten se näkyy 2029 tapahtumissa?
- Minkälaisia yhteistyökumppaneita meillä on 2029?
- Mitä asiakkaat odottavat 2029 kirjaston tapahtumilta?

- Keksi yksi uudenlainen tapahtuma vuoden 2030 tapahtumakalenteriin. (Raha tai mikään muukaan ei ole rajana)
- Turun kaupunginkirjasto voitti vuonna 2029 vuoden kulttuuritapahtuma -palkinnon. Mistä sen saimme?

Jostakin syystä nämä kysymykset saivat vain vähän vastauksia. Padlet oli auki myös tilaisuuden jälkeen. Pajan jälkeen osallistujille oli vielä viikko aikaa täydentää padleteja. Asiasta lähetettiin muistutuksena sähköposti, jossa oli linkit molempiin padleteihin. Padletin viiteen kysymykseen sain vain viisi vastausta. Vähäinen vastausmäärä saattoi johtua myös siitä, että oli vaikea löytää osallistujille yhteistä aikaa, joten paja kesti vain tunnin. Tämän tyyppinen työpaja olisi hyötynyt syvällisemmästä alustuksesta ja myös pidempi keskusteluaika olisi voinut tuoda uusia ajatuksia esiin. Paja oli myös pandemian vuoksi etätyöpaja, joten osallistujien aktivoiminen oli selvästi vaikeampaa kuin kasvotusten olisi ollut.

Ensimmäinen kysymys koski kirjaston vuoden 2020 strategiaa ja sitä, miten lause ”kirjasto on palvelualusta”, näkyy 2029 tapahtumissa. Vastauksia tuli kolme. Ensinnä kirjasto on avoin sähköinen avaruus, jota voidaan hyödyntää tapahtumien tuottamisessa ja tarjoamisessa. Toiseksi asiakkaat voivat järjestää itse tapahtumia varsin vapaasti ja kolmanneksi kirjastossa voi oppia tapahtumien tuottamista. Vuoden 2029 kumppaneista tunnistettiin vain muiden maiden yleiset kirjastot yhteisissä virtuaalitapahtumissa. Asiakkaiden odotuksista ajatukset olivat sidottuna lähinnä nykyhetkeen, jossa toiset odottavat yhteisöllisyyttä; toiset sitä, että saa vain olla ja katsella (ilman, että kukaan vaatii mitään). Lennokkaita ideoita herättelemään asetettu kysymys ”miksi Turun kaupunginkirjasto voitti vuoden 2029 vuoden kulttuuritapahtuma -palkinnon” ei tuonut kuin yhden vastauksen. Palkinto ajateltiin siinä saadun kulttuuritapahtumien sarjasta, jonka sisällöntuottajina toimi useita eri kulttuurialan toimijoita, jotkut varsin kaukanakin toisistaan näkemyksellisesti. Uudenlainen tapahtuma vuoden 2030 tapahtumakalenterissa voisi vastaajien mielestä olla e-urheiluturnaus, kansallisen yleisen e-kirjaston alustalla toimiva luku-piiri tai virtuaalipeli verkossa. Kirjastolaiset siis näkivät tekniikan olevan keskeisessä osassa tulevaisuuden tapahtumissa.

Tulevaisuuden muistelu -alustalle osallistujat saivat kirjoittaa jo ennen työpajaa, mutta myös sen aikana ja jälkeen muistojaan tulevaisuudesta liittyen kirjaston tapahtumiin. Menetelmä perustuu Sitran tulevaisuuksien muistelu -työpajan ohjeisiin (Sitra 2020). Tehtävänä oli muistella kirjastossa vuonna 2029 järjestettyä tapahtumaa. Padletin ohjeistus sisälsi joukon kysymyksiä.

Muistelussa oli tarkoitus kertoa, millainen tapahtuma on, kuka sitä järjestää, kenen kanssa, miten tekniikka vaikuttaa, minkälainen yhteistyöverkosto tapahtumaa järjestää, minkälaista siellä on ja miltä henkilöstä itsestään tuntuu.

Padlettiin tuli kuusitoista muistoa, osa hyvin lyhyitä, mutta toiset pidempiä ja kuvailevia. Työpajan keskusteluissa välittyi osittain epäily siitä, että kaikkea voi haaveilla, mutta todellisuus tulee kuitenkin vastaan. Osallistujia oli vaikea kääntää pois pessimistisestä asenteesta, vaikka ohjeena oli keskittyä mahdollisuuksiin esteiden sijaan. On mahdollista, että osa osallistujista koki ohjeistuksen jopa liian optimistiseksi.

Muutamit vastaukset olivat selkeästi yleisempiä ideoita siihen, miten ja millaisia tapahtumia kirjastossa pitäisi tuottaa. Tekniikka tuli vahvasti esille välineenä tapahtumien tuottamiseen. Kahdessa vastauksessa nähtiin tapahtumat rajattomina, paikkaan sitomattomina ja koko kirjastolle yhteisinä. Yhdessä vastauksessa todettiin myös se, että tapahtumiin voi aina uudelleen palata tai liittyä itselle sopivaan aikaan. Samaan luokkaan kuului muisto, jossa tapahtumat ja näyttelyt olisivat tapahtumien verkkokirjastossa, selattavissa kirjaston videotaululla. Yksi vastaaja nosti esiin virtuaalilasit, joiden kautta voisi osallistua erilaisissa rooleissa tapahtumaan.

Kaksi muistelijaa näki tuotannon laadun tärkeänä. Striimauksen laadukkuus eri ammattilaisten tekemänä, jolloin tapahtumanjärjestäjä voisi keskittyä omaan rooliinsa, oli toiveena. Kaivattiin myös koulutusta ja aikaa tehdä tuotannot laadukkaasti. Lisäksi vastauksista löytyi lause: ”Yhteistyö lähikirjastojen kanssa on lisääntynyt ja ne ovat joustavammin osa kirjaston tapahtumia!”

Osa osallistujista kirjoitti kuvailevampia muistoja tulevaisuudesta. Muistot on kirjattu tähän kokonaisuudessaan, koska ne ovat pieniä kertomuksia, joissa on monenlaisia tasoja. Muistot myös poikkeavat toisistaan, liittyvät hyvin erityyppisiin tapahtumiin ja toimivat ikkunoina kirjaston henkilökunnan mielikuviin.

1. Nuorten musiikinopiskelijoiden konsertti Paimion kirjastossa; nuorten onnistumisia, vanhempien iloa ja ylpeyttä. Oma rooli yhteyshenkilönä, tilan tarjoajana ja konsertin kokijana!
2. Tulen katsomaan teatteria kirjastoon.

3. Rotundan ääneenlukupiirin 20-vuotis juhluvuosi. Koska kaiken saa nykyisin digitaalisesti eikä minkään vuoksi tarvitse lähteä kotoa, on 20 vuotta vetämäni Rotundan ääneenlukupiiri turvapaikka läsnäololle ja suoralle vuorovaikutukselle. Osa osallistujista on tietysti etänä - onneksi nykyisin ei enää ole samanlaista viivettä kuin vielä 10 vuotta sitten oli. Nyt ollaan kaikki kuin samassa tilassa. Kaikki kulkevat nykyisin vastamelukorvanapit korvilla eli meidän ei tarvitse ääntä säästellä. On ihanaa eläytyä lukemaani tekstiin. Toisaalta moni kirjastotilassa oleva saattaa kuunnella ääneenlukupiiriä juurikin niistä korvanapeista. Tilastot näen sitten myöhemmin, jos haluan niitä katsoa. Pääkirjaston vanha puoli on näennäisesti muuttumaton. Jotkut palvelut säilyvät kuin rituaaleina. Ruokakaupoissa harva enää itse käy, mutta kirjaston lumo pysyy.
4. Mihin mennä, mistä tukea? Kun joku tarvitsee tekemistä tai tietoa ohjaan hänet kirjastolle. Sosiaalityö on lähellä turkulaisia ja on säännöllisesti jakamassa kirjastossa tietoa ja ohjausta palveluihin. Asiakkaat voivat nimettömästi kysyä, saada tietoa ja ohjausta monenmoiseen asiaan ja monenlaisten toimijoiden palveluihin.
5. Kirjastosta toiseen. Olemme toteuttaneet sarjana vaikkapa vuoden mittaisen taidetapah-tuman, joka järjestetään ja lähetetään eri toimipisteestä kerrallaan. Tapahtuma on monitaiteinen ja siinä on mukana taiteilijoita ja asiantuntijoita. Tapahtuma on toteutettu yhteistyössä lähikirjastojen kanssa ja mukana on myös muita kulttuuritoimijoita Turusta.
6. Pop up-kirjasto baarissa. Kalja haisee ja humppa soi, kun minä ja työkaveri pidetään pop-up-kirjastoa lähiöbaarissa. Samalla kerromme kirjaston palveluista ja teemme uusia kortteja. (En ole varma, haluanko todella toteuttaa tämän itse, baareissa hengailu ei ole ominta alaani. Ehkä jossain Cosmic Comic Cafen kaltaisessa paikassa?)
7. Iltapäivä Kupittaanpuistossa. Minä ja työkaveri lähdetään iltapäiväksi Kupittaanpuis-toon. Mukana laatikkofillari, kesälukemista, uusia kortteja, lainattavia ulkopelejä, läp-päri ja viivakoodinlukija. Hengailaan puistossa, lainataan kirjoja, tehdään kortteja ja ollaan peliseurana. (Tämä toivottavasti ei ole kovin kaukana tulevaisuudessa vaan ehkä jo tänä kesänä!)
8. Uutistorista kokeiluareena. Uutistori yhdistää vanhan ja uuden kirjastorakennuksen. Se on speaker's forum tai open mic (suomenkieliset nimet näille!). Toimii ajankohtaisen tiedon jakajana ja varsinkin paikkana esittää puheenvuoroja ja järjestää keskusteluja. Juuri on päättynyt kuntavaaleja koskeva paneeli, ja ihmiset ovat jääneet juttelemaan

vielä kahden tai kolmen porukoihin. Tuottajana olen tyytyväinen ihmisten aktiivisuuteen. - Uutistoria voi käyttää myös teatteri- ym. kokeiluihin.

9. Vene ja puutarha. kuljen kirjastopihan poikki ja vilkaisen venettä. Perinneveneen kunnostusprojekti on jo pitkällä ja halukkaita on työn ääressä. Yhtä lailla ihmisiä katsoo ja keskustelee pienissä porukoissa veneen lähellä. Myös kirjaston kaupunkipuutarha kiinnostaa ja kokoaa turkulaisia. Yksinäisyyden haasteisiin on tartuttu laajassa yhteistyössä ja paikkoja olemiseen ja tekemiseen on kehitelty. "sosiaalinen lääkemääräys" - hengessä, ihmisiä ohjataan löytämään toiminnat - keskustassa ja alueilla.

Tiivistettynä muistot kertovat monipuolisesta kirjastosta, joka menee oman yhteisönsä luomomennlaisin keinoin ja jossa tapahtuu kiinnostavia, ajassa kiinni olevia asioita. Asiakkaat ovat tiiviisti mukana tässä kuvassa, samoin erilaiset yhteistyökumppanit. Kirjasto on joissakin muistoissa myös vahvasti tukemassa kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Tulevaisuuden muistelussa nousi selkeästi esille muutamia teemoja. Kirjaston merkitys kaikille avoimena, yhteisenä tilana, jossa jokaisella voi olla rooli ja merkitys, oli yksi näistä teemoista. Kirjastolain henki näkyy vastauksissa, kirjasto on tukemassa yhteisöä ja yhteiskuntaa (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016). Vastauksissa on myös vahvasti läsnä Turun kaupunkistrategia ja yleisten kirjastojen arvot, kirjasto on paikka osallistumiselle ja tukee sekä aktiivisuutta että kansalaistaitoja (Turun kaupunki 2018; Yleisten kirjastojen neuvosto 2021). Kirjasto nähtiin myös tilana, josta voi saada matalalla kynnyksellä tukea ja apua erilaisissa elämäntilanteissa.

Lähiöiden osallisuuskirja painottaa kaupunkilaisten ottamista mukaan aktiivisiksi toimijoiksi (Lindholm & Pekkarinen 2018, 64–70). Monet tulevaisuuden muistot noudattivat tätä ajatusta. Ihmisten kohtauttaminen ja osallistaminen näkyy monissa vastauksissa johtoajatuksena. Muisteluissa kirjasto näyttäytyy myös monipuolisena kulttuurin areenana sekä paikan päällä että etäyhteydellä.

Megatrendeistä tekniikan sulautuminen kaikkeen oli mukana monissa vastauksissa (Sitra 2020). Tulevaisuudessa osallistuminen nähdään myös etämahdollisuutena tai yhtenä kanavana henkilökohtaisten valintojen tekemiseen. Toisaalta ikään kuin vastatrendinä mukana oli paljon kohtaamista ja hakeutuvaa kirjastotoimintaa, jossa kirjaston tapahtumat menevät asiakkaiden luo.

6.2 Lähikirjastojen vastaukset kyselyyn

Lähikirjastoille tehty kysely (Liite 1, LY) kartoitti tilannetta lähikirjastoissa kyselyhetkellä ja sen lisäksi tavoitteena oli kerätä ryhmä, joka lähtisi tekemään kehittämistyötä. Kyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä kuudesta lähikirjastosta ja kirjastoautosta.

Tapahtumatoiminnan tilannetta kysyttiin ennen Covid-pandemiaa, koska sen aikana tapahtumia ei ole voitu järjestää. Kyselyä tehdessä kokoontumisrajoitukset olivat voimassa. Kolmessa kirjastossa tapahtumia ennen pandemiaa oli järjestetty viikottain, yhdessä kuukausittain ja kolmessa muutaman kerran vuodessa. Kouluvierailuja ei ole ajateltu tässä tapahtumiksi.

Kysymys esteistä tapahtumien järjestämiselle nosti esiin ongelmia. Tämä kysymys toi esiin yhteisen ongelman, viisi vastaajaa ilmoitti, että aika ei riitä tapahtumien järjestämiseen. Tähän liittyy myös yhden vastaajan valitsema vastaus: ei ole sopivaa henkilöä järjestämään. Myös tilojen koettiin estävän tapahtumatoimintaa (4). Kohdassa muu mainittiin rahan puute (1) ja yhteistyökumppaneiden puute (1). Myös Covid-pandemia mainittiin yhdessä vastauksessa.

Kysymyksen jälkeen oli tähän liittyvä avoin kysymys, jossa pyydettiin kertomaan lisää esteistä. Siinä kirjastoauton mahdollisuuksiin tapahtumapaikkana vaikutti kiireinen aikataulu ja resurssit. Kirjasto autojen tallilla järjestetyt poistokirjamarkkinat ovat olleet ennen pandemiaa kaksi kertaa vuodessa. Turun lähikirjastoista muutama sijaitsee nuorisotalon yhteydessä. Näiden kirjastojen vastauksissa nousi esiin se, että tilojen käyttäminen tuntui hankalalta (2), eikä sopivaa ajankohtaa tuntunut löytyvän. Tähän vaikuttivat myös kirjaston suppeat aukioloajat sekä työvuorojärjestelyt.

Tämä vastaus kuvaa hyvin suurta osaa vastauksista: ”Kirjaston henkilökunnan työaika menee kirjaston perusarjen pyörittämiseen, johon kuuluu velvoittavat kouluvierailut yms., ja tämän vuoksi aikaa on niukasti tai ei ollenkaan muiden tapahtumien järjestämiseen.” (LY1). Yksi vastaaja mainitsi myös, että tapahtumia on niin harvoin, että voi olla vaikea saada niihin kävijöitä.

”Asiakkaat eivät ehkä miellä kirjastoa tapahtumapaikkana. Tiedostus tapahtumista voi joskus olla hankalaa.” (LY1).

Minkälaisia tapahtumia juuri teidän asiakkaanne kaipaavat mielestäsi -kysymys kartoitti yhtä paljon kirjastolaisten ajatuksia kuin asiakkaiden toiveita. Toisaalta lähikirjaston henkilökunta tuntee hyvin asiakkaansa, se nousi usein esiin myös työpajoissa.

Tässä kysymyksissä valintoja tuli kaikkiin vaihtoehtoisin, vastaaja voi valita useita vaihtoehtoja. Seitsemän vastaajaa valitsi lastentapahtumat, joita työpajoissa keuhuttiin lähikirjastojen suosituimmaksi ja kaivatuimmaksi osaksi. Kolme vastaajaa valitsi kirjallisuustapahtumat, kolme myös kerhot ja kolme asiapitoiset luennot. Kulttuuritapahtumat ja osallistava toiminta sekä digiopastukset valittiin kukin kaksi kertaa. Yksi vastaaja valitsi vaihtoehdon ”nuorille tekemistä”, samoin yksi mediakasvatuksen ja yksi musiikkia. Tähänkin vastaukseen oli täydentävä avoin kysymys, jossa kysyttiin, mitä muuta voisit ajatella. Siihen vastasi neljä lähikirjastolaista.

Avoimissa vastauksissa todettiin lastentapahtumien, esimerkiksi satuaamujen olevan hyvin suosittuja (2). Toivottiin, että olisi resursseja järjestää myös koululaisille toimintaa. (1). Teemoina, joiden ympärille tapahtumia voisi järjestää olivat vastauksissa esimerkkeinä vampyyrit (1) ja dekkarit (1). Vastaaja totesi vampyyriluennon viime syksynä olleen suosittu. Nämä vastaajat ehdottivat myös teemaviikkoa- tai päivää aiheen ympärille. Yksi vastaaja totesi, että resurssit eivät riitä aikuisten tapahtumiin ja ehdotti Turun filharmonisen orkesterin soittajia esiintymään lähikirjastoon.

”Minkälainen olisi mielestäsi hyvä tapa järjestää lähikirjastojen tapahtumia” oli avoin kysymys. Vastauksia siihen tuli seitsemän. Viisi vastaajaa totesi saman tapahtuman kierrättämisen eri lähikirjastoissa kaikkein toimivimmaksi tavaksi, useimmat viittasivat tässä niukkoihin resursseihin. Vastauksista nousi selkeästi esiin se, että jokin ulkopuolinen taho vastaisi täysin tapahtuman järjestämisestä. Yksi vastaaja ehdotti, että pääkirjaston tapahtumia voitaisiin kierrättää myös lähikirjastoihin tai lähikirjastoissa järjestettävä tapahtuma voisi toteutua myös toisessa lähikirjastossa. Myös Pop up-toiminta, joka ei vaadi pitkää aikaa mainittiin kerran. Erilaiset lukupiirit, luennot ja kielikahvilat oli mainittu yhdessä vastauksessa. Yksi vastaaja oli parhailaan järjestämässä yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa tapahtumasarjaa vapaa-ajan palvelukokonaisuuden rahoituksella.

”Minkälaisia järjestelyitä vaatisi, että voisit toimia lähikirjastojen tapahtumaryhmässä” -kysymys etsi keinoja kasata toimiva tiimi lähikirjastojen tapahtumatuotantoon. Tämän kysymyksen vastauksissa (5) näkyivät taas lähikirjastojen niukat henkilöresurssit. Vastauksissa toivottiin etäkokouksia ja sijaisia. Kaikki vastaajat lähinnä mainitsivat, että aikaa ei vain ole.

Lopuksi kysyin, haluaako vastaaja osallistua tapahtumatoiminnan kehittämiseen. Seitsemän vastaajaa lähetti sähköpostinsa saadakseen lisätietoa. Nämä henkilöt ovat myös osallistuneet työpajoihin eli tahtoa tapahtumatoiminnan kehittämiseen kuitenkin löytyy.

6.3 Lähikirjastojen kehittämistyöpajat

Lähikirjastojen kanssa pidetyt työpajat ovat olleet vain tunnin mittaisia ja toistuneet kahden viikon välein. Pajoja on pidetty niin, että saman sisältöisiä pajoja on ollut yleensä kaksi peräkkäisinä päivinä, että henkilökunta on voinut osallistua kehittämistyöhön. Henkilökunnan sitoutuminen ja halu kehittää tapahtumatoimintaa on tullut esille työpajoissa, mutta arjen työt ovat usein olleet esteenä osallistumiselle. Kaksi työpajakertaa jouduttiin perumaan, koska kukaan osallistujista ei ehtinyt paikalle. Näistä ensimmäisen työpajan sisältö toteutettiin tiivistettynä seuraavassa työpajassa. Työpajoissa oli vaihteleva kokoonpano sen mukaan, kenellä oli milloinkin mahdollisuus osallistua niihin. Yhteensä eri työpajoja järjestettiin seitsemän, joista kolme pidettiin kahtena ajankohtana. Osallistujia yhteen työpajaan oli kerrallaan kahdesta kuuteen.

Kehittämistyön kuluessa käytiin läpi monenlaista taustatietoa kuten kirjastolakia, muiden kaupunginkirjastojen toimintaohjelmia ja oman kaupungin sekä toimialan strategioita. Näihin tietoihin perehdyttiin työpajassa diasarjan pohjalta. Kyseisellä kerralla aiheena oli, miksi kirjastossa pitäisi yleensäkin olla tapahtumia. Työpajassa tuli esille, että strategiat eivät olleet tuttuja lähikirjastojen työntekijöille. Ymmärsin käydystä keskustelusta, että strategioita ei ole jalkautettu lähikirjastoihin. Osallistujat olivat kiinnostuneita ja kokivat strategioiden tuntemuksen konkreettisesti hyödylliseksi esimerkiksi perusteltaessa resurssien tarvetta jatkossa, mutta tieto myös selkeytti oman toiminnan suunnittelua ja antoi perspektiiviä. Jatkossa olisi hyödyllistä, että henkilökunta olisi paremmin selvillä toiminnan suuntaviivoista, paitsi kirjaston myös Turun kaupungin ja vapaa-ajan palvelukokonaisuuden strategioiden sisällöstä.

Työskentelyn kaikki välitulokset on jaettu heti työpajan jälkeen lähipalveluiden Teams-ryhmään, jossa lähikirjastojen koko henkilökunta on saanut käydä lukemassa niitä ja lisäämässä omia ajatuksiaan, vaikka ei olisi osallistunut työpajaan. Käytännössä keskustelu Teams-ryhmässä ei ole ollut aktiivista, työskentely on tapahtunut työpajojen aikana.

6.3.1 SWOT-analyysi

Kaksi ensimmäistä työpajaa, jotka pidettiin kesäkuussa 2021 lähikirjastojen henkilökunnan kanssa, keskittyivät orientaation luomiseen ja SWOT-analyysin tekemiseen. Työpajojen pohjamateriaalina oli diasarja, jossa esittelin kehittämistyön tarkoitusta ja menetelmiä sekä Padlet-alusta, jolle luotiin SWOT-analyysi.

Lähikirjastojen vahvuuksiksi tapahtumien tuottamisessa tunnistettiin se, että lähikirjastoissa tunnetaan omat asiakkaat ja oma ympäristö. Myös lähikirjaston saavutettavuus kirjattiin vahvuuksiin, tässä mainittiin erityisesti lapset ja ikääntyneet. Lähikirjaston henkilökunnan vahvuuksista mainittiin henkilökunnan moninaisuus, monipuolinen osaaminen, erilaisten taustojen (esimerkiksi aiemmat ammatit, yhteistyökumppanit, harrastukset) hyödyntäminen sekä oma into tekemiseen. Henkilökunnalla on matala kynnyks lähteä kokeilemaan uusia asioita. Lasten tapahtumat toimivat kaikissa lähikirjastoissa, lapsiyleisö tavoitetaan hyvin. Tämä tuli esille selkeästi ja monessa puheenvuorossa työpajan aikana.

Heikkouksista eniten nousi esiin resurssien puute. Henkilökunnalla olisi kiinnostusta tapahtumien tuottamiseen, mutta aika ei riitä. Tässä kohden nousi selkeästi esiin, että lähikirjastot sinnittelevät vähillä henkilöresursseillaan arjen rutiinien pyörittämiseksi ja kaikki muu on jätettävä, koska aika ei riitä. Lähikirjastojen henkilökunta koki myös olevansa yksin, tapahtumien tuottamisessa olisi hyvä olla joku, jonka kanssa voisi yhdessä suunnitella ja keskustella. Henkilöresurssien lisäksi kaikkien lähikirjastojen tilat eivät sovellu tapahtumatoimintaan tai niiden käyttäminen koetaan vaikeaksi. Varustelu lähikirjastoissa ei myöskään tue tapahtumatoimintaa, esimerkiksi projektori ja valkokangas eivät ole kaikkien lähikirjastojen käytössä. Lähikirjastojen henkilökunnalla ei myöskään ole osaamista ja resursseja etsiä rahoitusta tapahtumia varten. Rahoitusta kuitenkin tarvitaan, koska henkilökunta ei voi itse järjestää toimintaa näillä resursseilla. Myös markkinointi vaatisi selvästi osaamista ja voimavaroja. Lähikirjastojen henkilökunta koki vaikeaksi asiakkaiden aktivoinnin ja saamisen mukaan tapahtumiin. Puutteellinen markkinointi näyttäytyy joskus henkilökunnalle viestinä, että lähikirjastojen tapahtumat eivät kiinnosta asiakkaita.

Mahdollisuudet saivat osallistujat innostumaan ja alun synkät näkymät resurssien vähyyden vuoksi saivat myös vastapainoa. Lähikirjastoissa nähdään kuitenkin tapahtumatoiminnassa potentiaalia oman alueen yhteishengen vahvistamiseksi ja asiakkaiden innostumisen ja elämän ilon kasvattamiseksi. Esiin nousi lähikirjastojen henkilöstön oma osaaminen ja asiakkaiden

tuntemus arjen kohtaamisten kautta. Lähikirjastossa asiakas on lähellä ja kynnys keskustella matalalla. Henkilökunta näki myös tiloissa mahdollisuuksia ja kirjaston lisäksi tapahtumia voisi järjestää myös omien seinien ulkopuolella. Kontaktit alueen muihin toimijoihin nähtiin myös mahdollisuutena, monitoimitaloissa yhteisten asioiden hyvä organisointi toisi lisää tiloja ja resursseja käyttöön. Yhteistyö muiden lähikirjastojen kanssa on myös mahdollisuus, joka tällä hetkellä toteutuu satunnaisesti tapahtumatoiminnassa. Myös toiminnan säännöllisyys ja toistuvuus nousi esiin, asiakkaat löytävät tapahtumat joskus vasta vähitellen ja oppivat ajankohdat. Tärkeänä mahdollisuutena pidettiin eri lähikirjastoissa kiertäviä tapahtumia. Niitä toivottiin monessa työpajassa ja esiin nousi useasti projektirahoituksella järjestetty Kirjastokaruselli, joka kiersi aiemmin lähikirjastoja useana vuonna kirjaston ulkopuolisin, ammattitaitoisin voimin. Lähikirjastojen merkityksen nostaa esiin mahdollisuus, joka kirjattiin aivan loppuksi: Lähiöstä kumpuava kiinnostus/voima/halu tehdä omasta ympäristöstä kiinnostava ja elinvoimainen.

Uhat heijastivat osittain heikkouksia eli jos resurssit säilyvät ennallaan lähikirjastojen tapahtumatoiminta uhkaa näivettyä. Uhkana on myös huono markkinointi eli tapahtumat eivät tavoita asiakkaita. Osa osallistujista koki uhkana, että asiakkaat eivät välttämättä halua tapahtumia, vaan käyttäisivät mieluummin kirjastoa perinteisesti. Tässä nähtiin myös mahdollisuus 'kouluttaa' asiakkaita osallistumaan vähitellen. Kiireinen elämäntapa koettiin myös uhkana, asiakkailla ei välttämättä ole aikaa osallistua. Uhkana on myös epäonnistumisen pelko, jos tapahtumaan ei tule asiakkaita, henkilökunta lannistuu. Tässäkin kaivattiin vertaisryhmää, jossa voidaan purkaa myös tällaisia tilanteita ja kannustaa muita. Monitoimitaloissa uhkana nähtiin myös se, että naapurit valtaavat kirjaston tilat (koulut, iltapäiväkerhot).

SWOT-analyysin yhteen kommenttiketjuun kerättiin asioita, jotka eivät suoraan ole osa analyysiä, mutta joita nousi esiin sitä tehdessä. Näistä käytiin myös keskustelua työpajoissa. Oma budjetti lähikirjastojen tapahtumille voisi antaa vapauden toteuttaa lähikirjastoista nousseita ideoita kevyesti ja ilman sitä, että resurssit katoavat rahoituksen hakemiseen. Samoin esitettiin ajatus siitä, voisiko lähikirjastoilla olla yhteinen tapahtumatuottaja. Kumppanuudet pohdituttiivat myös; miten viestiä, että kumppanit kiinnostavat ja miten toimia yhteistyössä niukoin resurssein.

Lähikirjastot poikkeavat myös toisistaan, alueet ja niiden asukkaat sekä lähikirjastojen tilat vaikuttavat siihen, mitä kirjastossa voidaan ja kannattaa järjestää. Resurssien hyödyntäminen pitäisi tehdä niin, että se palvelisi asiakaskuntaa parhaalla tavalla. Esiin työpajassa nousi ajatus,

että tapahtumia ei halutakaan järjestää kaikille yhtä paljon, vaan tarpeen mukaan. Ajassa kiinnostavat ilmiöt kuten paranormaalit- sekä true crime -illat ja aavemetsästäjät ovat keränneet kuuntelijoita tapahtumissa. Ehdotuksena nousi myös, että lähikirjastoilla voisi olla ns. rekvi-siittavarasto esim. näyttelyitä yms. tapahtumia varten (esimerkiksi Halloween, Harry Potter).

Läsnäolo ja pysyvyys sekä tietynlainen aito paikallisuus tulivat esille työpajojen keskusteluissa. Tämä on saman asian heijastumaa kuin Lindholm ja Pekkarinen toteavat Lähiöiden osallisuus-kirjassa. (Lindholm & Pekkarinen 2019) Tästä lähtivätkin monet ajatuksen lähikirjastojen mahdollisuuksista. Alustamainen lähestymistapa korostaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta, demokra-tiaa sekä kumppanuutta (Laitinen 2013, 97). Verkostot nähtiin lähikirjastoissa jo osittain vahvuuksina ja etenkin monitoimitaloilla toimivissa kirjastoissa mahdollisuuksina. Jos lähikirjas-toissa halutaan toteuttaa alustamaista toimintatapaa, niissä olisi selvästi tarve kartoittaa ja ra-kentaa verkostoja. Resurssien puute näkyi ja kuului vahvasti siinä, että verkostojen kehittämistä ei nähdä tällä hetkellä mahdolliseksi.

Työpajasta välittyi lannistuneisuus heikkouksia käsiteltäessä, motivaatiota asioiden kehittämi-seen oli, mutta henkilökunta näki omat mahdollisuutensa tapahtumien järjestämiseen hyvin pie-ninä. Myös tapahtumatoiminnan vähäinen organisointi vaikutti osaltaan; koska varsinaista suunnitelmaa tai tapahtumaryhmää ei ole, lähikirjastojen henkilökunnalla ei myöskään ole omaa sisäistä verkostoaan, josta voisi hakea tukea tapahtumiin liittyvissä asioissa. Näin myös jossakin lähikirjastossa hyvin toteutetut ja ehkä suositutkin tapahtumat jäivät vain yhden kir-jaston käyttöön, vaikka samaa tapahtumaa voisi hyödyntää muissakin lähikirjastoissa.

Vaikka kirjastolaki ja Turun omat strategiat näkevätkin kirjastot osallistavina ja aktiivisuutta lisäävinä paikkoina (OKM 2016; Turun kaupunki 2018), asiakkaat eivät välttämättä koe lähi-kirjastoja kulttuuriolohuoneina ja tapahtumakeskuksina. Asiakkaiden ajattelutavan muutos vaatisi selkeästi sekä lähikirjastojen toiminnan että viestinnän kehittämistä tapahtumiin liittyen ja mahdollisesti lähikirjastojen uudelleenbrändäystä.

6.3.2 Työpajat kohti skenaarioita

Alkukesästä työpajoissa oli jo laadittu SWOT-analyysi. Syksyn ensimmäinen työpaja käytettiin uudelleenorientoitumiseen ja kumppanikyselyn vastausten läpikäyntiin pohjana jatkokyösken-telylle. Kumppanikyselyn vastaukset on analysoitu luvussa kuusi, yhteistyönäkymiä.

Organisaatioiden menestyksen takana on kyky tunnistaa työn merkityksellisyys eli toimintansa todellinen syy olla olemassa. Organisaatiot määrittelevät yleensä itsensä vastaamalla kysymyksiin mitä ja miten. Merkityksellistä olisi kuitenkin määritellä miksi. (Hiila, Tukiainen & Hakola 2019, 120–121.) Tähän kysymykseen tartuimme lähikirjastojen kanssa työpajassa syyskuun alussa miettiessämme, miksi lähikirjastoissa pitäisi yleensäkin järjestää tapahtumia.

Miksi -kysymyksen kautta organisaatio pääsee kiinni omaan merkitykseensä ja samalla henkilöstöllä on mahdollisuus sitoutua toimintaan. Merkitys on asia, joka saa aikaansaavat, innovatiiviset ja motivoituneet työntekijät tekemään parhaansa organisaation hyväksi ja uskomaan työnantajaansa. Merkityksellisyyden tunnistaminen on tiimiällyn kannalta keskeinen taito. (Mt. 2019, 120–124.)

Pohjana työpajalle olivat kirjastolaki, Vapaa-ajan palvelukokonaisuuden strategia ja kirjaston visio. Kirjastolain mukaan kirjaston tehtäviin kuuluu edistää lukemista ja kirjallisuutta sekä tarjota tukea monipuoliseen lukutaitoon. Nämä tehtävät eivät toteudu pelkästään lainaustoiminnalla, vaan edellyttävät kirjastojen järjestävän jonkinlaista aktivoivaa toimintaa. Tehtävänä on myös tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. Työpajassa keskusteltiin siitä, onko pelkkä tilojen tarjoaminen kuitenkaan riittävää, toteutuuko lain henki vain sillä. Uusimpana tehtävänä laki edellyttää kirjastojen edistävän yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Tämä tehtävä ohjaa kirjastoja kohti alustamaista toimintatapaa, jossa kirjasto tarvitsee ulkopuolista osaamista ja voi yhdistää erilaisia ihmisiä ja yhteisöjä vuoropuheluun. Työpajassa keskusteltiin myös siitä, että kirjastolain velvoitteet koskevat myös lähikirjastoja.

Kävimme läpi myös Turun vapaa-ajan palvelukokonaisuuden strategiset painopisteet työpajassa. Lähikirjastojen henkilökunnalle tämä oli uutta tietoa ja se otettiin kiinnostuneena vastaan. Strategiaan tutustuminen antoi suuntaa sekä motivoi henkilökuntaa. Tästä myös keskusteltiin työpajassa, henkilökunta tunsu tämän laajemman tason tiedon auttavan suunnittelussa ja sen valitsemisessa, mihin resurssit kannattaa käyttää.

Painopisteistä ensimmäinen, yhdenvertaisuuden edistäminen ja eriarvoisuuden kaventaminen on asia, jonka osa lähikirjastolaisista tunnisti erityisesti oman alueensa haasteeksi. Osallisuuden, aktiivisuuden ja monialaisen yhteistyön edistäminen puhutti erityisesti monitoimitalojen kirjastolaisia, mutta tähän kaivattiin keinoja. Vahvistuva kumppanuus kolmannen sektorin

kanssa tuntui kirjastolaisista asialta, joka vaatisi enemmän voimavaroja ja uusia tekemisen tapoja. Tässä keskustelimme myös aluetiimeistä, jotka joskus aiemmin toimivat alueilla. Tiimien tarkoitus oli edistää vapaa-aikatoimen palvelualueiden keskinäistä yhteistyötä ja toimia aluekehittämisen moottoreina. Osa aluetiimeistä oli toimivia ja antoisia, toiset taas toimimattomia ja vaativat osallistuneilta paljon työtä. Positiivisena asiana aluetiimeissä mainittiin budjetti, joka oli tiimin käytössä.

Esittelin myös pintapuolisesti Vantaan kaupunginkirjaston tulevaisuuden ennakointityötä sekä Espoon kaupunginkirjaston visiota. Vantaan kirjastojen ennakointityöstä löytyi lause: ”Kirjasto on luonteeltaan lähipalvelu.” Lähikirjastojen merkitys saavutettavana palveluna on suuri lapsille, ikääntyneille oppimisen, hyvinvoinnin ja elämänlaadun kannalta. (Vantaan kaupunginkirjasto 2021.) Työpajassa todettiin, että lähikirjastojen asiakkaat eivät yleensä matkusta keskustaan tapahtumiin eli heille pääkirjaston tapahtumat eivät ole kovin saavutettavia. Lähikirjastojen tapahtumat ovat tärkeitä niiden asiakkaille.

Kirjastojen muuttuva rooli -luvussa on jo esitelty Vantaalla tunnistetut roolit kirjastolle. Roolit herättivät keskustelua useissa työpajoissa, koettiin, että osaamista pitäisi olla hyvin laajasti eikä aika ja jaksaminen riitä kehityksessä mukana pysymiseen. Lähikirjastoissa aika ei välttämättä riitä peruspalveluiden, kuten verkkokirjaston käytön opastamiseen arjen rutiinien ohessa. Tässä työpajassa lähikirjastojen henkilökunta kertoi omasta riittämättömyyden tunteestaan ja siitä, että esimerkiksi rahoitusta ei haeta, koska omat voimat eivät siihen riitä. Työpajassa peräänkuulutettiin myös kulttuurin muutosta, jossa lähikirjastot pääsisivät mukaan kaikkeen toimintaan, myös tapahtumasuunnitteluun täysivaltaisesti ja niin, että pääkirjaston laajempia tehtäviä hoitavat kokisivat myös lähikirjastojen toimintojen kuuluvan omiin työtehtäviinsä soveltuvien osin.

Työpajassa 22./23.9. otimme pohjaksi aiemmissa työpajoissa esiin tulleet viisi megatrendiä, joiden pohjalta lähdimme täyttämään verkon Jamboard-alustalla olevia tauluja. Jokaiselle megatrendille oli varattu oma taulunsa, johon osallistujat kirjoittivat trendiin liittyviä ajatuksiaan lähikirjastojen toiminnasta. Loppukeskustelussa todettiin, että tämä oli helppo ja mielenkiintoinen tapa ideoida ja vaihtaa mielipiteitä, koska muiden kirjoittamat asiat näkyivät koko ajan kaikille ja herättivät uusia ajatuksia ja kannanottoja. Megatrendien parissa työskenneltiin liitteessä 5 olevalla alustalla.

Työpajassa käsitellyt megatrendit ja työskentelyalustan otsikot

- Teknologia sulautuu kaikkeen: Tekniikan muutos, digitalisaatio
- Väestö ikääntyy ja monimuotoistuu: Ikääntyminen ja Eriarvoisuus (omat taulut)
- Ekologisella jälleenrakennuksella on kiire: Ekologinen kestävyys
- Verkostomainen valta voimistuu: Disinformaatio, valeutiset

Tekniikan muutos, digitalisaatio -tauluun kirjattiin muutamia selkeitä teemoja. Suuri kysymys on, tekeekö kaikkialle levittäytyvä digitaalisuus kirjastoista turhia, kun asiakkaat pärjäävät hyvin ilman kirjastoa. Toisaalta tauluun nousi myös tälle vastavoimia. Yksi näistä on saavutettavuus ja tasa-arvo. Kaikilla ei ole mahdollisuuksia hankkia laitteita tai osaamista, jolloin kirjasto on heille erityisen arvokas paikka, jossa jokaisella on mahdollisuus käyttää tekniikkaa ja jossa saa myös opastusta. Kirjaston mahdolliset lainalaitteetkin nostettiin esiin. Toisesta näkökulmasta saatetaan kaivata paikkaa, jossa digitaalisuuden vastapainoksi tarjotaan fyysistä aineistoa ja läsnäoloa. Tekniikan muutos -tauluun kirjattiin myös huoli henkilökunnan osaamisesta, tarve koulutukseen ja ajanmukaisiin välineisiin. Tapahtumatuotantoon suoraan liittyviä näkökulmia tuli tähän tauluun muutama. Hybriditapahtumat eli tapahtuma yhtä aikaa sekä lähikirjastossa että verkossa nähtiin tulevaisuuden tapana toteuttaa tapahtumia. Samoin tekniikkälähtöiset tapahtumat nousivat esiin. Ehkä kirjastossa voisi lukea robotille tai keskustella sen kanssa ja se olisi paikka tutustua uuteen tekniikkaan laajemminkin. Esitystekniikka nousi tauluun myös, sen pitäisi olla ajan tasalla ja toimivaa.

Eriarvoisuus-tauluun nousi saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyviä asioita. Tilojen, tapahtumien ja tiedottamisen saavutettavuus mainittiin, samoin turvallinen tila ja tasa-arvo. Esille tuli myös se, kokevatko kaikki kirjaston olevan itselle vai onko ongelmana kielimuuri tai puuttuva bussikortti. Sensitiivisyys nostettiin esille, miten tuoda monimuotoisuutta oikealla tavalla ja voisiko sopiva kumppani olla siinä mukana. Lapset ovat lähikirjastoissa tärkeä asiakasryhmä ja tässäkin taulussa lastentapahtumat nousivat tärkeäksi toiminnaksi lähikirjastoissa. Lasten kulkeminen pääkirjastoon lähiöistä ei ole kovin helppoa. Asiakkailta on erilaisia tarpeita, kun he tulevat kirjastoon. Lähikirjastoissa ongelma voi olla se, että sekä hiljaista tilaa että tapahtumaa ei ole samaan aikaan. Myös yksinäisyys mainittiin taulussa.

Ikääntyminen on ollut jo kauan yksi megatrendeistä ja sitä koskeva taulu täytyikin helposti. Ikääntyneiden kohdalla mainittiin, että on erityisen tärkeää, että kirjasto on lähellä ja se on saavutettava monin tavoin. Kiireettömyys on konkreettinen saavutettavuutta lisäävä asia, joka kirjattiin tauluun. Tähän tauluun tuli pohdintaa siitä, että kirjaston pitäisi myös mennä seiniensä

ulkopuolelle ikääntyneiden luo erilaisiin tapahtumiin ja paikkoihin. Esiin nousi myös ajatus siitä, pitääkö ikääntyneille olla omia tapahtumia ja kuinka paljon jatkossa. Tunnistettiin, että eri lähikirjastoissa on erilainen asiakaskunta. Yksinäisyys näkyi tässä taulussa monessa kommentissa. Ikääntyneet tulevat kirjastoon myös tavatakseen ihmisiä, vaikkapa vain henkilökuntaa. Voisiko ikääntyneille järjestää treffejä, ystävätapahtumia ja muuta aktivoivaa toimintaa. Kommenteissa mainittiin, että tähän varmaan löytyisi kumppaneita. Taulussa on myös muutama konkreettinen tapahtumaehdotus. Treffit kirjastossa on yksi niistä, toinen on kävelylenkki, jolle lähdetään kirjaston edestä ja kolmantena ovat isovanhempien ja lasten yhteiset tapahtumat. Ehdotuksena tuli, että palveluiden ja tapahtumien suunnittelussa voisi olla mukana jokin ikääntyneiden kanssa toimiva kumppani.

Ekologinen kestävyys -taulussa näkyi muutama teema. Yksi niistä oli kirjastossa järjestettävät kestävyteen liittyvät tapahtumat ja toisena taas kirjaston omien tapahtumien kestävyys. Ensimmäisestä lähikirjastoissa on jo kokemusta, on esimerkiksi järjestetty elektroniikkaromun keräyspiste, mutta omien tapahtumien kestävyttä ei juurikaan ole mietitty. Kirjaston todettiin olevan jo perusajatukseltaan kiertotalouden edelläkävijä ja tauluun nousi ajatuksia siitä, miten tätä voisi laajentaa. Pohdittiin, minkälaisia lainattavia asioita voisi olla ja tätä tukevia tapahtumia. Tässäkin tuli muutama konkreettinen ehdotus kuten vaatteiden korjauksen kurssi, kirjaston osallistuminen siivouspäivään ja kirjaston käyttäminen kierrätyspisteinä tai tavaravaihtopäivien järjestäminen kirjastossa. Ekologinen kestävyys haluttiin mukaan kirjaston tiedottamiseen erilaisina tempauksina kuten älä osta mitään -haasteina. Tässä taulussa kaivattiin oikean tiedon välittämistä vaikkapa kysy ekologisuudesta -tilaisuutena tai isompana, koko kirjaston kattavana kampanjana, jossa teemat vaihtuvat kuukausittain ja eri kirjastoissa nostetaan asioita esiin tapahtumien ja tiedotuksen keinoin. Ekologinen kestävyys -taulussa kaivataan siis sekä tietoa, että konkreettista toimintaa, johon asiakkaat pääsevät matalalla kynnyksellä mukaan. Myös erilaiset kumppanit mainittiin tässä, osajia aiheesta on.

Disinformaatio, valeuutiset -taulussa peräänkuulutettiin henkilökunnan jatkuvaa koulutusta asiaan. Selkeästi nousi esiin se, että pitäisi tehdä jotakin, mutta lisää keinoja kaivataan. Mediakasvatus mainittiin useissa kommenteissa. Konkreettisena ehdotuksena tuli näyttely, joka voisi avata asiaa. Taulussa tunnistettiin myös se, että tämä koskee kaikkia ikäryhmiä ja pitäisi olla keinoja avata asiaa eri tavoin. Toisaalta asiakkaat kaipaavat helppoa ja nopeaa tapaa, eivät pit-

kiä luentoja asiasta. Tässä kirjattiin myös info-tvllä näkyvä esitys, jossa voisi olla pieniä esimerkkivideoita, samaa aineistoa voisi käyttää myös somessa. Puutteellinen kielitaito on yksi asia, joka vaikeuttaa valeutisten tunnistamista, miten tätä voisi auttaa jäi avoimeksi.

Lopussa oli vapaan kommentoinnin taulu otsikolla muuta sanottavaa. Työskentelyn aikana ja sen pohjalta nousseita ajatuksia kirjattiin siihen. Täällä näkyi se, miten tärkeänä lähikirjastot koettiin asiakkaille ja se, että niissä lainamäärät kasvavat koko ajan. Tämän toivottiin lisäävän lähikirjastojen painoarvoa ja sitä kautta myös resursseja. Pääkirjaston koettiin olevan tärkeämpi kuin lähikirjastot. Resurssipulan mainittiin olevan paikoitellen huutava. Kommenteissa sanottiin osaamista, kiinnostusta ja intoa tapahtumien järjestämiseen löytyvän, mutta aika ei riitä. Lähikirjastoissa ollaan ylpeitä omasta monipuolisuudesta ja osaamisesta. Taulussa toivottiin, että lähikirjastoissa olisi tilat tapahtumille sekä aikaa verkostojen muodostamiseen. Lähikirjastot kaipaavat myös tietoa oman alueensa asukkaista ja muista toimijoista.

Megatrendityöskentelyn tavoitteena oli löytää asioita, jotka olisi hyvä huomioida tapahtumatuotannon kehittämisessä ja toisaalta piirtää esiin lähikirjastojen ominaispiirteitä verrattuna pääkirjastoon. Työpaja täydensi myös SWOT-analyysiä ja teemojen kautta nousi esiin uusia tarpeita ja muuttujia pohjaksi varsinaisten skenaarioiden laadintaan. Megatrendit ja toisaalta kirjastolain vaatimukset sekä alan yleinen kehitys yhdistyivät työpajoissa käsitykseksi, että nykyinen toimintatapa ei riitä, vaan myös lähikirjastojen on reagoitava siihen, että maailma ympärillämme muuttuu ja kirjastojen roolin on myös muututtava sen mukana. Kirjasto on taho, joka auttaa hahmottamaan todellisuutta ja löytämään tietoa muuttuvassa maailmassa. Meneillään on suuria muutoksia, joihin jokaisen kansalaisen on sopeuduttava ja pysyttävä mukana. Kirjasto voi olla yhdessä muiden toimijoiden kanssa tukemassa kansalaistaitoja ja ymmärrystä ajasta, jossa elämme.

6.4 Vertaisarvioimalla uusia näkökulmia

6.4.1 Oulun Elämykset-tiimi

Katja Lehtonen on tutkinut ja kehittänyt opinnäytetyössään Oulun kaupunginkirjaston verkostoitumista. Oulussa tapahtumia järjestämään on perustettu vastikään Elämykset-tiimi, jonka vastuulla on erilaisten tapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä verkostoituminen sekä aluekulttuurin kehittäminen. Tiimi kehittää myös näyttelytoimintaa ja kirjaston tiloja, ajatuksena

tarjota kirjastoa tilana kumppaneiden käyttöön. Tiimin perustamisen tarkoituksena on ollut varmistaa jatkossa laadukkaiden ja elämyksellisten tapahtumien järjestäminen yhdessä asiakkaiden ja kumppaneiden kanssa. Lisäksi Oulun eri alueilla on omat tapahtumarinkinsä, joissa on edustus kaikista lähikirjastoista. Elämykset-tiimi on vielä uusi ja toiminta etsii muotoaan ja työnjako tapahtumarinkien ja Elämykset-tiimin välillä on vasta kehittymässä. (Lehtonen 2021.)

Oulussa on tehty yhteistyötä paikallisten tapahtumien kanssa, esimerkkeinä tästä ovat Vanhan ajan joulumarkkinat ja Sarjakuvafestivaalit. Tämän ovat mahdollistaneet henkilökohtaiset suhteet ja pitkäaikainen yhteistyö. Muutoinkin Lehtosen työssä näkyy henkilökohtaisten suhteiden merkitys kumppaneiden kanssa. Tuttu ja pitkäaikainen kumppani nähdään luotettavana ja myönteinen ja avoin ilmapiiri pitää verkoston aktiivisena. Tässä yhteydessä on mainittu myös erinomaiset tilat, jotka toisaalta houkuttelevat kumppaneita kirjaston kanssa yhteistyöhön. Kirjaston viestintäosaaminen on Lehtosen mukaan asia, joka tukee verkostoitumista. Yhteinen markkinointi säästää voimavaroja ja on tehokkaampaa. Oulun kirjastossa nähdään verkostoituminen ”elintärkeänä tapahtumien tuottamiselle ja erityisesti suuntana katsottiin olevan paikalliset verkostot”. (Lehtonen 2021.)

Lehtonen näkee Oulun tapahtumatuotannon kehittämiskohteiksi osallisuuden ja alueellisuuden. Alueellisuudella tarkoitetaan tässä paitsi paikallista, myös laajemman alueen verkostoitumista. Osallisuuden hän mainitsee vaativan aikaa ja sitä, että asiakkaat ja kumppanit näkevät konkreettisesti oman vaikutuksensa kirjaston toiminnassa. (Lehtonen 2021.)

Lehtonen vastasi myös kyselyyni ja mainitsi, että Oulussa parhaiten lähikirjastoissa toimivat lasten tapahtumat (Lehtonen 2021). Lasten tapahtumat ovat asia, joka nousi esille kaikkien kirjastojen kanssa. Tämä tuli esille myös omien lähikirjastojen kanssa työpajassa, lasten tapahtumissa on säännöllisesti eniten osallistujia ja ne koetaan keskeiseksi osaksi lähikirjastojen toimintaa.

6.4.2 Vantaan kirjastopoliittinen ohjelma 2030

Vantaan kirjastotoimen johtaja Katariina Ervastiin otin yhteyttä Vantaan kaupunginkirjaston strategiatyön pohjalta. Vantaalla laadittiin laajalla yhteistyöllä kirjastopoliittinen ohjelma vuonna 2020. Ohjelma tähtää vuoteen 2030. Halusin kysyä Katariina Ervastilta, miten lähikirjastot nousivat esiin tämän prosessin aikana. Ervasti kertoi, että Vantaan kirjasto on hyvin erilainen kuin Turun, koska Turussa on suuri pääkirjasto ja erilaisia lähikirjastoja, Vantaalla sen

sijaan on monta keskusta, joissa on iso kirjasto. Vantaalla on nostettu monilukutaito keskiöön ja painopisteenä ovat tällä hetkellä lapset. Ervasti käytti sanaa visuaalinen lukutaito haastattelussa kuvaamaan monilukutaitoa, johon liittyy luovia elementtejä. Vantaalla valitaan vuosittain kohderyhmä, johon keskitytään sekä palveluissa että tapahtumissa. Tälle kohderyhmälle tehdään erilaisia palvelukokeiluita vuoden aikana, joista osa jää elämään ja niitä voidaan monistaa eri toimipisteisiin. Lisäksi Vantaalla on profiloitu lähikirjastoja niin, että joillakin alueella voi olla vahva painopiste maahanmuuttajatyössä, toisessa taas ikääntyneissä. Vantaalla on panostettu osallisuuteen, kirjastotoimintaa pyritään kehittämään yhdessä asiakkaiden kanssa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kirjastoissa toimii varsin paljon vapaaehtoisia erilaisissa tehtävissä kuten kirjakassipalvelussa ja kerhojen ohjaajina. Vantaan kirjaston verkkosivuilta löytyvät asiakkaille ohjeet siitä, minkälaisia vapaaehtoistehtäviä kirjastossa on tarjolla ja miten niihin voi hakeutua. (Ervasti 2021.)

Sain Ervastilta käyttööni myös Osallistuva Vantaa -verkkosivuston kautta tehdyn kyselyn koosteen (Vantaan kaupunki 2021). Kyselystä esiin nousi se, että kirjasto koettiin lähipalveluna ja lähellä olevaa kirjastoa arvostettiin. Yli 25% vastanneista totesi, että parasta kirjastossa on sijainti lähellä. Tapahtumien järjestämistä toivottiin kaiken ikäisille, erityisesti lasten tapahtumat olivat esillä. Perinteiset kirjallisuuteen liittyvät tapahtumat, kotoutumiseen ja kulttuurien kohtaamiseen liittyvät tapahtumat koettiin tärkeiksi. Kyselyssä tutkittiin myös asiakkaiden halukkuutta osallistua tapahtumien järjestämiseen. Asiakkaat Vantaalla olisivat kiinnostuneita osallistumaan lukupiirien ja teemapäivien, askartelu- ja ompelukerhojen, näyttelyiden, digipajojen ja kielikahviloiden järjestämiseen. Eniten kirjastolta toivottiin tapahtumia, jotka liittyvät lukeamiseen ja kirjallisuuteen. Tähän vaikuttaa varmasti vahvasti se, että kyselyyn vastasivat erityisesti ne, jotka jo ovat kirjaston asiakkaita. (Vantaan kaupunginkirjasto 2021b.)

6.4.3 Joensuun vuosikellot

Benchmarking-kyselyyn sain vastauksen myös Katri Pesoselta, joka toimii, Rantakylän, Karsikon ja Nepenmäen lähikirjastoissa Joensuussa informaattikkona. Nämä kolme lähikirjastoa toimivat hallinnollisesti yhtenä yksikkönä, mutta ovat hyvin erilaiset tiloiltaan. Rantakylä on tällä hetkellä ahtaissa väistötiloissa, Nepenmäellä on uusin teknologia ja iso katsomo. Parhaat tapahtumat näissä lähikirjastoissa ovat Pesosen mukaan olleet lasten- ja nuorten tapahtumat, joissa on myös muita järjestäjiä, jotka tuovat tapahtumaan oman osaamisensa ja lähestymistavan. (Pesonen 2021.)

Joensuussa näillä kirjastoilla on oma vuosikello, johon on merkitty tulevan vuoden suurimmat tapahtumat ja teemapäivät/jaksot (kuten Lukuviikko); aikaisemmin oli myös vuosittainen pala-veri kesän alussa, jolloin suunniteltiin seuraavan "lukuvuoden" toimintaa ja tapahtumia. Vuosikello tehdään aina vuoden alussa. Kirjastot ovat myös osana Joensuun seutukirjaston ja Vaara-kirjastojen organisaatiota ja esimerkiksi Peliviikkoa vietetään kaikkialla Vaara-kirjastoissa hankkeen avulla. Kirjastot myös jakavat ideoita ja vinkkejä, Teams on helpottanut yhteydenpi-toa tässä. Henkilökunnasta 2–3 organisoii tapahtumia, mutta kaikki osallistuvat järjestelyihin. Informaatikko vastaa koordinoinnista ja kuuluu myös lasten- ja nuorten tiimiin sekä Vaara-kirjastojen yhteiseen tapahtumatyöryhmään. (Pesonen 2021.)

Kumppanit löytyvät Joensuussa viereisistä kouluista, nuorisopalveluista ja lähiympäristön toi-mijoista kuten asukasyhdistykset, lähiötalo, erilaiset yhdistykset ja harrastuspiirit sekä seura-kunta. Rantakylässä yhteistyö on myös hyvin organisoitua, normaalioloissa kirjastolla ja nuo-risotalolla on ollut myös yhteinen tapahtumavuosikello ja yhteiset suunnittelupalaverit ennen tapahtumia. Vuonna 2019 opinnäytetyönä tehty kartoitus iltapäivätoiminnan järjestämiseksi kirjastossa löysi monia toimijoita, joista on sen jälkeen kehittynyt kirjastolle kumppaneita myös tapahtumatoiminnassa. (Pesonen 2021.)

Suunnitelmissa Joensuussa on hybriditapahtumien kehittäminen erityisesti nuorille. Lisäksi ta-voitteena on lisätä matalan kynnyksen tapahtumia, jotka eivät sido liikaa henkilökuntaa, esi-merkkinä kirja+elokuva -kerhot. Pesonen toivoo yhteistyötä Vaara-kirjastojen kesken lisää, jotta resursseja saataisiin enemmän yhteiseen käyttöön. Peliviikolla striimataan esimerkiksi pääkirjaston tapahtuma, joka näytetään lähikirjastossa. Myös jalkautuminen ja erilaiset Pop up -tapahtumat ovat kehittämislistalla, samoin tapahtumatoiminnan kehittäminen omatoimiajalla. Esimerkkinä Joensuusta on Sata lasissa -tapahtuma vuonna 2017. Se oli nuorisotalon kanssa järjestetty itsenäisyyspäivän etkot -tapahtuma, joka tavoitti monen ikäisiä asukkaita alueella monipuolisuudellaan ja lisäsi yhteisöllisyyttä ja myös rauhoitti levotonta aluetta. Ohjelmaa oli kehräämisestä Open Stage -esityksiin, glögiä unohtamatta. (Pesonen 2021.)

Joensuun mallissa huomio kiinnittyi hyvään organisointiin vastuuhenkilöineen, yhteiseen vuo-sikelloon ja siihen, että yhteisöllisen toiminnan järjestämisessä on onnistuttu. Opinnäytetyön avulla verkostoitumista on onnistuttu kehittämään.

6.4.4 Tallinnan teemakirjastot

Tallinnan kirjaston yhteystiedot sain kollegalta, joka toimii kansainvälisissä projekteissa. Kuu- lin häneltä, että Virossa on innovatiivista toimintaa. Informaatikko Mari Sieberk vastasi kysy- myksiini peräti viiden eri kirjaston asioista. Tallinnassa lähikirjastoilla on teemoja, jotka ohjaa- vat paitsi kokoelmaa, myös tapahtumatoimintaa. Yksi lähikirjasto on musiikin ja elokuvien kir- jasto ja se sijaitsee musiikkitalon yhteydessä. Muita teemoja ovat kädentaidot ja ompelu, työ- kalut ja puutarhanhoito, siemenet ja kasvien kasvattaminen sekä pajatoiminta. Lähikirjastossa on yksi teema, esimerkiksi siemeniä voi saada ja vaihtaa kirjastossa, ja tapahtumat liittyvät vihreään elämään sekä kasveihin. Pajatoimintaan erikoistuneessa Kännukuken kirjastossa ta- pahtumat liittyvät pajan välineisiin ja niiden hyödyntämiseen. Kirjasto onkin saanut kiitosta erilaisista robottityöpajoista lapsille. Solen kirjaston monenlaisissa ompeluun liittyvissä palve- luissa on paitsi opastusta, myös mahdollisuus saada neuvoja räätäliltä tietynä ajankohtana. (Sieberk 2021.)

Kirjastot Tallinnassa hakeutuvat mahdollisuuksien mukaan osallistumaan alueen tapahtumiin ja alueiden teemat liittyvät yleensä siihen, mitä alueella muutoin tapahtuu ja minkälaisia toimi- joita siellä on. Vastausten perusteella kirjastoilla on alueellaan kumppanit, jotka tukevat kirjas- ton teemaa ja toiminta teeman ympärillä on hyvin luontevaa. Yhteistyötä on myös monenlaisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa. (Sieberk 2021.)

Tallinnan kirjastoissa tapahtumatoimintaa järjestetään kuitenkin pääosin erilaisten projektien voimin. Toisaalta joissakin paikoissa yhteistyökumppanit mahdollistavat esimerkiksi konsert- titoimintaa tai kädentaitojen ohjausta. Kirjastot haluavat opettaa, innostaa ja yhdistää omia yh- teisöjään, eri ikäluokkia ja erityisryhmiä oman teemansa avulla. Myös verkon välityksellä to- teutetaan omaa teemaa. Musiikki- ja elokuvatalon kirjasto on esimerkiksi laatinut verkkoon visailuja, joita musiikinopiskelijat käyttävät opinnoissaan. Samoin erityisryhmille järjestetään tapahtumia ja vierailuja, joissa oma teema on kohtaamisen välineenä. (Sieberk 2021.)

Tallinnan kirjastoissa haaveillaan yhteisöllisestä kattopuutarhasta lukunurkkineen ja oman tee- man syventämistä monenlaisin yhteistyömallein. Kirjastoihin on valikoitunut henkilökuntaa, joilla on valmiiksi osaamista oman kirjaston teemasta. (Sieberk 2021.)

7 YHTEISTYÖNÄKYMIÄ

7.1 Kyselyn tulokset

Kyselyssä potentiaalisille kumppaneille kysyttiin toiveita ja mahdollisuuksia yhteistyölle (Liite 2, YV). Kyselyyn vastasi 11 erilaista toimijaa yleishyödyllisistä järjestöistä kulttuuritoimijoihin. Järjestöjä tai yhdistyksiä edusti kuusi vastaajaa, kulttuuria ja taidetta edusti kuusi vastaajaa ja vapaaehtoistoimintaa yksi vastaaja. Vastaajat edustivat muun muassa sanataidetta, teatteria, vapaaehtoistyötä ja paikallisyhdistyksiä. Seitsemän vastaajista ilmoitti, että olisi kiinnostunut yhteistyöstä lähikirjaston kanssa, neljä vastasi ehkä. Yhtään ”ei”-vastausta ei tähän kysymykseen tullut. Monet vastaajista olivat jo tehneet lähikirjastojen kanssa yhteistyötä, vain kolme vastaajaa vastasi ”ei”, ja lähes jokainen lähikirjasto oli listattuna, kun kysyttiin, minkä lähikirjaston kanssa yhteistyötä oli ollut. Kyselyä ei kuitenkaan lähetetty erityisesti juuri niille toimijoille, joilla tiedettiin olevan yhteistyötä lähikirjastojen kanssa, vaan varsin satunnaisesti Turun toimijoille.

Useilla vastaajilla on monia kohderyhmiä. Kyselyyn vastanneista kahdeksan toimii työikäisten kohderyhmän parissa, samoin kahdeksan ikääntyneiden parissa. Seitsemän toimii nuorten kanssa ja viisi lasten. Maahanmuuttajien parissa toimii neljä ja erityisryhmien kanssa kolme vastaajaa. Yksi ilmoitti toimivansa vapaaehtoisten kanssa.

Kahdeksan vastaajaa kertoi, minkälaista yhteistyötä oli tehnyt lähikirjastojen kanssa. Osa vastauksista liittyi yhteistyöhön pääkirjaston kanssa, joten vain kuusi kertoi lähikirjastoista. Näytelyitä, infotilaisuuksia, esittelykierroksia, digiohjausta sekä palvelu ja hankeyhteistyötä oli tehty lähikirjastojen kanssa tai niiden tiloissa. Yksi vastaaja kertoi laajemmin kulttuuritapahtumista, että he ovat tehneet yhteistyötä kirjaston, myös lähikirjastojen kanssa useiden vuosien ajan. Vastaajan edustama toimija tuottaa esitystoimintaa, taiteilijakeskusteluja, ohjelmallisia taidetapahtumia, työpajoja sekä muuta taide- ja kulttuuritoimintaa. (YV 5.)

Kysymykseen siitä, minkälainen yhteistyö olisi kiinnostavaa, tuli myös kaikkiin vaihtoehtoihin vastauksia, mutta selkeästi erilaiset infotilaisuudet ja luennot kirjaston tiloissa nousivat esiin (seitsemän vastaajaa molempiin). Kysymyksessä oli mahdollista valita monta vastausvaihtoehtoa ja lähes kaikki vastaajat olivat valinneet useita. Kirjallisuustapahtumat, keskustelukerhot ja työpajat saivat kaikki kuusi vastaajaa. Vastausten perusteella voisi sanoa, että monet vastaajista olivat varsin perinteisellä linjalla tapahtumatoimintaa miettiessään, mutta vastauksista voi myös

tulkita vastaajien olevan kiinnostuneita monenlaisesta ja monimuotoisesta yhteistyöstä. Musiikkiesityksen valitsi vain yksi vastaaja, lähikirjastoja ei tämän perusteella mielletä musiikin esityspaikaksi.

Minkälainen rooli yhteisöllänne voisi tulevaisuudessa olla kirjaston tapahtumissa - kysymyksellä haettiin vastaajien valmiuksia toimia kirjastojen kanssa yhteistyössä. Tähänkin kysymykseen oli mahdollista valita monta vaihtoehtoa, joten vastauksia oli runsaasti ja ne edustivat monenlaisia rooleja. ”Olisimme osana tapahtumaa omalla esittelypisteellämme” -vaihtoehdon valitsi kahdeksan vastaajaa. Myös ”järjestäisimme tapahtuman kirjaston tiloissa omatoimisesti” -vaihtoehto sai kahdeksan vastausta. ”Olisimme yhdessä kirjaston kanssa järjestämässä tapahtumaa” -vaihtoehdon valitsi kuusi.

Kaikki alla olevat valittiin myös rooleiksi.

- Tapahtumamme voisi kiertää eri lähikirjastoja (4 vastausta)
- Tiedottaisimme kirjaston omista tapahtumista verkostossamme (6)
- Järjestäisimme laajemman kumppaniverkoston kanssa yhdessä tapahtumia kirjastossa (5)
- Meillä olisi säännöllistä toimintaa kirjaston tiloissa (4)
- Jokin ryhmämme kokoontuisi kirjastossa omatoimiaikana (5)

Erityisen kiinnostava oli vapaamuotoinen vastaus:

”Kierretään kirjastot yhdessä -kävely, missä jonkin ajanjakson puitteissa tutustuttaisiin lähikirjastoihin ja samalla pieni kävely ympäristössä eli tutustuttaisiin myös lähialueisiin. Ja iltaisin voisi olla eri kirjastoissa niitä vapaaehtoisten kursseja. Saisi alueilta uutta väkeä mukaan.” (YV 9.)

Tämä kuvastaa uudenlaisia mahdollisuuksia yhteistyöhön, jos oikeat kumppanit löytyvät.

Vapaamuotoisista vastauksista löytyi myös kommentti:

”Olemme Turun kaupungin sopimuskumppani, joten yhteistyö olisi mahtavaa- ja lähtökohtana matalakynnyksellisyys. Kirjastot voisi olla tapa tehdä yhdessä kulttuuri/mediakasvatus, tuoda kulttuuria ja teatteria lähemmäs perheitä.” (YV 9.)

”Olisitteko kiinnostuneet tuottamaan digitaalista aineistoa näytettäväksi/esitettäväksi kirjaston tiloissa? Minkälaista?” Tämä kysymys nousi aiemman työpajan keskusteluista kyselyyn mukaan. Moni vastaaja ei osannut ottaa kantaa tai vastasi ”ei”, mutta muutamilla oli ajatuksia tästä.

Videoita, verkkoluentoja sekä sanataidetta ehdotettiin ja myös osallistavat vuorovaikutteiset toiminnot mainittiin. Kuusi vastaajaa yhdestätoista oli kiinnostunut aiheesta.

Kyselyn tarkoitus oli toimia pohjana työpajoille ja keskustelulle. Kysely toikin uutta tietoa mahdollisista kumppanuuksista ja avasi ajattelua tulevaisuuden toimintatapoihin. Kysely auttoi myös tunnistamaan muuttujia skenaarioita varten.

Viestinnästä kirjaston kanssa oli yksi kysymys ja kaikki vastaajat toivoivat viestinnän tapahtuvan ensisijaisesti sähköpostitse. Neljä toivoi yhteydenpitoa puhelimitse, kolme paikan päällä ja kolme jossakin aiheen keskusteluryhmässä. Yksi vastaaja toivoi facebook-viestintää, yksi chatia ja yksi pitäisi yhteyttä tilojen varauslomakkeella. Työpajan keskusteluiden perusteella kirjastojen sähköpostit ovat varsin helposti löydettävissä ja jotkut kumppanit lähestyvätkin kirjastoja oma-aloitteisesti sähköpostitse. Työpajassa kuitenkin todettiin, että kaikki potentiaaliset kumppanit eivät välttämättä osaa nähdä kirjastoa kumppanina ja lähestyä itse yhteistyötä ehdottaakseen.

Lopuksi potentiaalisilta kumppaneilta kysyttiin valmiuksia: ”Minkälaiset valmiudet teillä on osallistua lähikirjastoissa tapahtuvaan toimintaan? Miten voisimme yhdessä parantaa niitä? (mm. vapaa estradi, hankehaut jne.) Kerro omin sanoin.” Yksi vastaaja kutsui vastauksessaan kirjaston väkeä esittelemään palveluita luokseen. Yksi kertoi mahdollisuudesta esittää diasarjoja, yksi tiedotustilaisuuksia, yksi järjestäisi näyttelyitä. Yksi vastaaja ehdotti vapaaehtoistensa järjestävän ryhmätoimintaa lähikirjastoissa, toinen pohti jäsenistönsä ja vapaaehtoistensa mahdollisia valmiuksia. Yksi vastaaja ilmoitti, että heillä on valmis siirrettävä konsepti. Kaksi vastaajaa toivoi hankeyhteistyötä ja yksi hyvissä ajoin suunniteltua yhteistyötä. Hankkeen avulla olisi mahdollista toteuttaa jopa monitaiteinen EU-hanke lähikirjastoihin usean kumppanin kanssa, ehdottaa hankeyhteistyöhön valmis kumppani.

Potentiaalisille kumppaneille tehdystä kyselystä nousi esiin vastaus (YV9), jossa vastaaja ilmoitti edustamansa tahon olevan Turun kaupungin sopimuskumppani. Itselleni käsite oli vieras, vaikka osallistun omassa työssäni myös tapahtumien järjestämiseen pääkirjastossa. Työpajoissa selvisi, että asia oli tuntematon myös lähikirjastojen henkilökunnalle.

Taidekahvit on vapaan sektorin toimijoista koostuva yhteistyöverkosto, joka koostuu Turun kaupungin kulttuurilautakunnan sopimuskumppaneista ja toiminta-avustusta saavista toimijoista. Jäseniä on vuonna 2021 60. Kaikki taiteen alat, esittävästä ja visuaalisista taiteista sana-

taiteeseen, ovat edustettuina verkostossa. Sopimuskumppaneiden edellytetään liittyvät Taidekahvit-verkostoon. (Dahlström 2021.) Taidekahvit on merkittävä kulttuurialan vaikuttaja Turussa, mutta kirjasto ei tee yhteistyötä sen kanssa. Vuoden 2021 kesäkuusta lähtien Turun kulttuurilautakunta on kutsunut kokouksiinsa kaksi verkoston edustajaa, jotta yhteistyö vapaan kentän kanssa tiivistyisi (Mt.).

Se, että kirjasto ei vielä tee tiivistä yhteistyötä taidekahvien kanssa kertonee siitä, että kirjastoa ei kaupunkiorganisaatiossa mielletä kulttuurilaitokseksi ja paikaksi, jossa erilaisia tapahtumia voisi järjestää. Tässäkin lähikirjastojen merkitystä olisi hyvä nostaa näkyville myös kunnan eri elimissä ja avata mahdollisuuksia yhteistyöhön vähintään niiden toimijoiden kanssa, joiden kanssa kaupungilla on jonkinlainen erityissuhde, kuten tässä tapauksessa sopimuskumppanuus.

7.2 Kulttuurialan opiskelijoiden ajatuksia

Viimeinen kysely tehtiin kulttuurialan opiskelijoille Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ja Turun ammattikorkeakoulussa (Liite 3). Kyselyt lähetettiin opettajien kautta. Opiskelijoilta odotin innovatiivisia ja ehkä jopa futuristisia vastauksia, mutta lopulta vastaukset olivat varsin perinteisiä ja osassa ehdotettiin myös sellaisia tapahtumia, joita kirjastossa jo järjestetään. Kyselyyn vastasi 17 opiskelijaa.

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, millainen olisi tapahtuma, johon vastaaja haluaisi ehdottomasti osallistua kirjastossa. Vastaukset voi jaotella muutamaaan ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä on erilaisia esityksiä, musiikkia, kirjailijatapaamisia ja luentoja. Tämä ryhmä sisältää muitakin jo nykyisin järjestettäviä tapahtumatyyppejä, kuten elävän mallin piirustusta, satutunteja ja lukukoiratoimintaa aikuisille. Toisessa ryhmässä on erilaisia isompia tapahtumia, johon on koottu monenlaista ohjelmaa ja sisältöä. Esimerkkeinä tämän ryhmän tapahtumista ovat haraste-expo, taiteilijatapaaminen, johon liittyy työpajoja ja lähimatkailutapahtuma. Kolmanteen ryhmään kuuluvat erilaiset pelillisyyttä sisältävät tapahtumat. Esimerkkeinä pakohuonepeli, jossa pitäisi käyttää erilaisia kirjaston välineitä ja aarteenmetsästäys kirjastossa. Uudenlaisia tapahtumia olisivat polkupyörän kunnostuspajat, osallistavat taidenäyttelyt ja -tapahtumat, joissa olisi myös myyntiä, lähikuntien yhteiset lähimatkailumessut, joista voisi lainata välineitä sekä luennot okkultismista lisättynä basaarilla.

Työpajassa käsitelimme kyselyn tuloksia valitsemalla opiskelijoiden vastauksista niitä, joita lähikirjastoissa voisi toteuttaa ja toisaalta niitä, joiden toteuttaminen ei ehkä onnistuisi.

Tapahtumia, joita voitaisiin työpajan osallistujien mielestä järjestää lähikirjastoissa

- tapaaminen oman kirjasto-oppaan kanssa
- polkupyörien kunnostuspajat
- satutuokiot ja lukukoirat aikuisille
- live musiikkitapahtuma
- verkostoitumistapahtuma alueella
- elävän mallin piirtämistä
- sarjakuva- tai elokuva-aiheinen luento
- pöytäroolipelit
- harrastusexpo
- lukumaraton

Toisessa kysymyksessä haettiin ajatuksia siitä, miten opiskelijat itse haluaisivat osallistua lähikirjaston tapahtumien tuottamiseen. Vain yksi vastaajista ilmoitti, että ei ole kiinnostunut osallistumaan. Opiskelijoilla oli kiinnostusta toimia yhtä hyvin tuottajana, kokoonkutsujana kuin ohjaajanakin. Myös näyttelyiden järjestäminen ja taide- sekä kädentaitokurssien ja harrastuspiirien pitäminen olisi mieluisaa. Yksi vastaaja olisi myös valmis osallistumaan tilojen kehittämiseen. Eräs vastaaja kehittäisi yhdessä kirjaston kanssa oppimisympäristöjä ja niiden ohjattua käyttöä omatoimista opiskelua varten.

Kolmas kysymys kehotti miettimään omaa ammattiroolia tulevaisuudessa. Vastaajia pyydettiin keksimään aivan uusi tapahtuma vuodelle 2030. Nyt jo joissakin kirjastoissa käytössä olevia tapahtumia ehdotettiin osassa vastauksista. Tämä saa epäilemään, että vastaajat eivät ole kovin ahkeria kirjaston käyttäjiä, vaikka ovatkin opiskelemassa kulttuurialaa. Näitä tuttuja tapahtumia vastauksissa ovat konsertit, 3D-tulostuspaja, yökirjasto ja lyhytelokuvat, toisaalta näissä tapahtumapaikka on ollut pääkirjasto. Uudenlaisia ehdotuksia olivat kokeiluluennot esimerkiksi arkkitehtuurista tai graafisesta suunnittelusta, robottien taitokilpailut, koodaustunnit sekä ulkokirjasto luonnossa. Ehdotettiin myös kurssia, jolla tehtäisiin ja painettaisiin oma kirja kirjaston hyllyyn. Yhteiskunnallinen näkökulma oli ehdotuksessa, jossa kunnanjohtaja ja keskeiset vir-

kamiehet tulisivat kirjastoon töihin kerran kuukaudessa ja tapaisivat samalla kuntalaisia. Toisenkin vastaus ehdotti kirjaston kehittämistä nimenomaan tapaamispaikkana ja kontaktien luomisen alustana. Tekniikka näkyi yllättävän vähän opiskelijoiden vastauksissa. Vain yksi henkilö ehdotti, että olisi virtuaalinen esitys, joka luodaan yhdessä muiden kirjastojen kanssa. Hän pohti toteutettavaksi virtuaalitilaa, johon tulee mukaan osanottajia eri kirjastoista.

Opiskelijoiden vastauksia voi käyttää pohjana, kun suunnitellaan lähikirjastojen tapahtumia. Vastauksista nousi tärkeimpänä huomio, että vastaajat ovat valmiita tekemään yhteistyötä lähikirjastojen kanssa ja toimimaan aktiivisesti hyvin erilaisissa rooleissa. Muutamissa vastauksissa myös ehdotettiin yhteistyötä yli kuntarajojen tai tapahtumia, joissa olisi monenlaisia toimijoita yhdessä järjestämässä ohjelmaa. Vastauksista nousi ajatus, että lähikirjastot voisivat tehdä yhteistyötä taideoppilaitosten kanssa.

8 SKENAARIOT

Tulevaisuustaulukko on tapa järjestää organisaation toimintaympäristöä ja sisäisiä muuttujia (Mannermaa 1999, 92). Tässä työssä tulevaisuustaulukko on tapa käsitellä koko kirjaston sekä erityisesti lähikirjastojen toimintaa ja toisaalta ympäristön muuttujia sekä tutkia niiden vaikutusta lähikirjastojen tapahtumatuotantoon. Tulevaisuustaulukko syntyi useiden työpajojen työskentelyn pohjalta. Taustalla on megatrendien käsittelyä, lähikirjastojen toimintaan liittyviä keskusteluita ja perehtymistä Turun kaupungin ja sen organisaatioiden strategioihin. Lisäksi kyselyjen ja vertaisarvioinnin tuloksilla oli tärkeä rooli.

Tulevaisuustaulukkoon oli jo aiemmin työpajassa valittu neljä tulevaisuutta. Kaksi näistä oli ääritiloja eli katastrofi ja unelmatila. Näiden lisäksi mukana oli paluu menneisyyteen ja jatkaminen nykyiseen tapaan. Menneisyys nähtiin joissakin asioissa taantumana, mutta toisissa paluuna hyviin ilmiöihin kirjaston historiassa. Muuttujat taulukkoon olivat syntyneet vähitellen työpajojen keskusteluissa. Keräsin muuttujat eri työpajojen tuloksista ja skenaariotyöpajassa, taulukon täyttämisen yhteydessä, ne vielä täsmentyivät. Tulevaisuustaulukko (Kuvio 2) on selkeä esitystapa tuloksista ja lisäksi eri tulevaisuuskuvat on kirjoitettu auki kertomusmaisiksi teksteiksi. Taulukkoa voidaan käyttää jatkosuunnitteluun rakentamalla loputon määrä mahdollisia tulevaisuuksia valitsemalla kultakin riviltä yksi vaihtoehto (Mannermaa 1999, 94). Lisäksi taulukosta saatavaa tietoa voidaan rikastaa kokemustiedolla ja erilaisilla näkemyksille. Näin syntyneitä skenaarioita voidaan käyttää jatkossa lähikirjastojen sekä koko kirjaston tapahtumatoiminnan kehittämiseen ja päätöksenteon pohjaksi.

skenaariot/ muuttujat	paluu menneeseen	katastrofi	nykyiseen tapaan	kohti unelmaa
Kirjaston merkitys yhteiskunnassa	Tieto ja lainauspainotteinen: Tapahtumat kirjastoissa ovat marginaalitoimintaa	Kirjasto on tarpeeton: tapahtumiakaan ei ole.	Yhteinen olohuone ja opastava lainasto: tapahtumat ovat mauste ja sisällön avaaja. Tai sitten paljon tapahtumia, vähän arvoa.	Kirjasto on kansakunnan valo: tapahtumat lisäävät osallisuutta ja hyvinvointia. Kirjastoilta kysytään asiantuntemusta.
Digitalisaation kehitys	Tehdään pakollinen.	Vanhanaikaiset laitteet ja vähäinen osaaminen kirjastossa. Suoratoistomaailmassa kirjastoa ei tarvita fyysisenä paikkana.	Yritetään pysyä ajan tasalla.	Uudenaikaiset laitteet ja niiden osaaaminen. Soveltuvat työkalut. Tekniikan kärjessä on kirjasto palveluineen. Tekniikka hoitaa ruttiinit, resurssit riittävät ihmistyöhön. Halutaan vastapainona fyysistä kohtaamista ja elämyksiä (energia).
Ikärakenne	Kaikkien ikäryhmien kirjasto	Työikäiset ja nuoret eivät käytä kirjastoa (asiakaskunta vähenee).	Lapset ja ikääntyneet aktiivisia sekä keskiikäiset naiset. Nuoret ja työikäiset vähenevät.	Kaikenikäiset aktiiviset kirjaston asiakkaat. Kaikki mahtuvat ja haluavat mukaan.
Lähiöt yhteiskunnassa	Modernit asuinpaikat ja kiinnostavat kirjastot.	Palvelut siirtyvät pois lähiöistä	Lähiöt profiloituvat, syrjäytymisvaarassa olevia paikoitellen paljon.	Kirjasto on lähiön kruunu, kohtaamispaikka ja kylä- ja kulttuuritalo.
Yhteiskunta ja demokraatiakehitys	Vakaa demokratia, yhtenäiskulttuuri.	Ei uskota demokratiaan	Demokratia koetaan hankalaksi, politiikka ei ole minua varten. Yhden asian liikkeitä. Kirjastolaki velvoittaa tekemään jotakin.	Usko demokratiaan on vahva ja kirjasto osaltaan ylläpitää sitä. Kirjasto tuo demokratian lähelle.
Tasa-arvo	Näennäinen	Kahtiajako. Erilisten asukasryhmien	Pyrkimys tasa-arvoon kirjastossa,	Tasa-arvo näkyy kaikessa kirjaston toiminnassa. Tunnetaan asiakkaat ja

		kulttuurit eivät salli osallistumista.	tienraivaus. Vielä on matkaa.	osataan tarjota ja markkinoida toimintaa.
Lähikirjastojen arvostus Turussa	Oman alueensa asukkaiden lainaamot.	Pääkirjasto on se oikea kirjasto	Asiakkaat arvostavat, heille saavutettava palvelu. Oma organisaatio ei yhtä paljon	Lähikirjastot ovat keskeinen osa Turun kaupunginkirjastoa
Resurssit lähikirjastoissa	Kohtuulliset	Vähäiset resurssit, vain pakolliset asiat hoidetaan hädintuskin	Saadaan tehtyä pakolliset asiat, mutta uuden kirjastolain henki/kaupungin tavoitteet eivät toteudu. Omatoimisuus kuluttaa paljon.	On riittävät resurssit toteuttaa kaikkia kirjaston tehtäviä monipuolisesti ja kiinnostavasti. Laitteet ja tilat ajan tasalla. Helppo rahoitus tapahtumiin tarvittaessa.
Kumppanuudet	Koulut lähinnä	Kolmannen sektorin rahoitus heikkoa, ei resursseja yhteistyöhön	Kumppaneita olisi, mutta ei aikaa yhteistyöhön. Toisaalta omatoimiset kumppanit tuovat valmiita tapahtumia kirjastoon.	Toimiva yhteistyöverkosto. Erilaisia kumppanuuksia eri tarpeisiin. Myös asiakkaat haluavat osallistua ja olla aktiivisia. Osallistaja?
Koulutuksen laatu/tiedon laatu	Laadukas koulutusjärjestelmä	Koulutusjärjestelmä heikkenee, Yksilö on itse vastuussa osaamisestaan	Koulutuksen laatu vaihtelee. Lukutaito heikkenee, antaa tilaa valeuutisille jne.	Asiakkaat osaavat hyödyntää kirjastoa monipuolisesti.
Yksinäisyys	Ei iso ongelma	Eristäytyminen kotiin.	Yksinäisyyden vähentäminen on nousut kaupungin tavoitteeksi	Kirjasto tavoittaa kaikki. Kaikki tuntevat itsensä tervetulleiksi. Lähikirjastot toteuttavat kaupungin tavoitteita hyvinvoinnista.

Yksilöllisyys	Kaikille sama palvelu	Kohtuuttomat vaatimukset palvelulle. / Ei ole hyväksyttyä mennä kirjaston kulttuuritapahtumiin.	Kirjastossa ei ole juuri minua kiinnostavia asioita. Ajatus yhä yleisempi.	Yhteisöllinen olohuone. Toiset huomioon ottava ja arvostava ilmapiiri. Kirjasto on kaikkien yhteinen.
---------------	-----------------------	---	--	---

Kuvio 2. Tulevaisuustaulukko lähikirjastojen tapahtumatuotannosta.

Tulevaisuustaulukossa muuttujiksi on kerätty asioita, joita kehittämistyön varrella on tullut esiin työpajoissa ja kyselyissä. Jotkut ovat hyvin laajoja asioita, toiset liittyvät suoraan lähikirjastojen arkeen. Kirjastojen merkitys yhteiskunnassa on nostettu ylimmäksi, koska sen merkitys kirjastossa tapahtuvaan toimintaan on ilmeinen. Seuraavina muuttujina taulukossa ovat digitalisaation kehitys, joka on noussut sekä megatrendeistä että kirjastolaisten kokemuksista omassa työssään. Yhteiskunnan yleiset kehityskulut; ikärakenteen kehitys, lähiöiden tilanne ja yleinen demokratiakehitys sekä koulutuksen laatu ovat kirjaston toiminnan kannalta merkityksellisiä, koska ne luovat ympäristön, jossa lähikirjastot toimivat. Nämä asiat löytyivät megatrendeistä sekä muiden kirjastojen vertailusta ja nousivat Padlet-alustalle työpajojen aikana erilaisissa muodoissa.

Lisäksi mukana on muutamia suoraan kirjaston toimintaan liittyviä muuttujia, lähikirjastojen arvostus Turussa, resurssit lähikirjastoissa ja kumppanuudet. Nämä ovat asioita, jotka vaikuttavat siihen, mitä lähikirjastot voivat arjessaan toteuttaa. Mukaan on otettu ilmiöitä, joihin kirjaston olisi hyvä jollain lailla reagoida. Näitä ovat tasa-arvo, yksinäisyys ja yksilöllisyys. Muuttujissa on siis myös asioita, jotka liittyvät läheisesti yleisten kirjastojen arvomaailmaan. Nämä asiat aiheuttivat erityisesti keskustelua työpajoissa. Lähikirjastoissa esimerkiksi yksinäisyys näkyy käytännössä asiakkaiden toiminnassa ja keskusteluissa, kirjaston henkilökunta voi olla jollekin asiakkaalle päivän tärkein ihmiskontakti.

8.1 Paluu menneisyyteen

Paluu menneisyyteen skenaariossa kirjastojen asema yhteiskunnassa on tieto- ja lainauspainotteen: Tapahtumat kirjastoissa ovat marginaalitoimintaa. Suhteessa tekniikkaan ja digitalisaation kehitykseen tässä tulevaisuuskuvassa tehdään se, mikä on pakko tehdä.

Ikärakenteen suhteen tämä on positiivinen skenaario, kirjasto on kaikkien ikäryhmien kirjasto. Palattaessa menneisyyden näkymiin lähiöt yhteiskunnassa ovat moderneja asuinpaikkoja ja niissä on kiinnostavat kirjastot. Tämän menneisyydestä mallin saavan skenaarion yhteiskunta on vakaa ja siinä vallitsee yhtenäiskulttuuri, tasa-arvo on näennäistä.

Lähikirjastot ovat oman alueidensa asukkaiden lähilainaamoja, mutta myös kohtaamispaikkoja. Resurssit ovat niissä kohtuulliset. Koulutus on laadukasta ja koulut yleensä lähellä kirjastoja, yhteistyö on perinteistä lainaamista ja informaation jakamista. Yksinäisyys ei ole iso ongelma ja kaikille tarjotaan samaa palvelua.

8.2 Katastrofiskenaario

Katastrofiskenaariossa kirjasto on tarpeeton: tapahtumiakaan ei ole. Kirjastojen laitteet ovat vanhanaikaiset ja kirjaston henkilökunnan osaaminen tekniikasta vähäistä. Tekniikka ja suora-toistopalvelut ovat korvanneet tapahtumat.

Työikäiset eivät käytä kirjastoa, joten asiakaskunta vähenee. Palvelut ovat siirtyneet pois lähiöistä. Usko demokratiaan on kadonnut ja yhteiskunta jakautunut kahtia. Pääkirjasto on se oikea kirjasto, koska lähikirjastoissa on vähäiset resurssit, vain pakolliset asiat hoidetaan hädin tuskin, lähikirjasto on huono-osaisten omatoimilainaamo, jos sitä on lainkaan.

Kolmannen sektorin rahoitus on heikkoa, yhdistyksillä ei ole resursseja yhteistyöhön. Koulutusjärjestelmä on heikko, yksilö on itse vastuussa osaamisestaan. Uskomukset voittavat tieteen ja lukutaito heikkenee. Yksinäiset ihmiset eristäytyvät koteihinsa, muualla vallitsevat kohtuuttomat vaatimukset palvelulle. Kirjaston resursseilla ei voida tuottaa tapahtumissa toivottua laatutasoa, joten yrittämisestä on luovuttu.

8.3 Nykyiseen tapaan

Nykyiseen tapaan jatkettaessa kirjastosta tulee yhteinen olohuone ja opastava lainasto: tapahtumat ovat mauste ja sisällön avaaja. Kirjastot yrittävät pysyä ajan tasalla. Lapset ja ikääntyneet sekä keski-ikäiset naiset ovat aktiivisia kirjaston käyttäjiä ja heille tarjotaan välillä myös trendikkäitä tapahtumia. Nuoret ja työikäiset asiakkaat vähenevät.

Lähiöt profiloituvat, syrjäytymisvaarassa olevia on paikoitellen paljon. Demokratia koetaan hankalaksi, politiikka ei ole minua varten. Yhden asian liikkeet lisääntyvät. Kirjastolaki velvoittaa kuitenkin tukemaan demokratiaa, joten kirjastot yrittävät houkutella asiakkaita asian

pariin. Kirjastossa säilyy pyrkimys tasa-arvoon, tienraivaaja-asema. Vielä on kuitenkin matkaa tasa-arvon toteutumiseen ja se on välillä uhattuna. Kirjasto etsii keinoja tukea tasa-arvoa myös saavutettavien ja maksuttomien tapahtumien avulla. Asiakkaat arvostavat lähikirjastoja, heille kirjasto on saavutettava palvelu, oma organisaatio ei arvosta yhtä paljon. Lähikirjastoissa saadaan tehtyä pakolliset asiat, mutta uuden kirjastolain henki/kaupungin tavoitteet eivät toteudu. Omatoimisuus ja rutiinit kuluttavat paljon vähiä resursseja, joten tapahtumat tuotetaan valmiina projekteista.

Kumppaneita olisi, mutta ei aikaa yhteistyöhön. Toisaalta omatoimiset kumppanit tuovat joskus valmiita tapahtumia kirjastoon. Koulutuksen laatu vaihtelee. Lukutaito heikkenee ja antaa tilaa valeuutisille. Yksinäisyyden vähentäminen on noussut kaupungin tavoitteeksi, mutta lähikirjastoilla ei ole keinoja tarttua asiaan. Kirjastossa ei ole juuri minua kiinnostavia asioita -ajatus on yhä yleisempi.

8.4 Kohti unelmaa

Unelmaskenaariossa kirjasto on kansakunnan valo: tapahtumat lisäävät osallisuutta ja hyvinvointia. Kirjastoilta kysytään asiantuntemusta. Kirjastoissa on uudenaikaiset laitteet ja niiden osaaminen sekä modernit, soveltuvat työkalut. Kirjasto palveluineen on tekniikan kärjessä. Tekniikka hoitaa rutiinit, resurssit riittävät ihmistyöhön. Tekniikka on myös väline esittää ja kohdata asiakkaita erilaisin tavoin.

Kaikenikäiset aktiiviset asiakkaat täyttävät kirjaston. Kaikki mahtuvat ja haluavat mukaan. Kirjasto on lähiön kruunu, kohtaamispaikka ja kylä- ja kulttuuritalo. Usko demokratiaan on vahva ja kirjasto osaltaan ylläpitää sitä. Kirjasto tuo demokratian lähelle erilaisin tapahtumin ja tempauksin. Tasa-arvo näkyy kaikessa kirjaston toiminnassa. Lähikirjastot ovat keskeinen ja näkyvä osa Turun kaupunginkirjastoa. Niissä on riittävät resurssit toteuttaa kaikkia kirjaston tehtäviä monipuolisesti ja kiinnostavasti. Laitteet ja tilat ovat ajan tasalla ja helppo rahoitus löytyy tapahtumiin tarvittaessa. Kirjastoilla on myös toimiva yhteistyöverkosto, erilaisia kumppanuuksia eri tarpeisiin. Myös asiakkaat haluavat osallistua ja olla aktiivisia. Asiakkaat osaavat hyödyntää kirjastoa monipuolisesti ja ovat ottaneet sen omakseen ja osallistuvat myös kirjaston kehittämiseen. Kirjasto tavoittaa kaikki. Se osaa viestiä ja tavoittaa kaikki alueen asukkaat. Asukkailla on helppo ja suora kanava, jolla osallistua kirjaston yhteisöön. Kaikki tuntevat itsensä tervetulleiksi. Lähikirjasto on yhteisöllinen olohuone, jossa on toiset huomioon ottava ja arvostava ilmapiiri. Kirjasto on kaikkien yhteinen kulttuuritalo.

8.5 Mahdollisuuksien tulevaisuus

Koulutuksen laatu vaihtelee. Lukutaito heikkenee, mikä antaa tilaa valeuutisille ja uskomuksille. Demokratia koetaan hankalaksi, politiikka ei ole minua varten. Yhden asian liikkeet ovat yleisiä. Kirjastolaki velvoittaa kirjastoja tukemaan demokratiaa, joten keinoja pitäisi löytää. Yksinäisyyden vähentäminen on noussut kaupungin tavoitteeksi. Kaupungin kulttuurilupaus tuo kulttuurin jokaisen kaupunkilaisen hyvinvointia lisäämään.

Kirjasto voi olla kansakunnan valo: tapahtumat lisäävät osallisuutta ja hyvinvointia. Kirjastoilta kysytään asiantuntemusta osallisuudesta ja lukutaidosta. Lähikirjastossa tuetaan omaa yhteisöä. Digitaalisuudessa kirjastot yrittävät pysyä ajan tasalla, vaikka tekniikan kehitys on nopeaa. Kirjasto pystyy kuitenkin myös hyödyntämään tekniikkaa tapahtumissaan. Kirjasto pyrkii aktiivisesti tasa-arvoon ja siihen, että kirjasto on jokaisen saatavilla ja kaikkien ikäryhmien kirjasto. Tämä edellyttää rohkeutta ja johdonmukaisuutta. Lähikirjastot ovat keskeinen osa Turun kaupunginkirjastoa, ja niillä on riittävät resurssit toteuttaa kaikkia kirjaston tehtäviä monipuolisesti ja kiinnostavasti. Laitteet ja tilat ovat ajan tasalla. Helppo rahoitus tapahtumiin on tarvittaessa saatavilla ja henkilökunnalla on siihen osaaminen ja tukea tarvittaessa.

Lähikirjastoilla on toimiva yhteistyöverkosto. Erilaisia kumppanuuksia on erilaisiin tarpeisiin. Myös asiakkaat haluavat pääosin osallistua ja olla aktiivisia, kirjastot tarjoavat erilaisia osallistumisen tapoja sekä kirjastossa, että sen ulkopuolella. Lähikirjasto on lähiön kohtaamispaikka ja kulttuuritalo. Siellä on toiset huomioon ottava ja arvostava ilmapiiri. Kirjasto on kaikkien yhteinen.

Mahdollisuuksien tulevaisuus on polku, joka on syntynyt yhdistelemällä eri skenaarioista todennäköisiä, mutta myös toivottuja tulevaisuuden näkymiä. Mukana on asioita, joihin emme voi vaikuttaa, mutta joihin voimme lähikirjastoissakin reagoida. Seuraavissa luvuissa on tarkemmin niistä keinoista, joilla kirjasto voisi kulkea kohti haluttua tulevaisuutta ja tapahtumatuotannon palvelualustamaista toimintatapaa kirjastolain ja kaupungin strategian ohjaamaan suuntaan. Vastaavia polkuja voidaan rakentaa valitsemalla tulevaisuustaulukosta erilaisia yhdistelmiä ja rakentamalla niiden ympärille uusi kuva tulevaisuudesta.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksissä on paljon asioita, joita nimenomaan Turun kaupunginkirjastossa olisi hyvä huomioida ja kehittää, mutta myös paljon sellaisia ajatuksia, joita mikä tahansa kunta voi hyödyntää omassa kirjaston kehittämistyössään. Osa huomioista on laajempia ja ne ohjaavat kohti alustamaista toimintatapaa, osa on konkreettisia toimia arjessa. Resurssipula on ongelmana erityisesti pienille kirjastoille laajemminkin, siihen tässä kehittämistyössä ei löytynyt ratkaisua, mutta alustamainen toimintatapa saattaisi yhdistää erilaisia alueellisia toimijoita ja luoda antoisia verkostoja, jotka toisivat uudenlaisia voimavaroja käyttöön.

Lähikirjastojen henkilökunnan oli vaikea päästä mukaan kehittämistyöpajoihin. Vaikka työpajoja päädyttiin pitämään kaksi vaihtoehtoista tunnin verkkotyöpajaa, moni joutui jäämään pois, koska muutoin lähikirjaston arjen toimet olisivat jääneet hoitamatta. Kun pandemia laantui ja suunnittelimme myös kasvokkain tapaamista, se ei lopulta onnistunut, koska yhteistä aikaa ei löydetty. Tämä ei johtunut siitä, että motivaatio olisi ollut heikko. Työpajoihin osallistui innokkaita ja osaavia henkilöitä, joilla oli ajatuksia ja aktiivisuutta. Työpajoissa myös kiiteltiin sitä, että voidaan osallistua kehittämiseen. Suurin ongelma kehittämistyössä olikin resurssien puute. Se on esteenä myös lähikirjastojen tapahtumien järjestämisessä. Henkilöresurssit eivät tällä hetkellä riitä tai tapahtumien järjestämisen koetaan aiheuttavan kohtuuttoman työtaakan henkilöstölle. Lisäksi työvälineet, esitystekniikka ja tilat vaatisivat joissakin lähikirjastoissa päivittämistä, jotta tapahtumatoimintaa voitaisiin toteuttaa menestyksekkäästi.

Lähikirjastojen henkilökunta on osittain resurssien puutteen vuoksi myös pudonnut koko kaupunginkirjaston tapahtumatiimistä, jolloin pääkirjaston rooli tapahtumapaikkana on entisestään korostunut. Sinnikkäimmät lähikirjastot ovat voineet järjestää tapahtumia, mutta lähikirjastojen roolia oman kaupunginosansa kulttuurikeskuksina ei ole löydetty. Tähän liittyy osittain työpaajoissa esiin tullut organisaatioilmapiiri, jossa pääkirjasto mielletään usein koko kirjastoksi. Tämä ajatusmalli todennäköisesti muuttuu, kun lähikirjastojen laina- ja asiakasmäärät jatkuvasti kasvavat omatoimisuuden myötä. Kirjastossa kannattaa kiinnittää huomiota lähikirjastojen arvostukseen ja huomioimiseen oman organisaation sisällä, sillä lähikirjastojen asiakkaat arvostavat kirjastojaan ja lähikirjastoilla on tärkeä rooli alueiden elinvoiman ja yhteisöllisyyden säilyttämisessä ja rakentamisessa.

Kirjastojen muuttuva rooli edellyttää tapahtumatoimintaa. Ilman sitä ei lain velvoitteita voida täyttää. Tapahtumien järjestäminen on verkostomainen prosessi ideasta arviointiin. Jokaisessa

sen vaiheessa kuluu resursseja, työpanosta ja usein myös rahaa. (Juntunen & Saarti 2014.) Resurssit pitäisikin huomioida lähikirjastojen toiminnassa ja määritellä tavalla, joka tukisi lähikirjastoja niiden toteuttaessa lain ja Turun kaupungin sekä Vapaa-ajan palvelukokonaisuuden strategian tavoitteita.

Työpajojen aikana tuli esille, että kirjastojen henkilökunnalla ei ole tietoa esimerkiksi alueiden asukasprofiileista, vaikka sellaiset on tehty Turun kaupungille. Lähikirjastojen kehittämiseksi olisi hyvä jalkauttaa tämä tieto lähikirjastojen henkilökunnalle, jolloin se olisi käytössä tapahtumia suunniteltaessa. Tämän tiedon pohjalta lähikirjastoille voisi laatia tapahtumaprofiilit tai ainakin suunnata tapahtumia paremmin valituille kohderyhmille. Lähikirjastojen henkilökunnan osaamiseen pitäisi kiinnittää muutoinkin huomiota, lähiöiden osallisuuskirjan sisältö olisi arvokasta tietoa lähikirjastojen henkilökunnalle, samoin verkosto-osaaminen. Lisäksi pääkirjaston resursseja voisi jakaa lähikirjastojen käyttöön. Esimerkiksi vahtimestarit, tapahtumatiimi ja erityispalvelut voisivat olla enemmän lähikirjastojen käytössä. Myös valmiita tapahtumia voisi kierrättää enemmän lähikirjastoissa. Joensuun mallin mukaan pääkirjaston tai jopa lähi-kuntien tapahtumia voisi näyttää lähikirjastoissa striimattuina tai kehittää yhteistapahtumia, joissa osa sisällöstä toimii striimattuna. Vantaan toimintamallista kannattaisi ottaa käyttöön keikelukulttuuri, jossa vuosittain valitaan kohderyhmä, jolle testataan erilaisia palveluita, joista toimivat monistetaan kaikkiin kirjastoihin. Tämä toimintatapa soveltuisi hyvin lähikirjastojen tapahtumatoiminnan kehittämiseen.

Osallistavan toiminnan tulisi olla siellä, missä ihmiset muutenkin ovat. Tämä on sekä lähikirjaston vahvuus että heikkous. Niille, jotka käyttävät lähikirjastoa ennestään, se on erinomainen paikka myös tapahtumille, mutta ne, jotka eivät muutoin kirjastoa käytä, jäävät ulkopuolelle. Lähikirjastojen pajoissa nousi esiin ajatus, että kirjaston seinät eivät saisi olla rajana sen toiminnalle, vaan tapahtumapaikkana voisi olla muukin tila, vaikka järjestäjä olisikin kirjasto.

Työpajoissa tuli esiin, että nuorisoa on vaikea saada mukaan kirjaston tapahtumiin, joten uusia keinoja siihen tarvitaan. Nuorisoraateja onkin käynnistetty joissakin Turun lähikirjastoissa. Raadin keskeisenä tarkoituksena on tuoda konkreettisia parannuksia kyseessä olevaan lähiöön nuorten omien toiveiden mukaisesti. Nuorten ehdotusten toteuttamiseen on varattu pieni budjetti, jonka tarkoitus on houkutella nuoria mukaan ja tuoda konkreettisia tuloksia toiminnasta. Raatilaisia pyydetään osallistumaan esimerkiksi uusien palvelu- ja tilakonseptien suunnitteluun

ja arviointiin sekä toimimaan nykyisten palvelujen kokemusasiantuntijoina. Mikäli toimintamalli saa aikaan hyviä tuloksia, tällainen osallistamisen tapa kannattaa ottaa käyttöön laajemminkin. Raadeissa voisi olla mukana myös erilaisia yhteistyökumppaneita asiakkaiden lisäksi.

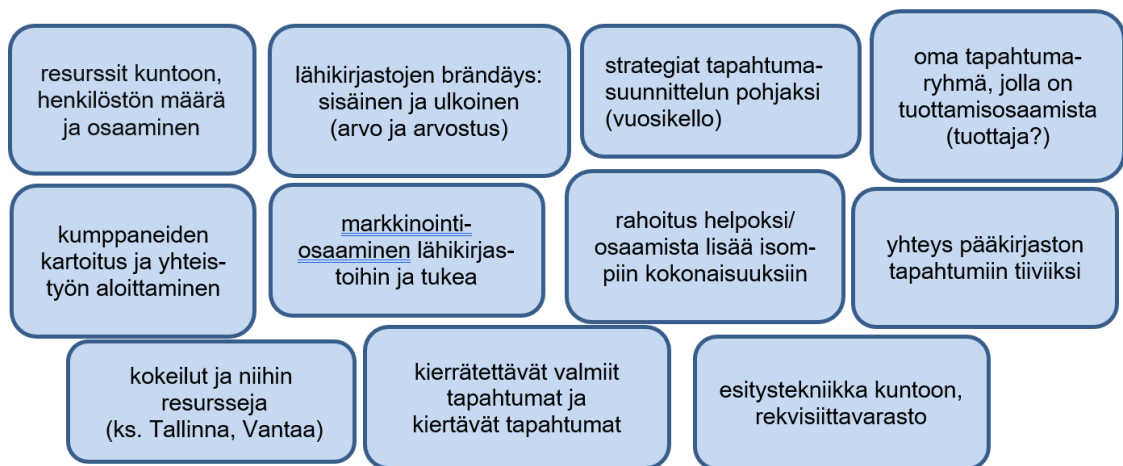
Joissakin Turun projekteissa, kuten valtakunnallisessa harrastamisen Suomen mallissa on lähikirjastot otettu mukaan paikkoina, joissa toimintaa järjestetään. Lähikirjastoissa on aloitettu kerhoja lapsille ja nuorille. Yli-Maarian ja Hirvensalon kerhot on suunnattu yläkoululaisille ja Ilpoisten, Nummen, Pansion ja Varissuon kirjastojen kerhot alakoululaisille. Kerhot alkoivat syksyllä 2021, kokoontuvat säännöllisesti muutaman kerran kuussa ja niitä järjestetään läpi kouluvuoden. Vetäjät tulevat ulkopuolelta, tiedotus ja markkinointi hoidetaan pääasiassa keskitetysti. Tämä on hyvä esimerkki siitä, mitä tulevaisuudessa voisi olla enemmänkin, lähikirjastosta tulee tuttu paikka nuorille ja kirjastoon saadaan laadukasta toimintaa hankkeen kautta. Toisaalta hankkeiden tapahtumatoiminnan jatkuvuus ei yleensä toteudu.

Lähikirjastoissa kaivataan omaa tapahtumaryhmää, jossa tapahtumatuotantoa tekevät voisivat jakaa ajatuksiaan ja suunnitella yhdessä toimintaa. Ryhmässä voisi myös syntyä tapahtumia, joita voidaan kierrättää useissa lähikirjastoissa. Lähikirjastolaiset tuntevat itse parhaiten asiakkaansa ja myös tilansa ja olosuhteensa. Työpajoissa nousi esiin ajatus kulttuurituottajasta, joka voisi osa-aikaisesti olla vetämässä ryhmää ja mukana järjestämässä tapahtumia kaikkiin lähikirjastoihin. Tällä hetkellä parhaiten toimivat lähikirjastoissa kiertävät projekteihin liittyvät tapahtumat, jotka tulevat valmiina joltakin ulkopuoliselta taholta. Erityisesti mainittiin Kirjastokaruselli, joka oli ammattilaisten tekemä lastentapahtuma, joka kiersi kaikki lähikirjastot. Lähikirjastot kaipasivat myös budjettia tapahtumatoimintaan, koska niukkojen resurssien ja osaamispuutteiden vuoksi kaupungin sisäiset rahoitushaut koettiin liian monimutkaisiksi.

Kirjasto on tulevaisuudessa ovi mahdollisuuksiin (Percell & Sarin & Jaeger & Bertot 2018, 4). Kirjaston henkilökunta ei ole enää joukko ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita lukemisesta, vaan joukko monipuolisia ammattilaisia, joilta edellytetään monenlaisia kykyjä. Kirjaston työntekijä voi olla muutosvoima, joka vahvistaa julkista sektoria. Ymmärrys ympäröivästä yhteisöstä ja sen tunteminen, rohkeus ja ennakkoluulottomuus ovat ominaisuuksia, jotka tulevaisuuden kirjastolaisella ovat tarpeen. (Mt., 13.) Lähikirjastojen työpajoissa tuli esiin, että henkilökunnan osaamiselle on korkeat vaatimukset. Palvelut ovat monimuotoisia ja niiden opastaminen asiakkaille vaatii perehtymistä ja kouluttautumista. Lisäksi kaupungin toimintatavat, kuten markki-

nointi tai rahoituksen hyödyntäminen, vaativat resursseja ja ymmärrystä prosesseista. Henkilökunnalla on halu kehittää tapahtumatoimintaa ja oppia siihen liittyviä asioita, tätä voidaan tukea koulutuksella ja perehdytyksellä.

Joensuussa verkostoituminen oli aloitettu opinnäytetyöllä, jossa kartoitettiin paikallisia verkostoja ja järjestettiin tilaisuuksia kohdata. Verkostoitumista voitaisiin tukea opinnäytetyön avulla myös Turussa, se toimisi hyvänä pohjana jatkolle. Joensuussa työn pohjalta syntyneistä kumppanuuksista on syntynyt pysyvää yhteistyötä. Tällaisella toiminnalla olisi myös vaikutus siihen, että potentiaaliset kumppanit oppisivat tuntemaan kirjaston toimintaa ja henkilökuntaa.

Kuvio 3. Esiin nousseita toimenpide-ehdotuksia.

Koko kirjaston tasolla kannattaa miettiä myös sitä, onko tapahtumien suuri määrä hyvä mittari kirjaston vaikuttavuudesta. Olisiko syytä kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten tapahtumat palvelevat kirjaston tavoitteita ja toisaalta panostaa laadukkaampaan tuottamiseen. Laadukkuus ei tässä tarkoita välttämättä suuria ja monimutkaisia kokonaisuuksia vaan hyvin suunniteltuja ja perusteltuja toimintoja koordinoitusti. Tallinnan ja Vantaan esimerkit voisivat olla yksi lähestymistapa, lähikirjastot voisivat profiloitua ja tuottaa oman profiilinsa mukaista sisältöä. Lähikirjaston tapahtumatarjontaa voisi perustua asukasprofiiliin kuten Vantaalla tai se voitaisiin rakentaa jonkin paikallisen teeman ympärille kuten Tallinnassa. Pääkirjaston tapahtumien levittäminen lähikirjastoihin tai niiden kierrättäminen eri kirjastoissa voisi olla yksi tehokas tapa järjestää tapahtumia alueilla. Megatrendeihin liittyvän työskentelyn aikana ekologinen

kestävyys oli aihe, jonka ympärille pohdittiin tällaista toimintatapaa. Tällaiset kaikille yhteiset, tärkeät teemat koskettavat kaikkia.

Tulevaisuuden työ elinvoimaisessa kirjastossa edellyttää uusia tapoja resursoida. Jokaista kirjastossa rohkaistaan käyttämään osa työajastaan ennakoitintyöhön erilaisissa projekteissa. (Hodge 2013, 80.) Lähikirjastojen henkilökunta suhtautui ennakoitintyöhön positiivisesti ja esille tulikin, että työtä tehdään mielellään ja se koetaan hyödylliseksi. Osallistujat myös toivoivat enemmän tämänkaltaista osallistavaa kehittämistä omassa työssään. Ennakoitintyö on tärkeää kirjastojen tulevaisuudelle. Kirjastojen olisi hyvä kuunnella asiakkaita ja sidosryhmiä ajoissa ja ennakoiden muutoksia eikä odottaa palvelujen kehittymistä (Hodge 2013, 74).

10 KOHTI PALVELUALUSTAA

Kirjasto on hyvinvointipalvelu, jonka tavoittaa kaikissa elämäntilanteissa (Yleisten kirjastojen neuvosto 2021). Kirjastolain velvoitteet ja kaupunkien omat tavoitteet kulttuuripalveluille ohjaavat kirjastoja kohti alustamaista toimintakulttuuria. Kaupungit ovat jo aloittaneet osallistavan budjetoinnin kokeilut tavoitteenaan asukkaiden osallistaminen kaupunkien kehittämiseen. 6Aika-hankkeessa suurimmat kaupungit ovat kehittäneet toimintaansa ja ohjeistaneet kaupungeja uudelleen malliin, jossa elinvoimaa ja innovatiivisuutta lisätään alustamaisen toiminnan avulla. Alustamainen toiminta kirjastossa tarkoittaa sitä, että kirjasto on mahdollistaja, paikka, jossa voi kohdata ihmisiä ja asioita, oppia uutta ja osallistua. Kirjastolla voi olla erilaisia kumppaneita ja kumppaniverkostoja, joiden kanssa tuotetaan monenlaista tapahtumatoimintaa.

Aktiivinen alustamainen toiminta vaatii kirjastolta viestintää, jossa kirjaston roolia alustana korostetaan ja nostetaan näkyväksi. Tämän pitäisi ulottua kaupungin luottamuselimistä kolmannen sektorin toimijoihin ja myös yksittäisiin kuntalaisiin. Viestintäsuunnitelma ja erilaisten kumppaneiden osallistaminen jo tässä kohden voisi aloittaa konkreettisen toiminnan. Olemassa olevia verkostoja ja kumppanuuksia kannattaisi hyödyntää, mutta myös kartoittaa potentiaaliset kumppanit alueilla järjestelmällisesti. Kumppaniverkoston määrätietoinen rakentaminen tukisi alustamaista toimintaa tapahtumatuoannossa ja verkoston ensimmäisenä tehtävänä voisi olla alustamaisen toimintamallin suunnittelu lähikirjastojen tapahtumatoimintaan. Kaupungin laajemmat kumppanuudet, kuten kulttuurilautakunnan sopimuskumppanit, pitäisi liittää osaksi myös kirjastojen kumppaniverkkoja. Taidekahvit on kulttuurilautakunnan sopimuskumppaneiden oma verkosto ja se voisi olla merkittävä yhteistyökumppani myös lähikirjastoille. Kirjaston olisi hyödyllistä aloittaa järjestelmällinen yhteistyö taidekahvien verkoston kanssa.

Avoimuus ja tieto siitä, miten alustalle pääsee toimimaan, on olennainen osa alustamaista kulttuuria. Kirjastolla tulisi olla välineitä ja väyliä, joita myöten kumppaneiden ja kuntalaisten olisi helppoa keskustella oman lähikirjaston kanssa, osallistua ja ehdottaa erilaisia asioita. Palautepalvelu on olemassa, sekin voisi ehkä toimia oikein markkinoituna myös tässä tarkoituksessa. Toisaalta keskustelevampi tapa olisi helpompi lähestyä ja aktivoisi asiakkaita. Lähikirjastoilla on myös sähköpostit, joiden osoitteet löytyvät verkosta, jos kumppanit haluavat lähestyä kirjastoja. Ongelmana tässä lienee se, että lähikirjastoa ei nähdä välttämättä paikkana, jossa omaa toimintaa voisi järjestää ja toisaalta se, että verkostot ovat löyhiä tai niitä ei ole.

Kaupungin sisäinen organisaatio näkyy tällä hetkellä vahvasti kirjaston ja erityisesti lähikirjastojen tapahtumatuotannossa. Vapaa-ajan palvelukokonaisuuden aktivointirahoitus on sidottu useamman oman palvelualueen osallistumiseen tapahtumaan. Tulevaisuudessa rahoitus pitäisi ennemminkin liittää siihen, minkälaisia alueellisia kumppaneita voidaan saada mukaan toimintaan. Kaupunkien organisaatioiden tulisi katsoa ulospäin ja kehittyä yhdessä ympäröivän verkoston kanssa. Osallistava budjetointi on jo suuri askel tähän suuntaan ja voisi jopa nähdä lähikirjastoilla roolin aktivoita alueensa asukkaita ja kumppaneitaan osallistumaan ehdotusten laatimiseen. Lähikirjastoissa voisi olla sparraustilaisuuksia, jossa asiaa avattaisiin ja laadittaisiin yhdessä ehdotuksia.

Tästä kehittämistyöstä nousi viisi tärkeää asiaa suunniteltaessa lähikirjastojen tapahtumatuotantoon alustamaista toimintaa.

1. Kirjasto toimii mahdollistajana, mutta se edellyttää saavutettavuutta ja selkeyttä toimintatavoissa. Tämä tarkoittaa toimintamallia, jossa henkilökunta, kumppanit ja asiakkaat otetaan mukaan suunnitteluun ja kirjastossa määritellään vastuuhenkilöt ja vuoropuhelun välineet. Liikkeelle voidaan lähteä pienilläkin kokeiluilla.
2. Potentiaalisten kumppaneiden ja myös kaupunkiorganisaation sekä luottamuselinten tulee tietää ja tuntea kirjasto myös kulttuuritalana / tapahtuma-alustana. Kaupungin organisaatiossa kirjaston rooli kulttuuritalona ei ole tällä hetkellä vahva, joten tätä roolia tulee kehittää ja vahvistaa.
3. Resursseja tulee varata alustamaisen toiminnan kehittämiseen ja monenlaisten kumppaneiden tapaamiseen. Vakituisten henkilökunnan osallistuminen rakentaa pysyviä verkostoja.
4. Kirjaston sisäisessä kulttuurissa sekä viestinnässä ulospäin lähikirjastojen asema ja arvostus tulee nostaa näkyviin konkreettisesti.
5. Tulevaisuudessa voisi olla toteutettavissa myös kaikille avoin ja helppokäyttöinen digitaalinen palvelualue, jossa asiakkaat ja kumppanit sekä alueen yritykset voisivat yhdessä olla kehittämässä lähikirjastoista aidosti yhteisiä kulttuuriolohuoneita ja toimintatiloja.

Kirjastossa on jo olemassa pohjaa alustamaiselle toimintatavalle. Kiertävät tapahtumat ovat tavallaan jo osa tällaista toimintaa. Niissä lähikirjastot näyttäytyvät lähinnä tilana ja mahdollisesti markkinointipaikkana, varsinainen esitys tai tapahtuma on yleensä jonkin yhteisön tai projektin

tuottama ja mukana saattaa olla myös pääkirjasto tai esimerkiksi aluetoiminta tuottamassa tapahtumaa omalta osaltaan. Nuorisoraadit ovat myös askel tähän suuntaan; alueen nuoret voivat kirjasto- ja nuorisotoimen avulla kehittää toimintaa omalla alueellaan ja kaupunki tukee tätä pienellä budjetilla. Asiakasraateja on käytetty uusia kirjastoja kehitettäessä ja niitä voisi hyödyntää laajemminkin. On kuitenkin tarjottava asiakkaille myös helpompia osallistumisen tapoja ja kanavia ja annettava kuva siitä, että kirjastossa todella kuullaan asiakkaita ja reagoidaan verkoston viesteihin.

Turun uuden pormestarimallin kärkihankkeissa on mukana kulttuurilupaus. Siinä kulttuurin sanotaan olevan laajasti osana palveluiden ja kaupungin kehittämistä ja kaupunki nähdään mahdollistajana ideoille ja niiden toteuttamiselle erilaisten osallistavien toimien kautta. Kulttuurilupauksessa kaupunki lupaa kulttuurin ulottuvan jokaisen kaupunkilaisen arkeen, myös keskustan ulkopuolella. Juuri nyt on kiinnostava hetki olla mukana määrittelemässä kirjaston, myös lähikirjastojen, rooli tässä toiminnassa. Kirjasto on tärkeä osa kaupungin kulttuurikenttää ja voi olla vahvasti toteuttamassa tätä lupausta.

LÄHTEET

- Ailisto, Heikki 2016. Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta? Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2016.
- Dahlstöm, Annika 2021. Taidekahvit – taiteen ekosysteemin pölyttäjä. *Taidetutka* 3/2021. Viitattu 9.9.2021. <http://taidetutka.fi/2021/taidekahvit-taiteen-ekosysteemin-polyttaja/>
- Ervasti, Katariina 2021. Haastattelu, Teams. Haastattelijana Tarja Rajala 7.10.2021.
- Heikkinen, Hannu L.T. 2009. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa *Ik-kunoita tutkimusmetodeihin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hiila, Ilona & Tukiainen, Maaretta & Hakola, Ida 2019. *Tiimiäly*. Opas muuttuvaan työelämään. Jyväskylä: Tuuma-kustannus.
- Hiltunen, Elina 2012. *Matkaopas tulevaisuuteen*. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Hodge, Megan 2013. *The Constant innovator A New Organizational Mode of Experimentation* teoksessa *Planning Our Future Libraries. Blueprints For 2025*. American Library Association.
- Hyttinen, Ritva & Tanskanen, Ilona 2018. Kirjasto osallisuuden ja yhteistyösuhteiden solmu-kohtana. *Informaatiotutkimus*, 37(2).
- Juntunen, Arja & Saarti, Jarmo 2014. *Ulos kirjastosta. Kirjastojen markkinointiviestintä*. Helsinki: Avain.
- Kananen, Jorma 2019. *Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas. Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Kietäväinen, Timo 2016. Kirjastojen rooli elinvoimaisessa kunnassa. viitattu 19.5.2021. <https://vaikuttavuus.kirjastot.fi/esipuhe.html>
- Koponen, Johannes 2019. *Alustatalous ja uudet liiketoimintamallit. Kuinka muodonmuutos tehdään*. Helsinki: Alma Talent.
- Laitinen, Ilpo & Harisalo, Risto & Stenvall, Jari 2013. *Palvelutiede julkisten palvelujen uudistajana. Kansainvälinen vertailu*. Tampere: Tampere University Press.
- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016.
- Lehtonen, Katja 2021. Verkostoitumalla uusia elämyksiä! Oulun kaupunginkirjaston verkostoituminen tapahtumatuotannossa ja uuden Elämykset-tiimin verkostoitumisen kehittäminen. *Opinnäytetyö*. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketoiminta ja kulttuuri. Kulttuurituotaja YAMK. Viitattu 10.9.2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202105057176>
- Lindholm, Arto & Pekkarinen, Jenni 2018. Osallistamisen mahdollisuudet, rajoitukset ja ohjeuorat teoksessa *Lähiöiden osallisuuskirja*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 64–70.

- Malho, Maria 2021. Kirjastojen arvo kunnissa ja yhteiskunnassa -luento. Kuntavaikuttaminen ja kirjastot -webinaari 10.2.2021. Kirjastoseura. Viitattu 6.9.2021. <https://www.kirjasto-kaista.fi/maria-malho-kirjastojen-arvo-kunnissa-ja-yhteiskunnassa/>
- Maury, Maarika 2020. Kuolleiden kalojen akvaario. Happea ideakulttuuriin. Helsinki: Kiss publishing.
- Moilanen, Jarkko & Honkanen, Marjukka & Niinioja, Marko & Seppänen, Mika 2018. API-talous 101. Helsinki: Alma Talent.
- Mäenpää, Pasi & Faehnle, Maija 2021. 4. sektori. Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkina ja laajentaa demokratiaa. Tampere: Vastapaino.
- Nummi, Ykä 2007. Fasilitaattorin käsikirja. Helsinki: Edita Prima.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Helsinki: WSOYpro Oy.
- OKM (Opetus- ja kulttuuriministeriö) 2010. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20.
- OKM (Opetus- ja kulttuuriministeriö) 2016. Kirjastolaki uudistuu. Aktiivinen kansalaisuus, demokratia ja sananvapaus uusia tehtäviä. Tiedote. Viitattu 1.6.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/kirjastolaki-uudistuu-aktiivinen-kansalaisuus-demokratia-ja-sanavapaus-uusia-tehtavia>
- OKM (Opetus- ja kulttuuriministeriö) 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. Viitattu 23.5.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- Percell, Johnna & Sarin, Lindsay C. & Jaeger, Paul.T. & Bertot, John Carlo 2018. Re-Envisioning the MLS. Perspectives on the Future of Library and Information Science Education. Emerald Publishing Limited.
- Pilppula, Rebekka 2021. Diasarja 10.10. Turun kaupunginkirjaston henkilöstökokouksessa. Ei julkaistu.
- Raunio, Mika & Nordling, Nadja & Ketola, Taina & Saarinen, Jukka.P. & Heinikangas, Anniina 2016. Avoin innovaatioalusta kaupunkikehittämisen lähestymistapana. 6aika.
- Rubin, Anita, Skenaariotyöskentelyn työkaluja. TOPI – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Viitattu 11.9.2021 <https://tulevaisuus.fi/metodit/skenaariotyoskentelyn-sovelluksia/skenaariotyoskentelyn-tyokaluja-2/>
- Röksä, Jarmo & Lindholm, Arto 2018. Lähiöosallistajan ohjenuorat. Teoksessa Lähiöiden osallisuuskirja. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 71–84.
- Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72.
- Sevänen, Erkki & Vainio, Mikko 2020. Yleiset kirjastot: Kansanvalistajasta ja hyvinvointivaltion palvelulaitoksesta tietoyhteiskunnan tavarataloksi ja hybridiseksi kulttuurilaitokseksi. Teoksessa Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa. Tampere: Vastapaino.

- Sieberk, Mari 2021. VS: Brand libraries in future - few questions for Email tarja.rajala@turku.fi 30.9.2021
- Sitra 2020. Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162.
- Sitra 2020b. Tulevaisuuksien muistelu. Sitra työkalut. Viitattu 3.9.2021 <https://www.sitra.fi/caset/tulevaisuuksien-muistelu/>
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- Turun kaupunginkirjasto 2018. Strategia. Ei julkaistu.
- Turun kaupunginkirjasto 2020. Tilastot. Lainat ja käynnit.
- Turun kaupunginkirjasto 2021. Kirjastot. Viitattu 1.10.2021 <https://www.turku.fi/turun-kaupunginkirjasto/aukioloajat-ja-yhteystiedot/kirjastot>
- Turun kaupunki 2018. Turku 2029 – pohjoisen Itämeren kiinnostavin kaupunki. Kaupunkistrategia. Viitattu 7.9.2021 https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/kaupunkistrategia_2018.pdf
- Turun kaupunki 2020. Vapaa-aikatoimiala, Strateginen sopimus. Viitattu 6.9.2021. <https://ah.turku.fi/liikunta/2020/1208011x/Images/1889993.pdf>
- Tyrni, Jaana 2021. Kirjasto – yhteiskunnan tuulikaappi -luento. Kuntavaikuttaminen ja kirjastot -webinaari 10.2.2021. Kirjastoseura. Viitattu 6.9.2021. <https://www.kirjastokaista.fi/jaana-tyrni-kirjasto-yhteiskunnan-tuulikaappi/>
- Vaarne, Ville 2017. Uusi laki tekee kirjastoista demokratian puolustajia. Kirjastolehti, 1/2017. Viitattu 25.8.2021. <https://suomenkirjastoseura.fi/kirjastolehti/uusi-laki-tekee-kirjastoista-demokratian-puolustajia/>
- Vantaan kaupunginkirjasto 2021. Vantaan kirjasto – jotta oppisimme yhdessä lukemaan maailmaa. Visio Vantaan kaupunginkirjaston tulevaisuudesta vuodelle 2020. Viitattu 22.9.2021. <https://osallistuvavantaa.fi/p/7sk87zcf8cnp>
- Vantaan kaupunginkirjasto 2021b. Vantaan kirjastopalvelut nyt ja tulevaisuudessa. Asiakaskyselyn tulokset. Vantaan kaupunki. Ei julkaistu.
- Vantaan kaupunki 2021. Osallistuva Vantaa-verkkosivusto. Viitattu 10.11.2021. <https://www.vantaa.fi/OsallistuvaVantaa>
- Varsinais-Suomen alueen hyvinvointikertomus 2018. Varsinais-Suomen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä. Viitattu 23.5.2021. <https://www.vsshp.fi/fi/ammattilaisille/perusterveydenhuolto/Documents/hyvinvointikertomus-varsinais-suomi-2018-syyskuu.pdf>
- Valtioneuvosto 2016. Hallituksen esitys eduskunnalle 238/2016 vp
- Vuorinen, Tero 2013. Strategiakirja. 20 työkalua. Helsinki: Talentum.
- Yleisten kirjastojen neuvosto 2021. Onneksi on kirjasto! Yleisten kirjastojen suunta 2021–2025.

LIITTEET

Liite 1. Kysely lähikirjastojen henkilökunnalle

Lähikirjastojen tapahtumatoiminta

1. Onko lähikirjastossanne tapahtumia? (ennen korona-aikaa)

- Kyllä, viikottain
- Kyllä, kuukausittain
- Kyllä, muutama vuodessa
- Satunnaisesti
- Ei koskaan

2. Mikä lähikirjasto (vain tiedoksi ja opiksi minulle)

3. Minkälaisia esteitä kirjastossanne on tapahtumien tuottamiseen? (voit valita useita)

- Aika ei riitä
- Ei ole osaamista
- Tilat ei mahdollista
- Ei ole sopivaa henkilöä järjestämään
- Asiakkaita ei kiinnosta

4. Kerro lisää esteistä...

5. Minkälaisia tapahtumia juuri teidän asiakkaat kaipaavat mielestäsi?

- Kirjallisuustapahtumia
- Mediakasvatusta
- Digiopastusta

- Musiikkia
- Lasten tapahtumia
- Osallistavaa toimintaa
- Kerhoja
- Nuorille tekemistä
- Kulttuuritapahtumia
- Asiapitoisia luentoja

6. Tuliko edellisestä tehtävästä ajatuksia jostakin muusta, kerro lisää...

7. Tähän voit laittaa ajatuksia siitä, minkälainen olisi mielestäsi hyvä tapa järjestää lähikirjastojen tapahtumia:

8. Jos lähikirjastoilla olisi oma tapahtumaryhmä, haluaisitko toimia siinä?

- kyllä
- ehkä
- en

9. Minkälaisia järjestelyitä vaatisi, että voisit toimia lähikirjastojen tapahtumaryhmässä?

Jos haluat olla kehittämässä lähikirjastojen tapahtumatoimintaa yhdessä muiden lähikirjastojen kanssa, laita tähän sähköpostisi. Tarkoitus on yhdessä pohtia asiaa vaikka Teamsissa.

Liite 2. Kysely potentiaalisille kumppaneille

Tulevaisuuden tapahtumat kirjastossa -Yhteistyö

Tervetuloa mukaan kehittämään tapahtumia yhteistyössä lähikirjastojen kanssa. Kartoitamme mahdollisten kumppaneiden toiveita kehittämisen pohjaksi. Vastauksenne käsitellään ilman tunnistetietoja.

Tämä kysely liittyy Turun kaupunginkirjaston lähikirjastojen toiminnan kehittämiseen, jota tehdään Tarja Rajalan toimesta opinnäytetyönä HUMAKiin. Tavoitteena on kartoittaa mahdollisten kumppaneiden toiveita ja odotuksia sekä valmiuksia liittyen yhteistyöhön ja kirjaston tapahtumiin. Kartoituksen pohjalta laaditaan skenaarioita lähikirjastojen tapahtumatoiminnan tulevaisuudesta yhdessä lähikirjastojen henkilökunnan kanssa ja lähdetään kehittämään toimintaa käytännössä. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa. Lisätietoa tarja.rajala@turku.fi.

Minkälaista toimijaa edustat?

- kulttuuri/taide
- sosiaalinen toiminta
- Turun kaupunki
- järjestö tai yhdistys
- vapaaehtoistoiminta
- kotouttamistoiminta
- muu

Tähän voit kertoa toiminnastanne tarkemmin tai jakaa linkin

Minkälaisen kohderyhmän kanssa toimitte? Voit valita useita.

- lapset
- nuoret
- työikäiset
- ikääntyneet
- maahanmuuttajat
- erityisryhmät
- muut

Teettekö tai oletteko tehneet yhteistyötä Turun kaupunginkirjaston kanssa?

- Kyllä, pääkirjaston
- Kyllä, lähikirjaston
- Mahdollisesti, en ole varma
- ei

Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, kerro minkälaista yhteistyötä ja koska?

Jos olette tehneet yhteistyötä lähikirjaston kanssa, mikä lähikirjasto se oli?

Tulevaisuus ja toiveet

Olisiko edustamallasi yhteisöllä kiinnostusta tehdä tulevaisuudessa yhteistyötä lähikirjastojen kanssa?

- kyllä
- ehkä
- ei

Minkälainen yhteistyö olisi kiinnostavaa?

- Infotilaisuudet kirjaston tiloissa
- Digituki
- Lastentapahtumat
- Satutunnit
- Ohjelma nuorille
- Ikääntyneiden kerhot
- Luennot
- Kirjallisuustapahtumat
- Lukupiirit
- Kirjoittajapiirit
- Keskustelukerhot
- Musiikkiesitykset
- Teatteri
- Lausunta
- Opiskelijatapahtumat
- Työpajat

- Muut kulttuuritapahtumat
- Näyttelyt
- Muu

Minkälainen rooli yhteisöllänne voisi TULEVAISUUDESSA olla kirjaston tapahtumissa? Voit valita useita.

- Olisimme osana tapahtumaa omalla esittelypisteellämme
- Olisimme yhdessä kirjaston kanssa järjestämässä tapahtumaa
- Järjestäisimme tapahtuman kirjaston tiloissa omatoimisesti
- Tapahtumamme voisi kiertää eri lähikirjastoja
- Tiedottaisimme kirjaston omista tapahtumista verkostossamme
- Järjestäisimme laajemman kumppaniverkoston kanssa yhdessä tapahtumia kirjastossa
- Meillä olisi säännöllistä toimintaa kirjaston tiloissa
- Jokin ryhmämme kokoontuisi kirjastossa omatoimiaikana
- Muu

Miten haluaisitte lähestyä kirjastoa ja viestiä kirjastolle toiveistanne ja tarpeistanne?

- Sähköpostilla
- Tekstiviestillä
- Kirjaston verkkosivujen lomakkeella
- Puhelimitse
- Paikan päällä kirjastossa
- Facebookissa
- Turun kaupungin sivujen kautta
- Tilojen varauslomakkeella
- Jossakin aiheen keskusteluryhmässä
- muu

Tähän voit tarkentaa edellisiin kysymyksiin tulleita ajatuksia ja vastauksiasi.

Olisitteko kiinnostuneet tuottamaan digitaalista aineistoa näytettäväksi/esitettäväksi kirjaston tiloissa? Minkälaista?

Minkälaiset valmiudet teillä on osallistua lähikirjastoissa tapahtuvaan toimintaan? Miten voisimme yhdessä parantaa niitä? (mm. vapaa estradi, hankehaut jne.) Kerro omin sanoin.

Lopuksi voit unelmoida lähikirjastoon tapahtuman vuonna 2030. Jos voisit järjestää minkä tahansa tapahtuman tuolloin lähikirjastossa, missä ja minkälaisen, keitä olisi mukana jne. Anna mielikuvituksen lentää ja irrota vähän arjen realismista, tulevaisuudessa kaikki on mahdollista. Ainakin melkein.

Kiitos vastauksistasi!

Voit vielä jälkeinpäin kommentoida ja kysyä tarja.rajala@turku.fi

Liite 3. Kysely kulttuurialan opiskelijoille

Elämää lähikirjastoon - auta kirjastoasi kohti kiinnostavaa tapahtumatulevaisuutta

Lähikirjastojen kehittäminen Turussa - Tarja Rajala Humak - YAMK

Lisätietoa tarja.rajala@humak.fi Kysely liittyy YAMK-opinnäytetyöhön, jossa kehitetään lähikirjastojen tapahtumatoimintaa. Vastaajien henkilötietoja tai yhteystietoja ei talleteta eivätkä ne näy kyselyn tuloksissa. Vastaathan syyskuun 2021 loppuun mennessä.

Tapahtuma voi olla mitä tahansa kirjastossa tapahtuvaa! Nyt voit irrottaa mielikuvista ja todellisuudesta. Tarkoitus on tehdä jotakin uutta ja innostavaa. Voit vastata kyselyyn yhdessä kaverin tai pienen ryhmän kanssa ja/ tai lähettää videon tai äänitiedoston sähköpostiin tarja.rajala@humak.fi. Otsikoi viestisi Elämää lähikirjastoon.

Minkälainen olisi sellainen tapahtuma lähikirjastossa, että haluaisit ehdottomasti mennä paikalle? Mitä siellä olisi sinulle? *

Miten haluaisit itse tulevaisuudessa aktiivisesti osallistua oman lähikirjaston toimintaan? Tuottaisitko jotakin muille, muiden kanssa, itsellesi, kaverin tai yhteistön kanssa? Vanhaa tuttua vai jotakin ihan uutta? Livenä, verkossa, somessa... Vai haluaisitko väkertää tai rakentaa, koodata, opiskella, opastaa... *

Mieti tätä ammatillisesta näkökulmasta. Mikä voisi olla ihan uusi tapahtuma lähikirjastossa vuonna 2030?

Kiitos vastauksistasi!

Liite 4. **Benchmarking-kysymykset suomeksi ja englanniksi**

Hei kollega!

Olen Turun kaupunginkirjaston informaatikko, nyt opiskelen HUMAKissa kulttuurituottaja YAMK-tutkintoa. Teen opinnäytetyötäni meidän lähikirjastoille, tavoitteena kehittää lähikirjastojen tapahtumatoimintaa. Ennakoimme tulevaa, teemme skenaarioita ja rakennamme organisaatiota yhdessä lähikirjastojen henkilökunnan kanssa.

Toivottavasti ehdit vastata alla oleviin kysymyksiin. Teen benchmarkkausta muutamista kirjastoista, mielellään sellaisista, joilla on selkeä pääkirjasto ja lähikirjastot pienempinä omilla alueillaan. Jos kysely ei koske sinua, voitko välittää sen kollegalle, joka toimii lähikirjastojen tapahtumien parissa. Kyselyyn voi vastata myös pienryhmässä tai parin kanssa. Pohjatiedot

Nimi, Sähköposti, Puhelin, Mikä kirjasto, Kaupunki

Saavatko tiedot (nimi, lähikirjasto, kaupunki) näkyä opinnäytetyössä?

Tapahtuma voi olla mikä tahansa kirjaston tai yhteistyöryhmän järjestämä tilaisuus, johon asiakas voi paikan päällä tai verkossa osallistua.

1. Minkälaisia ovat/ ovat olleet lähikirjastonne parhaat tapahtumat?
2. Miten tapahtumien järjestäminen tapahtuu, minkälainen organisaatio sitä hoitaa? Miten se käytännössä toimii?
3. Minkälaisia yhteistyökumppaneita teillä on lähikirjastojen tapahtumatoiminnassa? Miten toimitte heidän kanssaan?
4. Minkälaisia visioita, suunnitelmia tai ajatuksia teillä on tapahtumatoiminnan kehittämiseksi? (pieniä tai suuria) Resurssit ovat aina rajalliset, monesti pienet ideat voivat olla parhaita ja helpoimmin monistettavissa.
5. Kerro vielä jokin esimerkki tai liitä tähän linkki. Voit myös lähettää dokumentin tai ilmoituksen/mainoksen sähköpostilla tarja.rajala@humak.fi .

Kiitos vastauksistasi! Saatan vielä olla yhteydessä lisätietojen saamiseksi.

Tarja Rajala, Informaatikko, sosiaalinen kirjastotyö, Turun kaupunginkirjasto

Hello colleague librarian,

I am working in the Turku City Library and now making my thesis to Master's degree in university of applied sciences HUMAK. My thesis is about the future of activities and events in Turku branch libraries. We are making scenarios of the future of the branch libraries with a group of librarians who works there. The idea is how to cooperate with community actors and customers and make the library a living center of the area.

You can write your answers among the questions or how it is most suitable for you. Tell with your own words, small innovations may be the best ones, don't hesitate to introduce those. I'm specially interested in new innovations and acts.

Thank you very much for your answers, they help us to develop our practices in Turku City Library and of course give me material for my thesis. It is going to publish in thesis-database and your library and name will be shown, if it is permitted.

Best wishes, Tarja Rajala, Turku City Library

Information specialist, HUMAK Master's degree student

Questions:

Is it allowed to show your name or library information in the report / my thesis ?

1. Describe the best activity, event/workshop etc. your library has produced in branch library (and tell why you think it was so fine).
2. Which kind of organization produce the events in your branch libraries and how is it done? Is there a team in whole library organization for events / do the branch libraries organize their own events / something else? Tell more about good practices.
3. What kind of partnerships do you have in branch library activities? How do you work with these partners?
4. Do you have thoughts, visions or plans for the future about events? How to participate the community and your customers or to create your library a living cultural center? Tell also about the small and interesting thoughts.
5. Give an example of a practice, you are proud of or you think is interesting. It is common, that the resources in branch library are low, so the simple but popular activities may be the best sometimes. Please, link here, or send me an email, if you have website or other information in web about your activity.